

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLERİ YETİŞKİNLERİN YAŞ AYRIMCILIĞINA VE YAŞLILARA
YÖNELİK ALGISI (KASTAMONU ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samet KULAOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Yusuf GENÇ

HAZİRAN-2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**İLERİ YETİŞKİNLERİN YAŞ AYRIMCILIĞINA VE YAŞLILARA
YÖNELİK ALGISI (KASTAMONU ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Samet KULAOĞLU

Enstitü Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet

“Bu tez sınavı 16/06/2021 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Yusuf GENÇ	BAŞARILI
Doç. Dr. İsmail BARIŞ	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üyesi İsmail AKYÜZ	BAŞARILI

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C.		Sayfa : 1/1
	SAKARYA ÜNİVERSİTESİ		
	SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ		
	TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU		
Öğrencinin			
Adı Soyadı	:	Samet KULAOĞLU	
Öğrenci Numarası	:	Y196059001	
Enstitü Anabilim Dalı	:	SOSYAL HİZMET	
Enstitü Bilim Dalı	:	SOSYAL HİZMET	
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS	☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	İLERİ YETİŞKİNLERİN YAŞ AYRIMCILIĞINA VE YAŞLILARA YÖNELİK ALGISI (KASTAMONU ÖRNEĞİ)	
Benzerlik Oranı	:	%11	
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,			
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.			
			/...../20..... İmza
☐ Sakarya Üniversitesi Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.			
Bilgilerinize arz ederim.			
			/...../20..... İmza
Uygundur			
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Tarih: İmza:			
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:		Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

ÖNSÖZ

İleri Yetişkinlerin Yaş Ayrımcılığına ve Yaşlılara Yönelik Algısı (Kastamonu Örneği) isimli çalışmamda ve lisans-lisansüstü hayatım boyunca bilgi, tecrübe ve ilgisiyle bana yol gösteren; eleştirileri ile gelişimimde çok büyük paya sahip olan; şahsıma karşı hiçbir fedakârlığı esirgemeyen Prof. Dr. Yusuf GENÇ hocama,

Lisans-Lisansüstü eğitim sürecinde akademik desteklerinin yanı sıra rol model davranışları ile bana yol gösteren Doç. Dr. Hasan Hüseyin TAYLAN hocama ve Dr. Öğr. Üyesi İsmail AKYÜZ hocama,

Veri toplama sürecinde destekleri ile bana yardımcı olan değerli arkadaşım Av. Mert BALCI'ya ve içerisinde bulunduğumuz Covid-19 Pandemisi'ne rağmen vakitlerini bana ayıran tüm katılımcılara,

Tüm eğitim hayatım sürecinde maddi-manevi destek olan, araştırma süreciyle eş zamanlı olarak kaybettiğim değerli dedem Hüseyin KULAOĞLU'na ve ailemin tüm fertlerine sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Samet KULAOĞLU

16/06/2021

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	iv
TABLO LİSTESİ.....	v
ŞEKİL LİSTESİ	vii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
1.1. Yaşlanma ve Yaşlılık.....	7
1.2. Yaşlı Nüfusunun Türkiye Bağlamındaki Değişimi	11
1.3. Yaşlılık Dönemi Sorunları.....	15
1.3.1. Sağlık Sorunları	15
1.3.2. Psikolojik Sorunlar	17
1.3.3. Sosyal Dışlanma	19
1.3.4. Ekonomik Sorunlar.....	21
1.3.5. İhmal ve İstismar	22
1.3.6. Yalnızlık	23
1.3.7. Sosyo-Kültürel Sorunlar	25
1.4. Ailenin Dönüşümü ve Yaşlılık Olgusu.....	26
1.5. Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı	31
1.5.1. Yaşlı Ayrımcılığının Gelişmesinde Rol Oynayan Faktörler	35
1.5.2. Yaş Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet	40
1.5.3. Yaşlı Ayrımcılığının Kendini Gösterdiği Alanlar	42
1.5.3.1. İş Hayatında Yaş Ayrımcılığı	43
1.5.3.2. Sosyal Yaşamda Yaş Ayrımcılığı	43
1.5.3.3. Cinsel Yaşamda Yaş Ayrımcılığı.....	44
1.5.3.4. Aile Ortamında Yaş Ayrımcılığı.....	45

1.5.3.5. Sağlık Hizmetlerinde Yaş Ayrımcılığı.....	45
1.6. İlgili Çalışmalar	46
1.7. Sosyal Hizmet, Yaşlılık ve Yaş Ayrımcılığı	48
BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	51
2.1. Yöntem	51
2.2. Hipotezler	51
2.3. Evren ve Örneklem.....	53
2.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları	53
2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü.....	54
2.6. Sınırlılıklar ve Varsayımlar	55
BÖLÜM 3: BULGULAR, YORUM ve TARTIŞMA	56
3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	56
3.1.1. Cinsiyet-Yaş-Medeni Durum	56
3.1.2. Eğitim, Gelir ve Meslek Durumları.....	57
3.1.3. İkamet edilen Evin Fiziki Durumu, Mülkiyeti ve Yaşanılan Yer	59
3.1.4. Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu-Büyükanne/babanın Yaşadığı Yerler.....	61
3.2. Ebeveyn Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutumlar	62
3.3. Ebeveynlerden Biri Vefat Ettiğinde Diğerinin Evlenmesine Yönelik Tutum.....	64
3.4. Yaşlanma ve Yaşlılığa Yönelik Tutum ve Algılar	65
3.4.1. Meslek ve Yaşlılık Başkalarına Bağımlı Olmaktır Algısı	68
3.4.2. Gelir Durumu-Yaşlılık/ Güçsüzlük Algısı Arasındaki İlişki.....	70
3.4.3. Cinsiyet-Yaşlılık Yük Olmak Algısı Arasındaki İlişki	71
3.4.4. Gelir Durumu - Yaşlılık Ölüm Algısı Arasındaki İlişki.....	72
3.4.5. Eğitim Durumu-Anne Vefat ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesi	73
3.2.6. Gelir Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesi.....	74
3.4.7. Gelir Durumu ve Baba Vefat Ettiğinde Annenin Tekrar Evlenmesi.....	75

3.4.8. Evin Mülkiyeti- Anne-Baba Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum.....	77
3.4.9. Oda Sayısı-Anne Baba Bakımını Üstlenme Tutum İlişkisi.....	78
3.6. Güvenirlilik Analizi	80
3.7. Ölçek Genel ve Alt Boyutları Toplam Puanı	80
3.8. Ölçek Genel Puanı ve Alt Boyutların Değişkenler Göre İncelenmesi	84
3.8.1. Cinsiyet-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi.....	84
3.8.2. Bulunulan Yaş-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi	85
3.8.3. Eğitim Durumu-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi.....	86
3.8.4. Eğitim Durumu-Yaşlı Yaşamını Sınırlama İlişkisi	88
3.8.5. Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu- YATÖ ve Alt Boyutları İlişkisi.....	89
3.8.6. Meslek-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi	91
3.8.7. Gelir- Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi.....	94
3.8.8. Gelir- Yaşlı Yaşamını Sınırlamaya Yönelik Tutum İlişkisi	95
SONUÇ VE ÖNERİLER	97
KAYNAKÇA.....	105
EKLER	112
ÖZGEÇMİŞ	118

KISALTMALAR

YATÖ: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

TNSA: Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması

Vb.: Ve benzeri

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Yıllara Göre Yaşlı Nüfusta Yaşanan Değişim	12
Tablo 2: Yıllara Göre Ortanca Yaş	13
Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet-Yaş-Medeni Durumları	57
Tablo 4: Katılımcıların Eğitim-Gelir-Meslek Durumları	58
Tablo 5: Hanedeki Oda Sayısı-Evin Mülkiyeti-Yaşanılan Yerin Konumu	60
Tablo 6: Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu-Büyükanne/babanın Yaşadığı Yerler	61
Tablo 7: Ebeveyn Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum	63
Tablo 8: Ebeveynlerden Biri Vefat Ettiğinde Diğerinin Evlenmesine Yönelik Tutum.	64
Tablo 9: Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Tutum ve Algılar.....	66
Tablo 10: Meslek ve Yaşlılık Hayatını Devam Ettirmek İçin Başkalarına Bağımlı Olmak Algısı Arasındaki İlişki.....	69
Tablo 11: Gelir Durumu ve Yaşlılığı Güçsüzlük Olarak Algılama Arasındaki İlişki ...	70
Tablo 12: Cinsiyet Grupları ve Yaşlılık Yük Olmaktır Tutum Yargısı Arasındaki İlişki	71
Tablo 13: Gelir Durumuna Göre Yaşlılık-Ölüm Tutum Yargısı Arasındaki İlişki	72
Tablo 14: Eğitim Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi.....	74
Tablo 15: Gelir Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrardan Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi.....	75
Tablo 16: Gelir Durumu ve Baba Vefat Ettiğinde Annenin Tekrardan Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi.....	76
Tablo 17: Evin Mülkiyetine Göre Anne-Baba Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum İlişkisi	77
Tablo 18: Oda Sayısı ve Anne-Baba Bakımını Üstlenme Tutumu Arasındaki İlişki....	79
Tablo 19: Güvenirlilik Analizi.....	80
Tablo 20: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) Genel Toplam Puan Değerleri....	81
Tablo 21: YATÖ-Yaşlının Yaşamını Sınırlama Yönelik Tutum Toplam Puan Değerleri	81

Tablo 22: YATÖ-Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Tutumu Alt Boyutu Toplam Puan Değerleri	83
Tablo 23: YATÖ- Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu Toplam Puan Değerleri	83
Tablo 24: Cinsiyetin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi.....	84
Tablo 25: Bulunulan Yaşın Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi	85
Tablo 26: Eğitim Durumunun Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi.....	86
Tablo 27: Yaşlı Ayrımcılığı Tutumlarının Eğitim Seviyelerine Göre Farkı	87
Tablo 28: Eğitim Durumunun Yaşlı Yaşamını Sınırlamaya Yönelik Tutuma Etkisi....	88
Tablo 29: Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutumunun Eğitim Seviyelerine Göre Farkı.....	89
Tablo 30: Yaşlı Biriyle Yaşama Durumunun Yaşlı Ayrımcılığı ve Alt boyutlarına Etkisi	90
Tablo 31: Mesleğin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi	91
Tablo 32: Yaşlı Ayrımcılığı Tutumlarının Mesleklere Gruplarına Göre Farkı	93
Tablo 33: Gelirin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi.....	94
Tablo 34: Aylık Gelirin Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutuma Yönelik Etkisi	95
Tablo 35: Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutumunun Aylık Gelir Düzeylerine Göre Farkı.	96

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Ayrımcılık Kavramsallaştırma Tablosu.....	34
Şekil 2: Yaşlı Ayrımcılığının Meydana Getiren Faktörler.....	35

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: İleri Yetişkinlerin Yaş Ayrımcılığına ve Yaşlılara Yönelik Algısı (Kastamonu Örneği)			
Tezin Yazarı: Samet KULAOĞLU		Danışman: Prof. Dr. Yusuf GENÇ	
Kabul Tarihi: 16/06/2021		Sayfa Sayısı: ix (ön kısım)+118 (tez)	
Anabilim Dalı: Sosyal Hizmet			
Yaşlanma canlıların kaçınılmaz olarak yaşadığı sadece geciktirilebilen fakat durdurulamayan en son yaşam evresidir. İnsanlık tarihi boyunca ölümsüzlüğün yolları aranmasına rağmen bulunamamıştır. Sanayileşme ve modernleşme ile birlikte sağlıkta yaşanan ilerleme, sosyo-ekonomik hayat standartlarında yaşanan gelişme ve akabinde kadının çalışma hayatına girmesi ile birlikte azalan doğum oranları neticesinde tüm dünya, yaklaşık yarım yüzyıldır nüfusunun grileşmesi sorunu ile karşılaşmaktadır. Tüm bunlar yaşlılık döneminin sorun olarak algılanmaya başlanmasına ve devletlerin sosyal politikalar aracılığıyla bağımlı nüfus olarak nitelendirdikleri toplumun bu kesimine müdahale de bulunmasına yol açmıştır. Geniş ailede bilge konumunda bulunan yaşlılar çekirdek aileye geçişle var olan otoritelerini kaybetmişlerdir. Aile yapısında yaşanan değişme, uzayan yaşam süresi, nüfusun yaşlanması ve yaşlılık döneminin getirmiş olduğu bir dizi biyo-pisko-sosyal ve ekonomik gerileme, yaşlılığın ölüme yakın görülmesi, medyadaki yaşlıya yönelik olumsuz tutum yargıları gibi nedenler yaş ve yaşlı ayrımcılığı kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Özellikle yaşlılara yönelik olan yaş ayrımcılığı yaşlılık evresinin deneyimlenmesinde olumsuz etkileri bulunmaktadır. Ayrımcılığın din, dil, ırk gibi türlerine yönelik araştırmalar ve sosyal politikalar olmasına karşın yaş ayrımcılığına yönelik yeterli düzeyde bilinç bulunmamaktadır. Araştırma kapsamında var olan hedeflere ulaşmak amacıyla konuyla ilgili literatür incelenmiş, anket çalışması için Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ)’nden yararlanılmış, elde edilen veriler SPSS22.0 programı ile analiz edilmiştir. Yaşlıya yönelik olumlu tutuma sahip olunduğu sonucuna ulaşılmıştır.			
Anahtar Kelimeler: Yaşlılık, Yaşlanma, Yaş Ayrımcılığı, Tutum			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: The Perception Of Advanced Adults Towards Age Discrimination And Older People (Kastamonu Example)			
Author of Thesis: Samet KULAOĞLU		Supervisor: Prof.Dr. Yusuf GENÇ	
Accepted Date: 16/06/2021		Number of Pages: ix (pre text) +118 (mainbody)	
Department: Sosyal Service			
Aging is the last stage of life that living things inevitably experience, which can only be delayed but not stopped. The whole world has been facing the problem of graying of its population for about half century as a result of the progress in health, the improvement in socio-economic life standards, and the decreasing birth rates with the entry of women into working life with industrialization and modernization. All of these have led to the perception of old age as a problem and to intervention through social policies in this part of the society, which states define as dependent population. Elders who were wise in the extended family lost their existing authority with the transition to the core family. Reasons such as the change in family structure, extended life expectancy, aging of the population and a series of bio-psycho-social and economic regressions brought by the old age, seeing old age as close to death, negative attitudes towards the elderly in the media, bring up the concept of age and age discrimination. Age discrimination, especially for the elderly, has negative effects on the experience of the old age phase. There is no awareness of age discrimination, while there is awareness of the types of discrimination such as gender, race, religion. Comprehensive related literature that can be reached for the research was examined, the Aging Attitude Scale (EDAS) was used for the survey, and the obtained SPSS22 program was analyzed. It has been concluded that there is positive attitude towards the elderly.			
Keywords: Old Age, Aging, Age Discrimination, Attitude			

GİRİŞ

Konu ve Problem

Yaşlanma ve yaşlılık kavramları genel olarak birlikte kullanılmakta fakat aralarındaki ince farklara çoğunlukla dikkat edilmemekte; bu iki kavram çoğunlukla birbirlerinin yerine kullanılmaktadır. Yaşlanma canlıların zamanla aldığı mesafe ile tanımlanan ve ölümle sonuçlanan bir yaşam olayıdır. Yaşlılık ilerleyen yaşın etkilerini barındırma durumu olarak tanımlanmaktadır (Beğer ve Yavuzer, 2012:1). Yaşlılık evresinin başlangıcı, bireysel anlamda farklılık gösteren maddi ve manevi unsurlardan dolayı net olarak belirlenememekte, kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Yaşlılığın genel olarak standart ve evrensel bir yaş aralığı olmasa da WHO tarafından 65+ bireyler yaşlı olarak kabul edilmektedir.

Yaşlanma, yeni olasılıklar sunan bir süreç olmakla birlikte bilinmedik zorlukları da beraberinde getirmektedir. Bireyler ilerleyen yaş ile birlikte üstesinden gelmenin zorlaştığı fizyolojik, duygusal ve ekonomik sorunlar ile karşı karşıya kalmaktadır (Giddens, 2008:226). İlerleyen yaş ile birlikte biyo-psiko-sosyal açıdan bir dizi gerileme yaşanmakta, fonksiyonlar azalmakta ve aynı zamanda kronik rahatsızlıklarda artış göstermektedir (Özdemir ve Bilgili, 2014:128-131). Yaşlanma süreci tüm bireylerde aynı şekil ve şiddette görülmemekle birlikte sağlık, ekonomi, psikoloji, ihmal ve istismar ve yalnızlık gibi alanlarda sorunlar ile özdeşleşen bir yaşam evresi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireyler yaşamlarının tüm evrelerinde kendi iradeleri dâhilinde ya da haricinde yaşamını tehdit eden, yaşam doyumunu düşüren birçok tehdit ile karşı karşıyadır. Yaşlılık dönemi ise bu tehdit ve risklerin önceki yaşam evreleri ile kıyaslandığında daha fazla hissedildiği bir evredir. Yaşlılar, gençlere ve yetişkinlere göre daha kırılgan yapıya sahiptirler ve dezavantajlı duruma gelmeleri daha hızlı olabilmektedir. Bunun nedenlerine gelecek olursak yaşlıların gençlik ve yetişkinlik döneminde sahip olduğu fiziksel potansiyelinin önemli bir kısmını kaybetmiştir olmalarıdır; ayrıca yaşlılar eş kaybı ve emeklilik ile birlikte gelir kaybı ile de karşı karşıyadır (Karadeniz ve Öztepe, 2013:78).

Son yüzyılda sağlık alanında yaşanan ilerleme, beslenme ve barınma şartlarında yaşanan iyileşme ve II. Dünya savaşıdan sonra herhangi küresel bir savaşın olmaması gibi nedenler ile ortalama yaşam süresi uzamış, ülkelerin nüfus piramitlerinin tepe noktaları genişlemeye başlamıştır. Gelişmiş ülkelerde nüfusta yaşlanma oranlarının ülkemize göre daha ileride olduğu ilgili literatürde görülmektedir. Fakat ülkemizin nüfus dinamikleri incelendiğinde ilerleyen yarım asırda gelişmiş ülkelere daha yaşlı bir nüfus yapısına sahip olacağı öngörülmektedir.

Son yüzyıl boyunca yaşlı nüfusunun artmasının yanı sıra toplum ve aile yapısında da köklü değişimler yaşanmıştır. Sanayileşme ile birlikte köyden kente göçler hızlanmış, geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişler başlamış ve yaşlıların toplum içindeki otoritesi sarsılmıştır. Modernleşme, nüfusun çocuk-genç-yetişkin ve yaşlı gruplarında yer alan bireylerin algılarını, düşüncelerini, yaşam tarzlarını, çalışma, çatışma, dayanışma ve ikamet koşullarını değişikliğe maruz bırakmıştır (Kalaycı ve Özkul, 2018:93). Önceleri bilgi ve tecrübesi ile tarımsal faaliyetlerde yol gösterici olan, aile içindeki düzeni sağlayan yaşlılar artık çocukları için yük kabul edilmeye başlanmışlardır. Dünya da ekonomik ve sosyal alanda yaşanan bu yapısal değişim neticesinde yaşlı rollerinin olumsuz etkilenmesi ve aynı zamanda yaşlılık evresinin getirmiş olduğu gerileme ve hastalıklar ise bireyleri yaşlanma/yaşlılık oluşumlarına karşı önyargılı hale getirmiştir.

Yaşlı ayrımcılığı, bireylere sadece bulunmuş olduğu kronolojik yaştan dolayı diğerlerine gösterilenden farklı yargı, tutum ve davranış göstermeyi içeren bir kavramdır. Yaş ayrımcılığı sadece 65 yaş üstü bireylere yönelik olumsuz imgeleri içeren bir terim değildir. Yaş ayrımcılığı hem gençlere hem de yaşlılara olumlu ve olumsuz yönde olmaktadır. Gençlere olan ayrımcılık onları tecrübesiz, plansız, aceleci, hata yapan, vurdumduymaz olarak ortaya çıkmakla birlikte bunlar yaşlılara nazaran daha az görülmektedir. Yaş ayrımcılığının en yoğun görüldüğü alan ileri yaşta olan bireylere yönelik olumsuz tutumlardır. Bu ise yaşlılık evresine yaşlı olmayan bireyler tarafından müdahale edilmesi anlamına gelmekte, gelişim ve değişimin devam ettiği; benlik bütünlüğünün sağlanması gereken yaşamın son evresinde bireylerin işlevselliklerini olumsuz etkilemektedir.

Gençlere ve yetişkinlere yaşamın sonluluğunu hatırlatan yaşlılık algısını, gençliğin yüceltilmesi ve medya da sürekli vurgulanması, kapitalizmin egemen olduğu alanlarda verimliliğin düşük yaş ile özdeşleştirilmesi ve yapılan akademik çalışmaların genel itibarıyla huzurevi-bakım evi gibi kurumlarda hayatını idame ettiren hasta ve ileri yaşta olan bireyler ile gerçekleştirilmesi güçlendirmiştir (Kayacan, 2017:21).

Yaşlanma ve yaşlılara yönelik olumsuz yargı ve tutumların nedenleri araştırıldığında fiziksel gerilemeler, ekonomik sorunlar, bakım problemi gibi faktörler karşımıza çıksa da her yaşlı hasta, bakıma muhtaç ya da yoksul değildir. Tüketim kültürüne dâhil olan, üretim ve yönetim alanlarında aktif olan bir kesiminde yaşlandığı göz ardı edilmemelidir (Arun ve Elmas, 2016:365).

Yaşlı nüfusun artması ve yaşlılık döneminin getirdiği bir dizi zorluklar ise yaşlıların ekonomik hayata katılımı, boş zaman geçirme, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimi, bakımı gibi alanlarda politika düzenlemeleri ve hizmet çeşitlerine olan gereksinimi artırmaktadır. Bunların geliştirilmesi için yaşlılara ve yaşlılık dönemine ilişkin yanlış kabullerimizin ve kalıp-yargılarımızın olmaması gerekmektedir (Buz, 2015). Hızlı nüfus artışı ve yaşlı ayrımcılığına yönelik sorunlara çözüm getirilememesi ise bu durumun toplumsal sorun boyutlara ulaşmasına neden olabilmektedir. Bu kalıp yargılar bireylerin davranışlarını etkilemekte ve yaşlılık dönemi sorunlarının derinleşmesine neden olmaktadır. Bu önyargıların ortadan kaldırılması ise öncelikle bunların neler olduğunun tespiti ile gerçekleştirilebilir. Çalışmamızda Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılarak toplumda yaşlılara yönelik yer alan yaş ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarının saptanması hedeflenmiştir.

Ayrımcılığın diğer türevlerinde (cinsiyet, din, dil, ırk vb.) odaklanma ve araştırmalar 50 yıl öncesine kadar gidebilmekte iken yaş ve yaşlı ayrımcılığı konusunda yeterli araştırma bulunmamaktadır. Bu çalışmamızda yaş ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarımız noktasında hangi seviyede olduğumuza, tutumlarımızı etkileyen değişkenlere ve olası çözüm önerilerine vurgu yapılacaktır.

Amaç

Yaşlılık evresi her bireyin yaşamasının muhtemel olduğu, gelişimin devam ettiği fakat beraberinde birçok sorunu beraberinde getiren; kaçınılması imkânsız olan sadece koşullarının iyileştirilmesi-geciktirilmesi- mümkün olan bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yetişkinlik aşamasında aile ve iş hayatında zirve noktalara ulaşanlar yaşlılık evresi ile birlikte gerileme evresine girmektedirler. Yaşlılığın ölüme daha yakın bir evre olarak kabul edilmesi, statü kaybı, gelir kaybı, diğer bireylere bağımlı olma, akran ve eş kaybı gibi durumlardan dolayı yaşlılık evresine dair yaşlı olmayanlar tarafından önyargılar oluşmakta, bu kalıp yargılar ise yaşlıların ayrımcılık durumu ile karşı karşıya kalmaları ile sonuçlanmaktadır.

Yaşlılara yönelik ayrımcılık ve etiketleme hale etkisi nedeniyle 65 yaş üstündeki bütün bireyleri etkisi altına almaktadır. Bu cümleyi açıklamak ve örnek vermek gerekirse, yaşlılık dönemi unutkanlığın yoğun olduğu bir evre olarak zihinlerde yer edinmişken, sayısal verilere bakıldığında yaşlıların azınlıkta kalan kesiminin Alzheimer olduğu görülmektedir.

Toplumda var olan bu kalıp yargılar ise yaşlıların yaşam süreçlerini şekillendirmekte, yaşlı olmayanların yaşlılara yönelik davranışlarında belirleyici olmakta ve en nihayetinde ise yaşlıların işlevselliklerini; topluma aktif olarak katılmalarını, var olan kaynaklara erişimlerini olumsuz olarak etkilemektedir.

Yaş ayrımcılığı ve yaşlılık ülkemizde bir sorun olarak algılanmamakta, bu yönde yapılan araştırmalar yeterli düzeye ulaşamamaktadır. Artan yaşlı nüfusu ise sosyal devletin gereği olarak yaş ayrımcılığı ve yaşlılık politikaları alanında düzenlemeleri zorunlu hale getirmektedir.

Bu çalışmanın amacı yaşlılık öncesi son evre olan yetişkinlerin yaşlılığa olan algılarının saptanması, bu algıları etkileyen sosyo-demografik durumların tespit edilmesi ve yaşlılık alanında uygulanacak olan politikalara ışık tutulmasıdır. Diğer bir amaç ise gençlerle gerçekleştirilmiş olan yaş ayrımcılığı çalışmaları temel alınarak gençlikten yetişkinliğe doğru gidilen yaşam evresinde algılarda yaşanan değişimlerin ortaya konmasıdır.

Önem

Ayrımcılığın etnisite, cinsiyet, kültürel kimlik, sosyo-ekonomik durum gibi değişik formlarına yönelik bir bilinç oluşmasına rağmen Türkiye de yaş ayrımcılığı çok fazla gündeme gelmemektedir. Yaş ayrımcılığında diğer ayrımcılık türlerinden farklı olarak, şuan yaşlı olan bir birey önceden genç grubundayken; şuan genç kategorisinde yer alan bir birey ise ilerleyen yıllarda yaşlı grubuna dâhil olur. Bireylerde bu nedenle bulundukları yaşam evresine göre yaşa yönelik algılarında farklılaşmalar meydana gelmektedir. Bu yönde yapılan akademik çalışmalar çoğunlukla gençlerin algılarını saptamaya yöneliktir. Çalışmamızda yaşlılık evresine yakın olan bireylerin algıları ve bu algılarında gençken var olan algılarına göre değişimleri saptanmaya çalışılacaktır.

Yaş ayrımcılığı noktasında bireyleri koruyucu düzenlemeler Türkiye’de henüz bulunmamaktadır. Buna karşın yaş ayrımcılığıyla mücadele de ilgili mevzuat düzenlemeleri ABD’de 30, Avustralya’da 10 ve Kanada’da ise 20 yıldır uygulanmaktadır (Çayır, 2012:9). Yaşlanma olgusu üzerinde ülkemizde gündem olmaması Türkiye’nin gelişmiş ülkelerdeki gibi sosyo-demografik dönüşümünü gerçekleştirmemiş olmasından da kaynaklanmaktadır. Fakat ileriye yönelik tahmin noktasında nüfus projeksiyonları incelendiğinde veriler Türkiye Nüfusunun grileşmesine hazırlıksız yakalanabileceği noktasında sinyal vermektedir (Çuhadar ve Lordoğlu, 2016:76).

Bireyler var olan algıları neticesinde diğer bireylerle olan iletişim şekillerini ve davranışlarını belirlemektedirler. Yaşlılık sorunları üzerinde çalışmalar yoğunlukta olmakla birlikte bu dönemin sorunlarına neden olan ya da sorunların şiddetlenmesinde etkisi olan ayrımcılık faktörünün tespit edilmesi uygulanacak olan sosyal politika ve modellere yol göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Modernleşme ve sanayileşme ile birlikte küçülen aile yapısı, kadının iş hayatına girmesi ve yaşlının toplum içindeki otorite figüründe yaşanan değişimler; bağımlı hale gelen yaşlıların bakım sorunlarını meydana getirmiştir. Araştırmada örneklem grubu yaş aralığı ebeveynlerinin yaşlılık sürecinde olduğu bir aralık seçilmiştir. Bu nedenle araştırma, elde edilen veriler neticesinde hayatını idame ettirme noktasında diğer bireylere bağımlı olan yaşlıların bakım sürecinde aile ya da kurum bakımına yönelik tercihleri ve bakış açısını ortaya koymaktadır.

Yetişkinlik olarak da tanımlanan orta yıllar gelişimde zirveye çıkıldığı ve artık yaşam sürecinde inişe geçildiği bir dönemdir. Artık deri kırışmaya, saçlardan beyazların görülmeye, iç organlarda işlev bozuklukları meydana gelmeye başlamıştır. Fiziksel olarak yaşanan bu değişimler ile birlikte bireyler yaşamı yeni bir bakış açısı ile değerlendirmeye koyulmaktadırlar. Mesleki hayatta ve üretkenlikte en üst noktaya çıkılmasına karşın artık birey yaşamın bundan sonrası için aynı şekilde devam edip etmeyeceğini sorgulamaya başlamaktadır (Onur, 2006: 90 Akt., İletmiş ve Arpacı, 2017:51). Araştırma kapsamına dahil edilenlerin orta yıllarda yer alan bireyler olması yaşlanma ve yaşlılık algısına farklı bir bakış açılarının tespiti yaşlılık sorunlarına olası çözümlerinde; var olan uygulamaların ise etkililik boyutunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Toplumun önde gelenleri olan yaşlıların refah seviyelerinin yüksek olması, yaşamlarının son evresinde sağlık ve huzur içinde olmaları toplumsal bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu görevin yerine getirilmesi ise sosyal politikalar ile destekleme, yaşlı olanları ve olmayanları bilinçlendirme yoluyla ön yargıların tespit edilmesi, değiştirilmesi; ortadan kaldırılması gerekmektedir (Çunkuş vd., 2019:62). Araştırma bu görev ve ön yargıların teşhisi açısından önem arz etmektedir

Yöntem

Yaşa ve yaşlıya yönelik ayrımcılığa dayalı algıların saptanması amaçlanan araştırma da değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla ilişkisel tarama modeli ve nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Verilerin elde edilmesinde anket tekniğinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda Kastamonu'nun Tosya ilçesinde ikamet etmekte olan 371 bireye sosyo-demografik soruların ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği'nin (YATÖ) yer aldığı soru formu uygulanmıştır. Soru formundan elde edilen veriler SPSS 22.00 programına aktarılmış ve çözümlenmiştir. SPSS 22.00 programı ile elde edilen veriler doğrultusunda değişkenler arası farklılıkların tespiti amacıyla Frekans Tabloları oluşturulmuş ve Ki-Kare, Anova, T testi yapılmıştır. Araştırmanın yöntemi ile ilgili detaylı bilgilere araştırmanın metodolojisi başlığı altında yer verilmiştir.

BÖLÜM 1: KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Yaşlanma ve Yaşlılık

Yaşlılık yaşam sürecinde diğer evrelerde olduğu gibi (gençlik, bebeklik) gibi doğal bir süreçtir. Yaşlılık doğum ile başlayan; bireyin fiziksel ve zihinsel sistemlerinde zamanın ilerlemesi meydana gelen yapısal ve geri dönüşü olmayan değişimlerdir (Koldaş, 2017:1). Tanımını çeşitlendirecek olursak yaşlılık, canlılar için biyolojik işlevler yönünden erişkin konuma ulaştıktan sonra, yani üreme döneminin bitiminden ölüme kadar geçen zaman dilimindeki değişim ve dönüşüm evresidir (Beğer ve Yavuzer, 2012:1), bir diğer tanıma göre yaşlılık dölleme ile başlayan, önlenemeyen ancak geciktirilebilen ve ölümlle sonuçlanan bir süreçtir (Vefikuluçay, 2008:9).

Yaşlılık döneminde, yaşlının toplumsal etkinliği ve gücü, yakın ilişkileri, cinsel faaliyeti, saygınlığı, sosyal yaşantısı ve destekleri azalmakta, daha pasif bir pozisyona yönelmektedir. Yaşlı birey önceden destek veren konumunda iken artık destek almakta, bazı yaşlılar ise tamamen diğerlerine bağımlı hale gelebilmektedir (Yıldız, 2012:10). Yaşlılık dönemi bundan önceki evrelere bakıldığında bir gerileme evresi olarak karşımıza çıkmaktadır fakat bu dönemde getirmiş olduğu gelişim aşamaları ve görevleri bulunmaktadır.

Yaşlanma biyolojik temelleri olduğu kadar sosyal yönü de bulunan bir dönemdir. İnsanların sosyal bir varlık olmaları yaşlılığın biyolojik olduğu kadar sosyal bir kategori de olmasına neden olmaktadır (Nazlı, 2016:1). Yaşlılığın sosyal boyutunun da var olması kültürel olarak farklılık gösteren insan topluluklarında, yaşlılık deneyimlerinin de farklılaşmasına neden olmaktadır.

Yaşlılığın başlangıcını fizyolojik ve psikolojik açıdan da kesin olarak belirlemek zordur. Her canlının yaşamı sürecinde geçirmek zorunda olduğu bu son evre olan yaşlılık, kişisel tutum ve algılamalarla çaresiz bir yaşlılık veya olgun bir gençlik olarak yaşanılabilir (Pekcan, 2000:51, Akt.,Yerli, 2017:1279).

Yaşlılık dönemi bir önceki yaşam evrelerinden etkilenmektedir. Yaşanılan bölgeye, zamana ve kültürel çevreye, kişinin sağlık, sosyal ve psikolojik durumuna, cinsiyetine bağlı olarak farklılaşan öznel bir kavramdır (Cunkuş vd., 2019:60). Çoğunlukla 60 yaş

üstü bireyler yaşlı kabul edilmekle birlikte, yaşlılık sınıflandırılması ülkelerin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik şartlar, sağlık sistemleri, yaşam beklentisine göre farklılaşmaktadır (Konak ve Çiğdem, 2005:25).

Bir başka şekilde ifade etmek gerekirse çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılık için tüm toplumlarda kabul gören bir tanım yoktur. Çünkü yaş kategorileri birer toplumsal kurgudur. Bireylerin yer aldığı kategorilerin bazı toplumsal çıktıları ve kalıp yargıları vardır. Bu çıktı ve yargılar belirli bir grubun üyeleri hakkında zihinde yer alan resimlerdir. Şema olarak da nitelendireceğimiz bu durum toplumun gruplara yönelik düşünce ve davranışlarını şekillendirmektedir. Bu farklılaşmaya örnek vermek gerekirse; Türkiye’de insanlar gençliğin 35 yaşında sona erdiğini, 55 yaşından sonrasında ise yaşlılık döneminin başladığını düşünmektedirler. Buna karşılık Yunanlıların yaşlılığın 68 yaşında başladığını düşünmeleri, birbirine çok yakın iki komşu ülke arasında bu açıdan büyük bir kültür ve algı farkı olduğunu göstermektedir (Çayır, 2012:165-166).

Coğrafya ve kültürün yanı sıra bireyin bulunduğu yaş dahi yaşlılık algısını etkilemektedir. Aynı coğrafya da yaşayan, benzer değerler ile sosyalizasyonunu tamamlayan birbirinden farklı yaşlarda bireylere yaşlanmanın tanımı sorulduğunda verilen yanıtlar birbirlerinden farklılaşmaktadır. “Bedensel değişim”, “Boş boş beklemek”, “Yaşlılık sonbahar”, “Torunlarla rahat rahat vakit geçirmek”, “Hayat tecrübesi kazanmak”, “Hastalıkların yoğun olduğu dönem”, “Emeklilik”, “Yalnızlık”, vb. tanımları pek çoğumuz duymuşuzdur. Görüldüğü üzere ve öncesinde de belirttiğimiz gibi yaşlanma sosyal hayatta herkesin kendine göre tanımlamaya ve anlamaya çalıştığı birden fazla boyutu olan bir kavramdır (Yumurtacı, 2013:11). Biyo-psiko-sosyal yaşlanma kronolojik yaşa göre değil, bireylere göre farklılık göstermektedir. Kişi kendisini hissettiği oranda yaşlıdır. Bu nedenle, yaşlılığın ne zaman başladığını kesin olarak belirlemek zorlaşmaktadır (Onat, 2000 Akt. Öz, 2002:19).

Tüm bu tanımlardan özetle yaşlılığın tek ve evrensel bir tanımı olmadığı sonucuna ulaşmaktayız. Fakat birçok ülke tarafından kabul gören Dünya Sağlık Örgünün tanımladığı yaşam evreleri aşağıdaki gibi ayrılmaktadır.

Dünya Sağlık Örgütü (WHO)'ne göre;

0-10 yaş arası dönem => çocukluk (erken-okul)

10-24 yaş arası dönem => gençlik

25-64 yaş arası dönem => yetişkinlik

65-74 yaş arası dönem => yaşlılık

75-89 yaş arası dönem => ihtiyarlık evresi olarak tanımlanmaktadır.

Yaşlanma karmaşık ve çok boyutlu bir süreçtir, Yaşlanmada birey ve çevre etkileşimi kritik öneme sahiptir, yaşlanma süregiden ve aynı zamanda dinamik bir süreçtir. Yaşlanmayla beraber değişen, sadece kazançların kayıplara oranıdır. Bu oran, gençlerde daha fazla iken yaşlılarda azalmaktadır (Cangöz, 2008:144). Yaşlılık tanımlanırken farklı boyutlar kullanılmaktadır. Bunlar: biyolojik kronolojik, psikolojik, sosyal, sosyo-kültürel boyutları ile yaşlılıktır.

Biyolojik Yaşlanma: Yaşın ilerlemesi ile birlikte bedenin temel işlevlerinde yaşanan gerileme ve önlenemez olarak sonuçlanan süreç biyolojik yaşlanma olarak tanımlanmaktadır (Öksüzokyar vd., 2016:35). Bedende yaşanan bu gerilemelerde kişiden kişiye farklılıkların olması yaşlılığa biyolojik boyutu getirmiştir (Cunkuş vd., 2019:61). Bireylerde yer alan doku ve organlar herkeste aynı anda yaşlanmayabilir. Bunu örnekle açıklamak gerekirse 75 yaşında olan fakat önceki hayatından da hareketsiz olan, düzenli beslenmeyen bir birey yürüme problemi yaşamasına rağmen 80 yaşındaki diğer birey önceki hayatında düzenli spor ve beslenme yaptığı için rahat bir şekilde yürüyebilmektedir. Yaşlanma mekanizmalarında yapılan incelemeler neticesinde biyolojik değişimlerin bireysel farklılaşmaları barındırdığı ortaya konmuştur (Cankurtaran, 2005:1).

Psikolojik Yaşlanma: Duyu organları ve algılama süreçlerinde, hafıza, öğrenme, zekâ, dürtü ve güdülerde kronolojik yaşın ilerlemesiyle görülen belirtilerdir (Danış, 2015). Bireylerin davranışsal uyum yeteneğinde (algılama, öğrenme, problem çözme gibi bellek gücü ile kişilik kazanma alanlarında uyum sağlama kapasitelerinde ki) yaşa bağlı değişimlerdir (Arpacı, 2005 Akt. Yıldız vd., 2017:314). Kayıp, yas süreci, yalnızlık,

kendi kendine yetememe, güvensiz hissetme durumları psikolojik yaşlanma sürecinde katalizör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kronolojik Yaşlılık: Bu kavram bireylerin doğumdan itibaren geçen yaşını ifade etmek için kullanılmaktadır. Kronolojik yaşa göre takvim yaşı daha fazla olanlar diğerlerinden yaşlı kabul edilmektedir (Görgün Baran ve ark., 2005: 28 Akt., Yıldız, 2017:314). Bireyler kendilerini takvim yaşlarından daha yaşlı ya da daha genç olarak algılayabilmektedirler (Türkbeyler vd., 2018:20).

Sosyo-Kültürel Yaşlanma: Modası geçme, yaşlanma ve toplumdan uzaklaşma gibi risklerin artmasıyla birlikte bireyin anlamlı sosyal işlevlerden (aile sorumlulukları ve çalışma süreci gibi) vazgeçme sürecini ifade eder (Livi-Bacci, 1982 Akt., Altun ve Demirel, 2020:424). İlerleyen yaş, fiziksel ve ruhsal fonksiyonel gerilemenin de etkisiyle rol ve ilişkilerde yaşanan değişimlerdir. Yaşlılar eş ve akran kaybı ile birlikte var olan ilişkilerinde azalma yaşamaktadırlar. Ayrıca gençlik dönemi ile birlikte başlayan ve yaşamın üçte ikisinde yer alan iş hayatının sona ermesi de var olan birçok etkileşim kanalının yok olmasına neden olmaktadır. Sosyal yaşlanma bireyin eskisi gibi artık topluma entegre olamaması ve kendini soyutlaması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ekonomik Yaşlanma: Emeklilik ile birlikte gelir azalmakta ve alışılmış toplumsal statü giderek kaybolmaktadır (Yerli, 2017:1279). Yaşlılar artan sağlık ihtiyaçları ve zaman zaman kişisel bakımlarını yapamama durumlarında daha fazla maddi gelire ihtiyaç duymaktadırlar. Fakat yaşlılığın getirmiş olduğu fizyolojik gerileme ve ya ülke de yer alan yaşlıların çalışmasına engel olan önyargı ve yasalar nedeniyle gerekli olan maddi kaynaklara ulaşamamaktadırlar.

Toplumların nüfus piramitlerini incelendiğinde her geçen gün yaşlı nüfusun dünya genelinde artmakta olduğu görülmektedir. Günümüzde genel nüfusun tabanına hitap eden doğum oranları azalırken, genel nüfusun tavanında artışlar meydana gelmektedir. Yaşlı nüfusun oranının ve sayısının artması, aynı zamanda genel nüfusun da yaşlanması anlamına gelmektedir. 21. Yüzyıl toplumların grileşmesine eşlik eden bir yüzyıl olmaktadır (Kurt, Beyaztaş ve Erkol, 2010:33). Hızla artan yaşlı nüfusunu somutlaştırmak gerekirse 1950’li yıllarda dünya da 200 milyon yaşlı varken, 1970’lerde 291 milyon ve 2000’li yıllarda ise 400 milyon yaşlı bulunmaktadır. Bu rakamların 2025

yılına gelindiğinde ise 1.100 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir (Akdemir vd., 2008:69). Yaşlı nüfusunda yaşanan bu ciddi artış ülkelerin bu konuya dikkat çekmelerine ve politika üretme gereksinimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tarih incelendiğinde yaşlılığın sorun olmadığını görmekteyiz çünkü insanlar uzun yıllar yaşamlarını idame ettirememektedirler. İsa'dan sonra I. yüzyılda ortalama yaşam 20 yıl, X. yüzyılda 30 yıl, XIII. yüzyılda 35 yıl, XIX. yüzyılda 39 yıl, tıbbın ilerlemeler kaydettiği fakat iki büyük savaşın-I ve II. Dünya Savaşı- sahne aldığı XX. Yüzyıl başlarında ise 47 yıldır. II. Dünya savaşı sonrası artan doğurganlık oranları 1950'li yıllarda bebek patlamasına neden olurken ortalama ömür 62 yıla çıkmış, Soğuk Savaş'ın kızgın fakat savaşı geçiren yılları 1961'de ortalama ömrü 71 yıla çıkarmış ve küreselleşmenin yaygınlaştığı 1950'lerde ise ortalama ömür 78 yıla çıkmıştır (Dülger, 2012: 33 Akt., Gürsoy Çuhadar ve Lordoğlu, 2016:64-65).

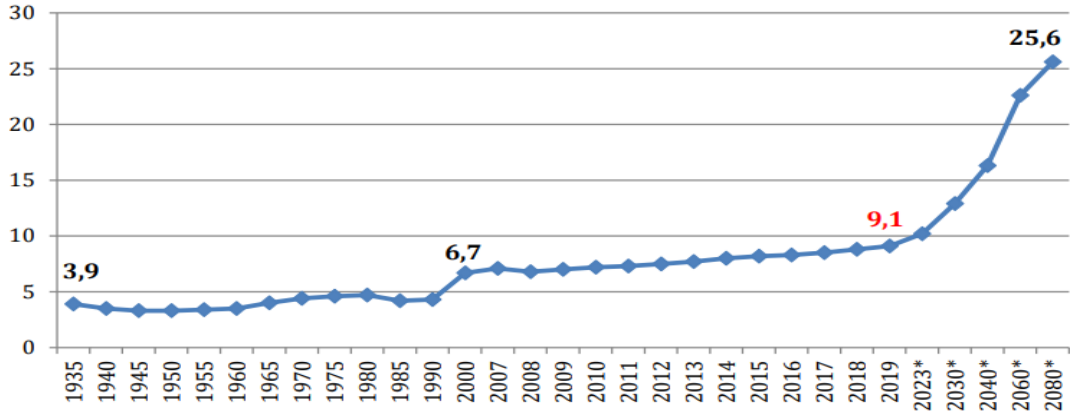
1.2.Yaşlı Nüfusunun Türkiye Bağlamındaki Değişimi

Bazı araştırmacılar tarafından da nüfusun grileşmesi olarak tanımlanan yaşlı nüfus artışı 20. Yüzyılın ikinci yarısında hız kazanmıştır. Savaşların sona ermesi, sanayi devrimi ile birlikte kol gücünün yerini makine gücüne bırakması, sağlık hizmetlerinde yaşanan gelişmeler, doğum oranlarında yaşanan azalma ile birlikte öncelikle gelişmiş ülkelerde olmakla birlikte dünya genelinde yaşlı nüfus oranı genel nüfus piramidi içindeki payını artırmıştır.

Öncelikle ülkemizdeki nüfus projeksiyonuna değinecek olursak yaşlı nüfus oranlarının giderek arttığını görmekteyiz. Özellikle 1990'lı yıllardan sonra köyden kente yaşanan hızlı göç, sanayileşmede yaşanan gelişmeler, küreselleşme, kadının iş hayatına girmesi ve doğum oranlarının azalması sonucunda ülkemizde yaşlı nüfus hızlı bir şekilde arttığı tablo-1 de görülmektedir.

Yıllara göre yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı

Tablo 1: Yıllara Göre Yaşlı Nüfusta Yaşanan Değişim

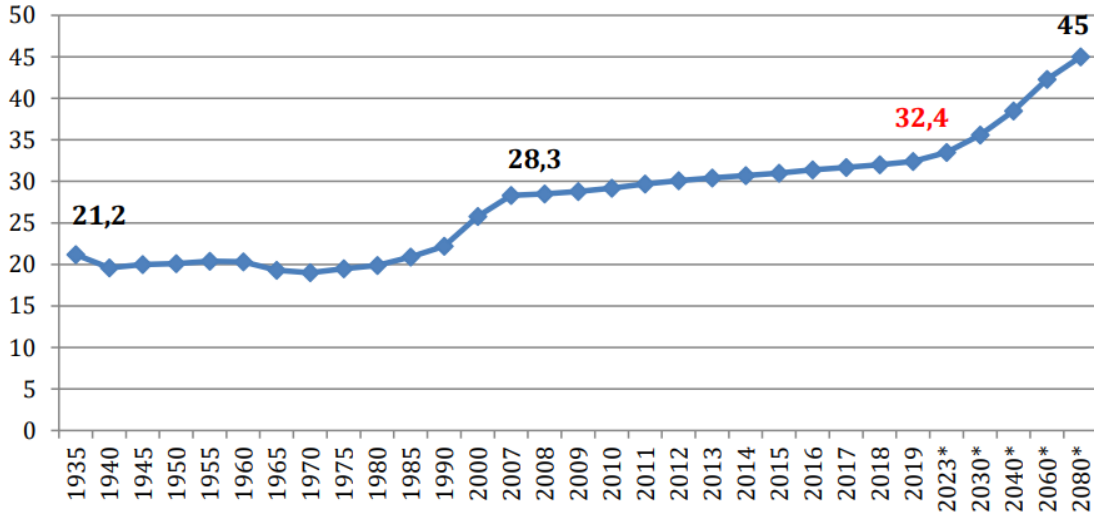

Kaynak: AÇSHB,2020

TÜİK (2020) tarafından 2019 yılında yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki oranı %9,1 olarak tespit edilmiştir. 2080' li yıllara gelindiğinde yaşlı nüfusun genel nüfus içindeki payının %25'lere çıkacağı öngörülmektedir. BM'nin tanımlamasına göre bir ülkede toplam nüfus içinde yaşlıların %8-%10 arasında orana sahip olması o ülke nüfusunun "yaşlı", %10'dan yüksek olması ise "çok yaşlı" olduğuna işaret etmektedir (Başol, 2019:35-37). BM tanımlamasına göre yaşlı nüfusa sahip nitelendirmesine uygun bir ülke olduğumuz görülmektedir. Yaşlı nüfusun artışı ülkemizin genç nüfus yapısının zaman içinde kaybolması anlamını da taşımaktadır. 65 yaş üstü nüfusunun ülkemizdeki hızlı yükselişi yaşlılığın toplumsal boyutta ele alınması gerekliliği sonucuna neden olmuştur.

Dünya genelinde yaşlı nüfus içinde ülkemizin konumuna bakacak olursak en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ilk üç ülke sırasıyla %34,1 ile Monako, %28,8 ile Japonya ve %22,7 ile Almanya'dır. Türkiye, 167 ülke arasında 66. sırada yer almaktadır. Ülkemizde yaşlı nüfus oranlarına il bazında bakıldığında ise yaşlı nüfus oranının en yüksek olduğu il, 2019 yılında %18,8 ile Sinop'tur. Bu ili %17,7 ile Kastamonu, %16,2 ile Artvin ve Çankırı izlemektedir. Şırnak %3.3 oran ile yaşlı nüfusunun en düşük olduğu il olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu ili %3,4 ile Hakkâri, %3,9 ile Şanlıurfa izlemektedir (TÜİK, 2020).

Tablo 2: Yıllara Göre Ortanca Yaş

Kaynak: AÇSHB, 2020

Ortanca yaş ülke nüfusunun yaşlılık oranları hakkında bilgi veren bir hesaplama metodudur. Ortanca yaş bir nüfusu iki eşit bölüme ayırır. Ülkemiz nüfusunun ortanca yaşı 2019 yılında 32,4 olmuştur. BM verilerine göre dünya nüfusunun ortanca yaş tahmini 2020 yılında 32 olup ülkemiz ortanca yaşı ile benzerlik göstermektedir. Ancak nüfus projeksiyonlarına göre, ülkemizin yaşlanan nüfus yapısı ile birlikte ortanca yaş artış hızının yükselerek 2080 yılında 45 olacağı öngörülmektedir.

Ülkemizde çalışan birey başına düşen yaşlı ve çocuk sayısını tanımlamak için kullanılan bağımlı nüfus oranı 2019 yılında %47,5; 2020 yılında ise %47,7'dir (TÜİK, 2020). Görüldüğü üzere yıllar geçtikçe ülkemizde bağımlı nüfus oranı artmakta ve 18-60 yaş arasında yer alan bireylerin yükü artmaktadır. Bağımlı nüfus oranı yaşlılara yönelik önyargı ve tutumların gelişmesinde önemli bir etken olmaktadır.

Türkiye geneli için doğumdan itibaren ortama beklenen yaşam süresi 2016-2018 verilerine göre erkekler için 78,3 yıl, kadınlar için ise 81 yıldır. Genel olarak kadınlar erkeklerden daha uzun süre yaşamaktadır. Birleşmiş Milletler verilerine göre doğuştan beklenen yaşam süresi dünya ortalaması 2020 tahmini 72,3 yıldır (AÇSHB, 2020).

Yaşlı nüfusun ülkemiz içinde eğitim durumuna değinecek olursak okuma-yazma bilmeyen yaşlı nüfus oranı, 2013 yılında %23,9 iken 2017 yılında %19,6'ya gerilemiştir.

Okuma yazma bilmeyen yaşı kadınların oranı %29,6 iken yaşı erkeklerin oranı %6,8'dir. Ataerkil toplum yapısının ve gelenekselliğinde etkisi ile kadın ve erkek okuma-yazma oranlarında farklılaşmaların olduğunu görmekteyiz. Eğitim durumuna göre yaşı nüfus incelendiğinde, 2013 yılında yaşı nüfusun %41,2'si ilkokul mezunu, %4,6'sı ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu, %4,9'u lise veya dengi okul mezunu, %4,7'si yükseköğretim mezunu iken bu oranlar 2017 yılına gelindiğinde ilkokul mezunu %44,5'e, ortaokul veya dengi okul/ilköğretim mezunu oranı %6'ya, lise veya dengi okul mezunu olanların oranı %6,3'e, yükseköğretim mezunu olanların oranı ise %6,2'ye yükseldiğini görmekteyiz (TÜİK, 2019).

Yukarıda verilen değerler ışığında ülkemizde yaşı nüfus oranının arttığını görmekteyiz. Gelişmekte olan ülkemizde nüfus piramidinin doğum oranlarına hitap eden alt tabanı daralmakta iken yaşı nüfusun genel nüfus içindeki dağılımı hakkında bilgi veren piramidin üst tarafı genişlemektedir. Sosyo-ekonomik ve tıbbi imkânlarla ulaşımında yaşanan gelişmeler ortalama yaşam süresi beklentisini her geçen yıl artırmaktadır. 21. yüzyılla birlikte eğitime verilen önem yaşı nüfusta öğrenim görme oranlarının artmasını sağlamıştır. Gelişmiş ülkeler tarafından yaşanan aktif nüfus yapısına sahip olamama durumu ülkemizin de gelecekteki sorunu olma potansiyelini hızla artırarak devam ettirmektedir. Bu ise aktif nüfusun bakmakla yükümlü olduğu bağımlı nüfusun artması anlamına gelmektedir. Ülke nüfus projeksiyonunda yaşanan bu hızlı değişim, yaşlılığın getirmiş olduğu fiziksel, biyolojik, ekonomik ve psikolojik sorunların bireysel olarak değerlendirilmesinin dışında; toplumsal bazda düşürülmesi ve çözümü amacıyla politikaların oluşturulması gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Bir nüfusta doğurganlık oranlarının yüksek olması genç nüfus potansiyeline sahip olma ve nüfusun yenilenmesi noktasında önemlidir. Dünya ülkelerinin doğurganlık hızının yenilenme düzeylerinin altında olanlarının sayısı 1975 yılında 22 iken, günümüzde bu sayı 70 olmuş ve 2025 de ise 120'lere ulaşacağı tahmin edilmektedir. Ülkemiz 1970'li yıllarda doğurganlık hızı kadın başına 5 çocuk, 1990'lı yıllarda 2,6 ve 2006 da ise 2.2 olarak hesaplanmıştır (Şentürk, 2017:46). TNSA 2018 verileri incelendiğinde ise bu oranın 2,3 olduğu görülmektedir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde demografik dönüşümünü tamamlama aşamasına doğru yol almaktadır. Toplam nüfus içinde doğurganlık oranları azalmakta, bağımlı nüfus oranı artmakta ve genç nüfusa sahip olma özelliğimizi kaybetmekteyiz. Nüfus yapısında meydana gelen bu niceliksel değişimlerin yanı sıra niteliksel dönüşümler de yaşanmaktadır. Genç ve yetişkin nüfusta olduğu gibi yaşlı eğitim oranları da artış göstermektedir.

1.3. Yaşlılık Dönemi Sorunları

Yaşlılık dönemi üretkenliğin hâkim olduğu yetişkinlik döneminden sonra bir dizi gerileme ve sorunları barındıran dönem olarak karşımıza çıkmakla beraber her birey bu döneme ait sorunları aynı ölçüde yaşamamaktadır. Yaşlılar kronik hastalıklardaki artma, psiko-sosyal sıkıntılar, emekliliğe ve rol-statü kaybına uyum sağlamada güçlük çekme, yoksulluk, dengesiz ve yetersiz beslenme, yalnızlık ve sosyal izolasyon, barınma, bakım gibi birçok sorunla karşılaşmaktadırlar (Demirbilek, 2007:1). Yaşanan bu sorunlar bazen iç içe geçmiş olarak yaşlıları karşılamaktadır. Ayrıca yaşlı nüfusta yaşanan yukarı yönlü ani patlama, yaşlılık dönemi sorunlarının artmasına ve çeşitlenmesine yol açmıştır.

Yaşlanma önüne geçilemeyen bir olgudur. Aktif yaşlanma perspektifinde sürülen bir yaşam ile etkileri yavaşlatılabilen bu dönemde görülen sorunlara aşağıda yer verilmiştir.

1.3.1.Sağlık Sorunları

Yaşlılık dönemi ile birlikte ilerleyen kronolojik yaş ve bunun ekseninde ilerleyen biyolojik yaşlanma bir dizi fiziksel gerilemeyi ve kronolojik hastalıkları beraberinde getirmektedir.

Yaşlılar gençlere göre daha sık doktora gitmekte, maddi imkânlarının daha büyük bir bölümünü ilaçlara ayırmakta ve hastanede daha uzun süre yatılı kalmaktadırlar. Tahmin edileceği üzere, ileri yaşlıların sağlık durumu (85 yaş ve üzeri) genç yaşlılardan daha kötüdür (Zastrow, 2010). Yaşlılar çoğu zaman birkaç sağlık problemini bir arada göğüslemeye çalışmakta, bütün bunların sonucunda da hastanelere daha fazla başvurmakta, daha uzun süre hastanede tedavi görmekte; bu nedenle de ruhsal ve ekonomik sorunları da beraberinde yaşamaktadırlar (Özdemir ve Bilgili, 2014:129). Yaşlılık evresinde kronikleşen ve artan sağlık problemleri, yaşlıların çalışma hayatından

ve sosyal çevreden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Genç ve Dalkılıç, 2013). Biyolojik yaşlanma ile bireyde meydana gelen değişimler genellikle fonksiyon kaybı ile sonuçlanmakta ve bu da diğer bireylere bağımlı olma durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Kronik hastalıklar yaşlıların günlük yaşam işlevselliklerini düşürmekte, yaşam kalitelerini olumsuz etkilemekte ve bakım sorunlarına yol açmaktadır. Tüm yaşlıların yaklaşık %80'i en az bir, %50'si ise en az iki kronik hastalığa sahiptir (Özer S, 2006 Akt., Güler vd., 2009:371). Fiziksel yetersizlikler, ağrılar, kanser, kardiyovasküler hastalıklar, bilişsel bozukluklar, azalmış yaşam beklentisi ve sosyal izolasyon gibi sorunlar yaşamın her döneminde bireylerde görülmekle beraber yaşlılık döneminde daha sık görülen sağlık sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır (Bilir, 1995 Akt. Güler vd., 2009:368).

Yaşlılık evresinde en yoğun olarak karşılaşılan hastalıklar fiziksel ve ruhsal sağlık adı altında iki başlıkta toplanmaktadır. Fiziksel sağlıkla ilgili olan hastalıkların başında %60-70 oranı ile hipertansiyon gelmektedir. Gelişmiş ülkelerin ölüm nedenleri sonuçları incelendiğinde yaşlıların dörtte bir oranında kanser nedeniyle hayatını kaybettiğini görmekteyiz. Ruhsal sağlık alanında ise demans, depresyon, alkol kullanımı ve intihar daha fazla ön plana çıkmaktadır. Özellikle madde kullanımı, obezite gibi davranışsal belirleyiciler yaşlı sağlığını tehdit eden hastalıkları tetiklemektedirler (Beğer ve Yavuzer, 2012:2).

Yaşlılık dönemi hastalıkları belirginleştirmek için TÜİK'in 2017 yılında yaşlı ölüm nedenlerine bakacak olursak yaşlıların %45,1'inin dolaşım sistemi hastalıkları nedeniyle hayatını kaybettiği sonucuna ulaşmaktayız. Bunu ikinci sırada %16,2 ile tümörler (iyi huylu-kötü huylu), üçüncü sırada ise %14,2 ile solunum sistemi hastalıkları takip etmektedir. Ayrıca Alzheimer nedeni ölüm oranının ise %4 olduğu verisine ulaşmaktayız (TÜİK, 2019). Yaşlılık döneminde yaşanan hastalıkların yanı sıra organ kapasitelerinde yaşanan azalma nedeniyle düşme gibi kazalarda artış yaşanmaktadır (Yertutan, 1991 Akt., Yıldız, 2017:314).

Cinsiyet bireylerin biyolojik-psikolojik ve sosyal yapılarında önemli bir etkidir. Cinsiyet gruplarına göre 2009-2016 yılları arasında meydana gelen ölüm oranları incelendiğinde sinir sistemi hastalıklarından ölenlerin yüzde %46'sı erkek, %54 kadın (kadınlarda Alzheimer-erkeklerde epilepsi oranı daha fazla); solunum sistemi hastalıkları

nedeniyle ölenlerin %60'ı erkek %40'ı ise kadın; dolaşım sistemi hastalıklarından hayatını kaybedenlerin ise %49'u erkek %54,4'ü kadın olduğu karşımıza çıkmaktadır (Akturan vd., 2019:12).

Yaşamın son evresi olan yaşlılık yaşam kalitesi ve doyumu üzerinde etkili olan bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Artan sağlık sorunları, beden fonksiyonlarında yaşanan gerileme ve bunlara eşlik eden ekonomik sorunlar yaşlıları diğerlerine bağımlı hale getirmektedir. Biyo-pisko-sosyal varlık olan insan bu üç durumun herhangi birinde yaşamış olduğu sorunlar diğer alanları da olumsuz etkilemektedir. İlerleyen yaş, artan sağlık sorunları neticesinde bireyler depresyon ve ölüm korkusu ile karşılaşmaktadırlar. Yaşlılığın hastalık olarak tanımlanması ise yaş ve yaşlı ayrımcılığını tetiklemektedir.

Yaşlılık dönemi bir dizi fonksiyonel gerilemeyi barındırır da yaşlılık hasta olma kavramı ile eş değer değildir. Yaşlılık döneminin bir gerileme ve yitirme dönemi olarak toplum tarafından bilinmesine karşın, bu dönemde meydana gelen gerileme ve yitirmenin çoğunun anormallik olarak adlandırılması da doğru değildir. Yaşlılık ve hastalık bireylerde benzer değişimlere neden olmaktadır; bu ise ikisi arasında ayırım yapmayı zorlaştırmaktadır. Bireyler genellikle bu iki etken grubunun birleşmesi nedeni ile tedavi peşinde koşmaktadırlar (Onur, 1997:269 akt Yerli, 2017:1279). Yaşlılar bedenlerinde yaşanan fizyolojik gelişmeleri hastalık olarak algılamakta ve buna çözüm amacıyla tıbbi tedavi yöntemi aramaktadırlar. Fakat yaşanan bu gerileme sadece ertelenebilir, etkisi azaltılabilir fakat yok edilemez bir durum olduğundan dolayı arayışları çoğunlukla başarısız sonuçlanmaktadır.

Yaşlı olmanın hareketsiz ve daha kontrollü bir yaşam olması gerektiği yönde bir algı da toplumumuzda bulunmaktadır. Bu durum yaşlının ilişkilerinde azalma ile sosyal bütünlüklerini olumsuz etkilediği kadar biyolojik sağlığına da zarar vermektedir (Beğer ve Yavuzer, 2012:2).

1.3.2.Psikolojik Sorunlar

İnsanlar bir makineye benzemektedir; birbirinden farklı ama birbiriyle iç içe geçmiş sistemlerden oluşmaktadırlar. Sistemlerin birinde yaşanan bir sorun diğer sistemi de olumsuz olarak etkilemektedir. Yaşlılıkla beraber fizyolojik alanda yaşanan sorunlar,

sosyal alanda yaşanan bir dizi gerilemeler beraberinde insan ruhunun da belirli noktalarda işlevselliklerinin bozulmasına neden olmaktadır. Yaşlılık dönemi psikolojik sorunların başında stres, yaşamın sonlanmasına dair duyulan endişe, intihar, bilinçte sapmalar, uyku bozuklukları, hastalık hastalığı, eski düzene ve eski kişilere aşırı bağlılık, yeni durumlara adaptasyon sağlayamama, yaratıcı düşünme ve öğrenme yeteneklerinde azalma, dikkatsizlik gelmektedir (Özdemir, 2009 Akt., Yıldız, 2017:314). Yaşlılık döneminde en çok karşılaşılan psikolojik sorunların başında depresyon gelmektedir. Yapılan araştırmalar sonucunda yaşlılık döneminde psikotik boyutta depresyon oranının %23,8 olduğu tespit edilmiştir. Bu durum bir takım fiziksel rahatsızlıkları (yeme bozukluğu, hareket etmede isteksizlik) da ortaya çıkarmaktadır. Psikolojik anlamda yaşanan tüm bu sorunlar biyolojik ve sosyal diğer rahatsızlıkların meydana gelmesinde etkili olmaktadır (Er, 2009 Akt., Yumurtacı, 2013:13-14).

Bu sorunların ortaya çıkmasını kolaylaştıran faktörler olarak karşımıza eğitim, meslek, gelir düzeyi, sosyal güvence, aile yapısı, medeni durum, çocuk sayısı, boş zamanlarını değerlendirme biçimi çıkmaktadır (Karataş, 2000 Akt., Öz, 2002:22). Aslında birey yetişkinlik döneminde var olan ruhsal yapısını yaşlılık evresine taşımaktadır. Yetişkinlik döneminde psikolojik problemlere sahip olan bireylerin ruhsal sağlığında ki olumsuzluklar yaşlılık evresinde bu döneme has olan dezavantajlar ile birlikte daha da derinleşmektedir. Ayrıca ülkemizde uzman yardımı alan yaşlı kesimin oranı oldukça azdır. Bunun ise iki nedeni vardır: İlki bu alanda yaşlılarımızın bilinç sahibi olmamasıdır. İkincisi ise -ki bu çalışmamızın ana sorunu ile de örtüşmektedir- yaşlıların bu alanda yapacağı harcamamaların lüzumsuz kabul edilmesidir. Yaşlılık döneminde yaşanan psikolojik sorunlar diğerleri tarafından bazı etiketlemeler (bunak, huysuz vb.) ile üzeri örtülmektedir.

Yaşlılık döneminde birey yaşamı sorgulamakta yapabileceği aktivitelerinin neler olabileceğini düşünmektedir (Çunkuş vd., 2019:60). Erik Erikson'un psikososyal gelişim evrelerinden benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk evresine denk gelen yaşlılık döneminde bireyler geçmiş yaşantılarının muhasebesini yapmaktadırlar. Geçmiş gelişim dönemlerinde yer alan görevlerini başarı ile tamamlayan bireyler bu evrede benlik bütünlüklerini tamamlamaktadırlar. Benlik bütünlüğünü tamamlayamayan bireyler ise bu evreyi yoğun bir ölüm korkusu içinde yaşamakta bu da depresyon, intihar gibi durumları

tetiklemektedir. Aynı zamanda geçmişe yönelik yapılan bu muhasebe gelecek için ise kaygı olarak bireylerin karşısına çıkmaktadır. Sosyal ve ekonomik sermaye anlamında yoksunluk yaşayan ve aynı zamanda buna sağlık problemi de eşlik eden yaşlılar geleceğe karşı güvensizlik yaşamakta; bu da kaygının artmasına neden olmaktadır.

Erikson'a göre yaşam sürekli gelişimi barındıran bir döngü içindedir. Bu süreçte bebeklik, yaşlılığa kadar olan dönemler biyopsikososyal açıdan gelişme dönemleri olarak ele alınırken, yaşlılık dönemi gerileme olarak görülmektedir. Fakat bedensel anlamda gerilemeye karşın yaşlılık bir gerileme dönemi değil, psikososyal açıdan gelişimin devam ettiği bir dönemdir. Bir önceki yaşam evrelerinin gelişim görevlerini tamamlayan bireyler yaşlılık döneminde üretken, yaşamdan doyum alabilen ve birikimleri açısından en verimli dönemlerinden birini yaşamaktadırlar (Öz, 2002:18).

Yaşlılar ile depresyon, kaygı ve ölüm korkusu kavramları yakın görülmesine karşın bireyler her zaman depresyon yaşamamakta hatta yaşlılığı yaşamlarının en güzel dönemi olarak tanımladıkları ilgili literatürde görülmektedir. Emeklilik ile birlikte gün içinde fazlaca zamana sahip olan yaşlılar önceki hayatlarında yapmak istedikleri fakat yapamadıkları faaliyetlere yönelmektedirler. Toplumun yaşlılara yönelik olumsuz algı ve davranışlarına rağmen yaşlılar bu dönemi psikolojik sağlık açısından olumlu, mutlu ve özgür olarak yaşayabilmektedirler (Palmore, 1999 Akt., Vefikuluçay, 2008:15).

Yaşlılık döneminde ekonomik ve sağlık sorunlarının az olması kadar ruhsal anlamda sağlıklı olmakta önem arz etmektedir. Ruh sağlığı yaşam doyumunu doğrudan etkilemektedir. Ruh sağlığı yerinde olan birey çevresi ile iletişimini sürdürebilir, beklenen yaşam ömrü uzar, sağlıklı olur ve en önemlisi de başkalarına bağımlı olma olasılıkları düşer. Kendisini yalnız, değersiz ve işe yaramaz olarak hisseden bir bireyin yaşamdan aldığı doyum düşmektedir (Erol vd., 2016:61).

1.3.3.Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma toplumla bireyin bütünleşmesini sağlayan sosyal ekonomik, politik ve kültürel sistemlerin tümünden, kısmen ya da tamamen yoksun olma sürecini ifade etmektedir (Çakır, 2002).

Sosyal dışlanma kavramı bireylerin toplumsallaşmasını sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerden tamamen ya da kısmen yoksun olma anlamına gelmektedir. Genellikle huysuzluk, bunama, gelenekçilik, hastalık gibi kavramlar ile ifade edilen yaşlılar bu ifadeler neticesinde toplumsal dışlanmaya maruz bırakılmaktadırlar. Yaşlılar bu ifadelerin yanı sıra ulaşım, yaşadıkları problemler, maddi-manevi yoksunluklar, toplumsal kaynaklara erişimde yaşanan kısıtlılıklar gibi nedenlerle başkalarına bağımlı olduklarını düşünmekte ve toplumla etkileşime girme noktasında geri durmaktadırlar (Çunkuş vd., 2019:59).

Geleneksel toplumlarda, taşıdıkları bilgi nedeniyle değer verilen yaşlılar sanayileşme öncesinde mülkiyetin öncelikli sahibiydi. Toprağın en önemli güç kaynağı olması sayesinde yaşlılar ekonomik ve siyasi gücün büyük bir kısmını ellerinde bulunduruyorlardı. Toplum içindeki konumu tecrübelerini ekin ve hasat işlerinde kullanmak, gözetim yapmak ve avcılık, barınma ve zanaatlar konusunda bilgilerini diğerlerine aktarmak olan yaşlıları, sanayileşme ve modern toplumun gelişimi yüksek statülerinden yoksun bırakmıştır (Giddens, 2008). Önceleri önemli ve gerekli görülen yaşlılar modern dünya da yük olarak algılanmaya başlamıştır.

Yaşlılar, bulunmuş oldukları yaşam evresinin bir sonucu olarak değişen özellikler ve yıllardır süregelen aktivitelerini yapmakta zorlanmaları sebebiyle ekonomi, eğitim, işgücü piyasası, toplumsal, sosyokültürel, barınma, sağlık ve politika gibi birçok alandan dışlanmaktadır (Çunkuş vd., 2019:62). İlerleyen yaş ve emeklilik süreci ile birlikte yeme, içme, barınma vb. ihtiyaçlarını karşılamada zorlanan; aynı zamanda işi bırakma sonucunda meydana gelen sosyal ilişkilerde zayıflama topluma entegrasyonun önünde önemli bir engel oluşturmaktadır.

Modernleşme çağının getirisi olarak geniş ailenin çekirdek aileye dönüşmeye başlamasıyla birlikte, yaşlı yalnız yaşama ihtimaliyle karşı karşıya kalmaktadır. Bireyi toplumla bütünleşik ve uyumlu kılmada en önemli araç olan ailenin ortadan kalkması ve yaşlının yalnız yaşamasıyla, yaşlının yalnızlıktan, izolasyona ve en sonunda sosyal dışlanma halkasında yer almasında etkin rol almıştır (Genç ve Dalkılıç, 2015).

Yaşlılar ailesi tarafından huzurevlerine bırakılmakta, bu ise bireyler tarafından depresyona ve yalıtılmışlığa neden olmaktadır. Oysaki bu kişiler çocukları tarafından

bakım beklemekte, karşılığını bulamadıklarında ise içine kapanık bir ruh haline bürünmekte ve kendilerini diğer bireylerden soyutlamaktadırlar.

1.3.4.Ekonomik Sorunlar

Yaşlılık var olan işin kaybı, emeklilik süreciyle gelen gelirden azalma ve sağlık harcamalarında yaşanan artışla birlikte ekonomik sorunların ve yoksulluğun yaşandığı bir yaşam evresi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşlanma sonucu meydana gelen fiziksel değişimler ve bunun neticesinde var olan işlevsellikte yaşanan azalma onları işgücü piyasasından da uzaklaştırmaktadır. Emekli maaşlarının yaşlılık döneminin artırmış olduğu giderleri karşılamaması ya da emekli maaşına sahip olamama durumu yaşlıları ekonomik sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır. Bunun sonucunda ise yaşlı temel gereksinimlerini karşılayamamakta, yaşam kalitesi düşmekte ve psikolojik sorunlar yaşamaktadırlar (Çunkuş vd., 2019:65).

Yaşlıların en büyük sorunlardan biri, aktif çalışma dönemine göre yoksun kalınan gelir ve buna bağlı olarak yaşanan yoksulluk durumudur. Sanayileşme ile birlikte insanların tecrübe birikimi iş hayatında önemini kaybetmiş, makineleşme ise istihdam sorununa yol açmıştır. Tecrübe ve bilgi kaynağı olarak teknolojik cihazların kullanıldığı küresel dünya da iş hayatında genç ve dinamik bireyler tercih edilmektedir. İş ilanlarında genelde 35 yaş altı bireylerin tercih edileceği yer almaktadır.

Özellikle gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerin ana sorunlarından biri olan işsizlik durumunun ise bazı kesimlerce genç kuşaklara yer açılması için yaşlıların geri çekilmeleri gerektiğini savunulmaktadır. Tüm bu etmenler neticesinde ise yaşlılar gelir yoksunluğu ile karşı karşıya kalmakta, toplumda var olan kaynaklardan dışlanma durumu ile yüzleşmektedirler.

Özellikle kayıt dışı istihdam piyasasında yer alan bireyler prim ödenmediğinden dolayı sosyal sigorta uygulamasının dışında kalmaktadırlar (Karadeniz ve Öztepe, 2013:79). Çalışma çağındaki dönemde yeterli ve süreğen bir geliri olmayan bireylerin ilerleyen süreçte yoksullukla karşılaşma olasılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Yoksulluk birikerek ilerlemekte ve yaşlılık dönemine de transfer edilmektedir. Olaya cinsiyet faktörü temel alınarak bakıldığında ise kadın istihdamının düşük olduğu

toplumlarda kadınlar için yoksulluk daha sık karşılan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Yumurtacı, 2013:19).

Erken emekli olan birçok birey emekliliğini çoğu kez daha düşük statülü bir işle desteklemektedir (Zastrow, 2013). Bu ise bireylerde var olan saygınlığın ve benlik bütünlüğünün zedelenmesine; hayat boyu edindiği tecrübesinin daha fazla gelir getirmesi gerekirken düşük ücretler elde etmesi ile sonuçlanmaktadır.

Emeklilik dönemi yaşlılar için uzun yıllar çalışma temposunun ardından çocuklar, torunlar ve akranlar ile vakit geçirmek için fırsat gibi görülse de gerçek anlamda bir yoksullaşma sürecine denk düşmektedir (Demez, 2012:101).

Yaşlı nüfusta yoksulluk durumunun görüldüğü istatistiksel verilere de yansımış durumdadır. Her geçen gün yaşlı nüfusta yoksulluk oranları artmaktadır. Mevcut veriler incelendiğinde yaşlılıkta yoksulluk oranı tüm yaşlı bireylerin %17'sini oluştururken bu oran 2015 yılında %18,3' e yükselmiştir (TÜİK, 2017 Akt., Kalaycı ve Özkul, 2018:99). Yaşlı yoksulluğu cinsiyet değişkeni perspektifinde incelendiğinde ise yoksul yaşlı erkek oranı 2019 yılında %12,1' iken, yoksul yaşlı kadın oranı ise %15,9 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2020). Yaşlı kadınlar yaşlı erkeklerden daha fazla yoksulluk çekmektedirler. Bunun nedenleri incelendiğinde kadınların daha düşük işlerde sosyal güvencesiz çalışması, eş kaybı neticesinde ise eşinin de sosyal güvencesi yok ise gelir kaybı yaşaması ve yaşlılık döneminde ekonomik yoksunluğunu ortadan kaldırmak amacıyla çalışmak için uygun iş bulamaması ya da önceki yaşam evrelerini ev hanımı olarak tamamlayan bireyin herhangi bir işte çalışmak için vasfının bulunmaması gibi faktörler etkili olmaktadır.

1.3.5.İhmal ve İstismar

Bilinçli olarak yaşlıya zihinsel ve/veya fiziksel acı ve yara verme istismar; yaşlıyı fiziksel-sosyal ve psikolojik işlevselliğini sürdürebilmesi için gerekli kaynak ve hizmetlerden yoksun bırakmaya ise yaşlı ihmali olarak tanımlanmaktadır (Danış, 2015). Yaşlılar fiziksel aktivitelerinin yavaşlaması ve bedenlerinde meydana gelen güçsüzleşme ile birlikte ihmal ve istismara daha açık duruma gelmektedirler.

Yaşlılar cinsel, fiziksel, ekonomik açılardan zarara uğratılabilmektedirler. Örneğin akrabaları tarafından miras konusunda psikolojik baskılara, bakım gördüğü birey

tarafından cinsel ve fiziksel tacize, kötü muameleye maruz kalabilmektedirler. Yakın çevre dışında kuruluşlarda kalan yaşlılar açısından da kötü muamele, yaşlı ihmal ve istismarına ilişkin bulgular söz konusudur (Buz, 2015:271). Yaşlılar güvendiği konumda olan birisi tarafından sözel veya sözel olmayan yolla ruhsal açıdan acı veren veya strese neden olan davranışlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Emosyonel/Psikolojik istismar olarak da tanımlanan bu durum olarak sözel saldırı, küçümseme, aşağılama, gözdağı verme, tehdit etme, utandırma, sürekli eleştirme, korkutma, lakap takma şeklinde ortaya çıkmaktadır (Yeşil vd., 2016:130).

Yaşlılar ihmal ve istismar karşısında yalnızlık, üzüntü, çaresizlik ve nefret duymaktadırlar. Ayrıca istismarın suç olması, toplumdan dışlanma ve problemin aile içinde tutulmak istenmesi gibi nedenlerle yaşlı istismarı gizli kalmaktadır (Akdemir vd., 2008:70).

Yapılan araştırmalarda ihmal ve istismar vakalarının eğitim seviyesi ve geliri düşük yaşlılarda daha fazla olduğu; mal varlığının olmasının ise ihmal oranlarını azalttığı görülmüştür. Ayrıca sosyal güvencesizlik, günlük aktivitelerini yerine getirememesi, yaşam kalitesinin kötü olması, yetersiz ilaç bilgisi vb. nedenlerle yaşlıları ihmal ve istismara daha açık hale getirmektedir (Aslan ve Ertem, 2012:13).

1.3.6.Yalnızlık

Yalnızlık sosyal ve duygusal izolasyon olmak üzere iki ayrı boyuttan oluşmaktadır. Sosyal izolasyon, bireyin toplumda kabul edilmemesi, duygusal izolasyon ise bireyin yaşamında sevgi bağlarının bulunmaması olarak tanımlanmaktadır. Sosyal izolasyon bireyin toplumda tanınan sosyal rol eksikliği, duygusal izolasyon ise sosyal ve duygusal ilişki eksikliğini içermektedir (Mullins ve Diğerleri 1989: 113-114 Akt., Danış, 2009:74-75). Günümüzde emeklilik, eşlerden birinin ölümü, çocukların evden ayrılması, sağlık sorunları gibi nedenlerle çoğu yaşlı yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Yaşlılar alzheimer, konfüzyon, alkol ve madde bağımlılığı, fiziksel kısıtlılıklar ya da yakınlarıyla yaşadığı problemler nedeniyle de toplumdan uzaklaşabilmektedirler (Öz, 2002:22).

Yaşlılarda yaşanan yalnızlık duygusunun etkisi psikolojik boyutta depresyon, kendini yetersiz hissetme, benlik yetersizliği olarak yansıtmaktadır. Yalnız yaşayan yaşlılarda en sık görülen olumsuzluk olarak karşımıza intihar girişimleri çıkmaktadır. İntihar girişimlerine cinsiyet temel alınarak bakıldığında ise erkeklerin kadınlara oranla daha fazla intihar girişiminde bulunduğu karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedenleri birden fazla olmakla birlikte bir tanesi daha ön plana çıkmaktadır. Kadının iş hayatına girmesi ile birlikte çocukların bakımı ile eşlerden birinin yaşlı annesi ilgilenmekte, bu nedenle kadın aile için daha değerli olmaktadır. Fakat erkek ise emekli olduktan sonraki aşamada evde oturan, sürekli konuşan, takıntıları olan, bunak ve bakımı üstlenilmek istenilmeyen olarak görülmektedir. Kadın çocuklarına vermiş olduğu destekle kendini değerli hissetmekte bu nedenle de depresyon, yalnızlık gibi olumsuz duygulardan yoksun olmaktadır. Buna karşılık ise erkek yaşlı kendini işe yaramaz olarak görmekte ve kendi kabuğuna çekilmektedir (İçli, 2002 Akt., Öz, 2002:22).

Yaşlılık dönemi bir dizi gerileme ile birlikte bireyleri diğer bireylere bağımlı hale getirmektedir. Sosyo-ekonomik gerilemelere eşlik eden fiziksel kayıplar ise yaşlıların çocuklarının yanında hayatını idame ettirmesi ile sonuçlanmakta, bazı durumlarda ise kurum bakımına yönlendirilmektedirler. Çocukları tarafından bakımı üstlenilen yaşlıların yeni ve değişen ortamında ise kararları artık kabul görmemekte; değer verilmemekte, çocukları onların adına karar almaktadırlar. Bu nedenle kendi kendine yetebilen bireyler akran ve akraba gruplarına yakın olan sosyal ortamlarında eşleriyle ya da tek başlarına yaşamakta, inisiyatif alma haklarını korumaktadırlar. Kendi kararlarını alamayan ya da almış oldukları kararları önemsenmeyen yaşlılar ise kendilerini geri çekmekte ve sosyal izolasyon problemi ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çocukları ya da yakınları olmayan ya da olup bu kişilerce bakım sorumluluğu üstlenilmeyen bireyler kurum bakımını tercih etmekte ve çoğunlukla huzurevine yerleşmektedirler. Huzurevinde yaşayan yaşlıların, aileleri yanında yaşayan yaşlılara göre daha yalnız hissettikleri bir çok araştırma sonucunda gözlemlenmiştir (Aksayan ve diğ., 1998: 302-303 Akt. Danış, 2009:75). Kendi sosyal ortamından ayrılarak huzurevine yerleşen yaşlılar her zaman geçmiş yıllarını hatırlamakta, gençlik arkadaşlarını aramakta ve anılarını canlandırmaktadırlar. Ayrıca kurumlarda özellikle çocukları tarafından

getirilerek bırakılan yaşlılar kendilerini kimsesiz, terk edilmiş ve işe yaramaz olarak hissetmektedirler (Kahramanoğlu, 1999 Akt., Genç ve Barış, 2015:47).

Eğitim seviyesi yalnızlığı yordayan bir diğer değişkendir. Yapılan birçok çalışmada eğitim düzeyi düştükçe yalnızlık algısı artmaktadır (Kapıkıran, 2016:14). Eğitim seviyesi ve sahip olunan sosyal sermaye (ilişkiler ağı) pozitif korelasyona sahiptir. Eğitim bireylerin daha fazla kişi ile tanış ve iletişim halinde olmasını sağlamaktadır.

Bireyin kişilik özellikleri, beden algısı, kendini kabulü başkalarının yorumlarına verdiği önem biçimine göre bazı bireyler toplum tarafından küçümsenebileceğini düşünmekte; toplum içine karışma; ilişkiler kurma durumlarında çekingen davranmaktadırlar (Karacan, 2017:641). Bu duruma örnek vermek gerekirse güzelliğe önem veren bir birey yaşlılık ile birlikte tende buruşma, saçları dökülmesi, iskelet sisteminde yaşanan olumsuz değişim gibi nedenlerle toplum tarafından beğenilmeyip dışlanacağını düşünmekte ve kendi ortamından ayrılmamaktadır. Ayrıca bazı süregen hastalığa sahip olan bireylerde sosyalleşme konusunda diğer bireylerden geri durmaktadırlar. Erol ve arkadaşları (2016) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda kronik hastalığı olan bireylerin ve erkek yaşlıların hissedilen yalnızlık oranlarının diğer bireylere oranla daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

1.3.7.Sosyo-Kültürel Sorunlar

Yaşlılar sanayi devrimi öncesi geleneksel toplumlarda, geniş aile yapısı içerisinde otorite sahibi ve bilgi aktarıcısı olarak yer almaktaydılar. Ortalama yaşam süresinin kısa olması ve yaşlı bireyin aile içinde sahip olduğu konum, yaşlılığın sorun olarak meydana gelmesini engellemiştir. Sanayi sonrası ise toplumda yaşanan gelişim ve dönüşüm çerçevesinde ortalama yaşam süresi uzarken aynı zamanda geleneksel üretim metotlarının yerini makinaların alması ve bunun karşılığında doğum oranlarının azalması sonucu nüfus yaşlanmaya; yaşlılık ise devletlerin çözüm bulması gereken bir sorun haline gelmiştir. Yaşlılar, azalan fonksiyon kaybı ve beraberinde gelen emeklilik süreci ile bağımlı bir nüfus olarak bağımsız nüfus üzerinde ekonomik bir yük haline gelmeye başlamıştır. Bu yük algısı ise kuşaklar arası çatışmayı beraberinde getirmiştir. Ayrıca kuşaklar arası değer farklılıkları kuşakların bir arada aynı ortamda yaşamasını zorlaştırmaktadır.

Yaşlılar artık eskisi kadar gündemi takip edememekte, var olan eski alışkanlıklarına sıkı sıkıya bağlı kalmaya çalışmaktadırlar. Etkileşim halinde bulundukları ve beraber yaşadıkları bireylerinde kendileri gibi davranış sergilemelerini beklemekte, aksi durumlarda ise ahlaki bakımdan bireylerin yozlaştığını dile getirmektedirler. Bu ise kuşaklar arası çatışmaya neden olmaktadır. Yaşlılar bu çatışma neticesinde daha içekapanık hale gelmektedirler. Akran, eş kaybı yaşayan ve çevresinde çocuk ve torunlarından başka kimsesi olmayan yaşlılar yaşamış olduğu bu kuşak çatışmasından dolayı kendini soyutlamakta; var olan kalıplaşmış değerlerinin çiğnendiğini düşünen yaşlılar ise zamanla psikosomatik rahatsızlıklara yakalanmaktadırlar. Yaşlı bireyler çoğu zaman bu düşünce yapısına sahipken şunu atlamaktadırlar: Önceki nesillerinde kendi nesli için aynı şeylerin söylendiğini (Meb, 2013 Akt., Yerli, 2017:1283).

Kültürel kurallar yaşamda farklılaşmaların meydana geleceği en uygun zamanın rehberi konumundadırlar. Örnek olarak, bireylerin evlenme, çocuk sahibi olma gibi olayların ne zaman olacağına ya da bunları yerine getirecek kişilerin genç-yetişkin-yaşlı olmasına kültür karar vermektedir. Kültürün bir değişim için verdiği yaş aralığı bu yaş aralığında olmayan bireyler için daha yaşlı olma hissi vermektedir (Westerhof, 2008 Akt., Yılmaz, 2020:6).

Kültür bir toplumun yaşayış biçimidir. Bireylerin sosyalleşme ve boş vakit geçirme aktiviteleri var olan kültür ile eş zamanlı olarak değişmektedir. Yaşlıların gençken katıldığı aktivitelerin günümüzde yer almaması ve günümüzde yer alan aktivitelere ise katıldıklarında ise önyargı ile karşılanmaları neticesinde ev hayatına mahkûm kalmaktadırlar. Özellikle eğitim seviyesi düşük ve ekonomik imkânları yetersiz olan yaşlılar bunu daha fazla hissetmektedirler. Yaşlının toplumla entegre olmasını sağlayacak faaliyetlerin olmaması ya da yaşlının bunu yerine getirememesi sosyal dışlanmayı da beraberinde getirmektedir (Çunkuş vd., 2019:63).

1.4.Ailenin Dönüşümü ve Yaşlılık Olgusu

Aile toplumun temel yapı taşıdır. Sevgi, boş zaman geçirme, üreme, ekonomi ve güven gibi işlevleri olan aile kurumu sosyal hayatı ve devlet politikalarını direkt olarak etkilemektedir. Aile, içinde yer alan sosyal ilişkiler sayesinde hem meşrulaştırma aracı hem de toplumsal kontrol mekanizmasıdır (Aydemir ve Tecim, 2012: 48 Akt. Baran vd.,

2020: 77). Çocuk, genç ve yetişkin için olduğu kadar yaşlı içinde aile başlıca sosyal, psikolojik ve duygusal destek sistemidir (Öz, 2002:20).

Kendi içinde ilişkiler ağı ile sistem olan aile aynı zamanda diğer sistemlerinde bir parçasıdır. Entropi(yıkım/yokoluş) durumunun aile içinde gerçekleşmemesi için aile sisteminde zaman içinde din, modernleşme, küreselleşme vb. etkenler neticesinde değişimler yaşanmaktadır. Ailenin zaman içindeki değişiminden yaşlılar da etkilenmiştir. Yaşlının aile içindeki konumunda yaşanan değişim ve değişimin hızı, türü toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların meydana gelmesinde toplumların tarihi, yaşam biçimi, yaşamış oldukları coğrafya şartları ve geçim şekilleri etkili olmaktadır.

Yaşlının aile içindeki konumu ve işlevlerinin toplumsal farklılık gösterdiğine örnek olarak batı-doğu toplumları arasındaki algı farklılıkları örnek olmaktadır. Batı toplumları yaşamı çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak evrelere ayırmaktadırlar. Çocukluktan yetişkinliğe kadar olan evreler gelişim ve değişim olarak algılanırken, yaşlılık acizlik, başkalarına bağımlılık ve ölüme yakınlık anlamları taşımaktadır. Doğulu toplumlarda ise yaşam tek bir bütün olarak algılanır ve yaşlılar toplumdan ayrı bir grup olarak görülmemektedirler. Bu nedenle de yaşlılar bakıma muhtaç ve aciz olarak algılanmamaktadırlar (Beğer ve Yavuzer, 2012:2).

Yaşlı sorunlarının çözümü için batı ülkelerinde yeni kurumlar meydana getirilmiştir. Japonya gibi geleneksel yapının devam ettiği ülkelerde ise, yaşlılara saygı gösterilerek, bilgi birikimlerinden ve deneyimlerinden faydalanılmakta; daha yüksek statü verilmektedir. İngiltere de ise yaşlılar tuhaf, güçsüz, yetersiz ya da olaylar karşısında sözü dinlenen, yumuşak mizaçlı kişiler olarak kabul edilmektedirler (Vefikuluçay, 2008:20).

Yaşlının Türk aile yapısı içindeki konumuna değinecek olursak geleneksel yapımızda, bireyler ebeveynlerine bakma, iletişimi devam ettirme ve yalnız bırakmama gayreti içerisinde. Eğer bunun tam tersi bir davranış sergilenir ise toplum yaşlı bakmayan yetişkin çocukları kınar. Bu değer yargılarının temelinde büyüğe saygı ve sahip çıkma sorumluluğu temel değerlerimiz arasında yer almaktadır (İçli 2002, Kağıtçıbaşı 2000, Karataş 2000 Akt., Öz, 2002:22).

Türk kültüründe yaşlıya karşı saygı göçebe olarak yaşamın idame ettirildiği döneme kadar uzanmaktadır. Diğer medeniyetlerde ve ilk çağ uygarlıklarında yaşlılar çeşitli nedenlerden (ulaşımı yavaşlatması, gıda yetersizlikleri, tüketimi azaltmak vb.) çoğu kez ölüme terkedilirken göçebe Türk kültüründe yaşlı ve hasta durumda olan bireylere bakım bir görev olarak görülmekteydi. Göçebe Türk kültüründe yaşlılar bakım durumu olup olmadığı gözetilmeksizin saygı duyulan ve himaye edilen kişilerdi (Yumurtacı, 2013:14).

Türk töresinde yaşlıya verilen öneme örnek olarak Kutadgu Bilig verilebilir. Yusuf Has Hacib tarafından yazılan eserde ideal devlet ve insan, içerikte yer alan dört karakter üzerinden tanımlanmıştır. Bu kişiler doğruluğu simgeleyen Kün Togdı, devleti simgeleyen Ay Toldı, mantığı simgeleyen Ödgilmiş ve akıbeti temsil eden Odgurmuş'tır. Odgurmuş bilgeliğin, tecrübenin, yaşlılığın ve olgunluğun da simgesidir (Caferoğlu, 1976 Akt., Cangöz, 2008:147).

Bir diğer örnek olarak ise karşımıza Dede Korkut hikâyeleri karşımıza çıkmaktadır. Eserde yer alan Dede Korkut halkına yol gösteren, problemleri çözen, bilgi ve deneyime sahip ana karakterdir. Dede Korkut Türk geleneklerinin ve değerlerinin sözcüsü, yansıtıcısı durumundadır (Boratav, 1973 Akt. Cangöz, 2008:147). Verilen bu örneklerden yola çıkıldığında Geleneksek Türk Kültüründe yaşlıların toplumun merkezinde olduğu, edindiği hayat tecrübesi ile bireylere yol gösterdiği görülmektedir.

Din, kültürün öğeleri arasında yer almaktadır. Yaşlıya saygı ve hürmet İslam dininin de üzerinde hassasiyetle üzerinde durduğu bir konudur. Dini emirlerimizin esasında yaşlılara sevgi, saygı, ilgi ve bakım gerekliliği bulunmaktadır (Tezcan, 1982:171-172). Kur'an, yaşlılığı doğmak ve ölmek gibi yaşamın doğal parçası olarak kabul etmekle birlikte yaşlılık dönemine özel bir anlam atfeder. Kur'an-ı Kerim, yaşlı ebeveynin bakım gereksinimleri meydana geldiği durumlarda bu sorumluluğu üstlenmeyi benzetmeler yaparak, adeta ikna edercesine anlatır. Çünkü yaşlının yaşadığı zorluklardan dolayı şefkate, ilgiye, saygıya ve iyi muameleye ihtiyacı bulunmaktadır (Sancaklı, 2006:55).

1900'lü yıllara geldiğimizde sanayileşme ve modernleşme aile yapılarında köklü değişimler meydana getirmiştir. 20 yüzyılda sanayileşmenin etkisi ile köyden kente göç artmış ve insanların gelir kaynakları tarımdan sanayiye doğru geçiş yaşamıştır. Önceden birden fazla insanın gerektirdiği tarım işleri bile makinalı sistemler sayesinde daha az

bireyin yapabildiği uğraşlar haline gelmiştir ve artık deneyimlerinden faydalanılan yaşlılara eskisi kadar gerek kalmamıştır. Geçim için uğraş gerektiren alanlarda çok insan yerine az insan gerektirmesi, kentlerde yaşamın kırlara göre daha zor olması gibi nedenlerle doğum oranları azalmış ve aile yapısı çekirdek yapıya doğru değişim yaşamıştır.

Önceleri ailenin merkezinde yer alan, bireyleri bir arada tutan, bilgi ve tecrübesi ailenin geçimi için gerekli olan yaşlıların toplumda var olan statü ve rolleri ortadan kalkmıştır. Yaşanan bu hızlı değişimler sonucunda önceleri ailenin vazgeçilmez parçası olan yaşlıların artık tek başına yaşaması konusunda ki tercih hakkını kullanması daha kolay kabul edilebilir hale gelmiştir (İçli 2002, Kağıtçıbaşı 2000, Karataş 2000 akt., Öz, 2002:21). Geleneksel Türk toplumunda özellikle de kırsal alanlarda yaşlı erkek karar organı olarak yer alırken, yaşlı kadın ise ev işlerinde söz sahibidir. Kentleşme ile birlikte yaşlılık farklı bir boyut kazanmış, sahip olduğu roller yeniden düzenlenmiştir. Köyde eğitim, sağlık, iş gibi imkânlardan yoksun olan gençler kentleşme ile birlikte yoğun bir şekilde şehir merkezlerine göç etmiştir. Bu göç sonucunda bazı yaşlılar çocukları ile birlikte göç ederken bazıları ise köylerde kalmışlardır. Çocukları ile birlikte şehirlere göç eden yaşlılar, çalışan anne ve babanın çocuklarına bakıcılık ya da apartman yöneticiliği gibi statü değişiklikleri yaşamışlardır. Göç etmeyen ve köy hayatına devam eden yaşlılar ise zaman zaman yalnızlık, gelir yoksunluğu, hastalık vb. sorunlarla baş başa kalmışlardır (Demirbilek, 2007:131-146).

Günümüzde köyden kente yaşlılar göç etmeye başlamışlardır. Kentlerde sağlık, ulaşım gibi hizmetlerin gelişmiş olması kent merkezlerine çekici faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat hizmetlere ulaşım gelişmiş olsa da yaşlılar ve aileleri kentlerde geçim sıkıntısı yaşamaktadırlar. Öte yandan modern toplumda yaşlının yaşam kalitesi yükselse de, toplumdaki değeri azalabilmektedir (Boz ve Türkmen, 2012 Akt., Müftüler, 2018:62).

Modernleşme ve küreselleşme, etkisini gösterdiği birçok ülkede gözle görülür bir biçimde sosyo-kültürel değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Modern ve küresel dünyada bireysellik ön plana çıkmış, aile bağları zayıflamış ve önceden aile içinde karşılanan bakım, destek gibi geleneksel hizmetler aile dışına çıkıp kurumlara aktarılmaya başlanmıştır (Çunkuş vd., 2019:62). Hızlı nüfus artışı, iç ve dış göçler, çekirdek aileye

dönüşüm, kadının çalışma hayatına girmesi, konutların küçülmesi, yaşlılar için yeterli alanların olmaması, gençliğin yaşlıya yönelik algıları, kuşak çatışmaları gibi nedenler yaşlının evde bakımını güçleştirmiştir Burada ülkemizin tamamen kurum temelli yaşlı bakımına geçtiğini söylemek güçtür. Aile Araştırma Kurumu tarafından yapılan araştırma da yaşlıların çoğunluğunun çocukları yanında hayatını idame ettirdikleri ortaya koyulmuştur. Yine de hızlı ve keskin bir geçiş yaşanmasa da yaşlılar artık yavaş yavaş kurum bakımını tercih etmekte ya da mecbur kalmaktadırlar (Sertbaş ve Bahar, 2003 Akt., Ardahan, 2010:27). Huzurevlerinin yıllara göre artış göstermesi bunu en iyi şekilde örneklendirmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde açılan huzurevi sayısı, kapasitesi ve kurumlarda bulunan yaşlı sayısı son 20 yıldır düzenli olarak artış göstermektedir. Bakanlığa bağlı huzurevi sayısı 2002 yılında 63 iken bu sayı 2020 yılında 153'e ulaşmıştır. Huzurevlerinde bakılan yaşlı sayısı son 18 yılda 2.8 kat artış göstererek 13.970 sayısına ulaşmıştır (AÇSHB, 2020).

Türkiye geleneksel bir toplum yapısına sahip olmasın rağmen aile sistemi köklü değişimler yaşamaktadır. Bu değişimin çıktılarında en önemlisi de yaşlıların tecrübe sahibi olduklarına ve saygı görmeleri gerektiğine dair tutumların kaybolması, yaş ayrımcılığının yaygınlaşması ve yaşlılığın istenmeyen bir yaşam evresi olduğunun toplumun geneline hızla yayılmasıdır. Tüm bunlar yaşlıların kendini toplumdan soyutlanmalarına, var olan sorunlarının şiddetlerinin artmasına ve yalnızlaşmalarına neden olmaktadır (Danış, 2009:74).

Günümüzde gençlik politik anlamda umut ve gelişmenin simgesi; yetişkinlik üretim, yaşlılık ise bağımlılık ve geleneksel değerlere bağlılık olarak algılandığı için gelişmiş sanayi ülkelerinde ve gelişmekte olan maddi önlem almayı gerektiren sosyal bir problem olarak görülmeye başlanmıştır (Turner, 2011, Akt., Demez, 2012:100).

Tüm bu anlatılanlar genel olarak toplumumuzda yaşlılara yönelik olumsuz algı ve davranışların var olduğunu belirtse de halen yaşlılara saygı göstermek Türk kültürünün önemli bir parçasıdır. Yaşlılara yönelik saygı temelli yaklaşımın yer edinmesinde yaşlılara beraber yürütülen hayat, aynı evi ve ortamı paylaşmanın etkisi büyüktür (Özmen, 2013:111).

1.5.Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı

İlk defa 1969 yılında Amerikan gerontolog ve psikolog Robert Butler tarafından tanımlanan “Yaşlı Ayrımcılığı”na dair birden fazla tanım yer almaktadır. Yaş ayrımcılığı bireylerde yaşlılara ve gençlere yönelik sadece yaşlarından dolayı olumlu ya da olumsuz olan tutum ve davranışlardır. Bireylerin yaşlıları sevecen, tecrübe sahibi, bağımsız olarak algılamaları olumlu; hasta, bağımlı ve anlayışsız olarak algılamaları ise olumsuz tutumlar arasında yer almaktadır (Bulut ve Çilingir, 2016:447). Yaşlıya karşı var olan olumlu tutumlar yaşlının yaşam kalitesini artırmaktayken, olumsuz tutum sergilenen bireylerin yaşam kalitesini olumsuz etkilenmektedir (Kaçan vd., 2018:8).

Yaş ayrımcılığı bir diğer tanıma göre ise sadece kronolojik yaşa odaklanıp biyo-psiko-sosyal faktörlerin göz ardı edilerek diğer bireylere yönelik geliştirilen olumlu ve olumsuz tutum; algı olarak tanımlanmaktadır. Bu önyargıya dayalı tutum ve davranışlar yaşlılara yönelik olabileceği gibi aynı zamanda gençlere yönelikte var olmaktadırlar Gençlere yönelik yaş ayrımcılığı yaşından dolayı fikirlerini önemsememek, deneyimli olmamalarına yönelik yetersizlik vurgusunda bulunmak şeklinde görülmektedir (Buz, 2015:269). Yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığı ise yaşlıları hasta, huysuz görmek, işe alımda geri planda bırakmak fikirlerini önemsememek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Genel olarak yaşlılara yönelik olan yaş ayrımcılığını birden fazlası nedeni olmaktadır. Yaş ayrımcılığın nedenleri farklı yaklaşımlara göre inceleyecek olursak: psikolojik yaklaşıma göre yaşlılığın ölümü hatırlatması, kültürel yaklaşıma göre toplumda yaşlıların değersizleştirilmesi, ekonomik yaklaşıma göre emeklilik ve gelirden yaşanan kayıp, sosyo-biyolojik yaklaşıma göre ise gençlerin aktif, dinç, verim ile imgelemesine karşın yaşlıların yük olarak görülmesi olarak sıralanabilir (Macnicol’dan Akt., Müftüler, 2018:189).

Yaşlı olmak; bazı durumlarda olumlu yönleri ile algılanmasına rağmen genellikle olumsuz duygu, düşünce, algı ve beklentilerle karşılanmaktadır. Bunun oluşmasında büyük ölçüde yaşlıların üretimden çekilmesi, topluma ekonomik ve sosyal destek yerine yük olarak kabul edilmelerinden kaynaklanmaktadır. Çalışan yaşlının fizyolojik gerilemelerle birlikte herhangi bir işte çalışamaz hale gelmesi, kronolojik yaşın ilerlemesi ile birlikte emekli olması, yaşlılığın kronik hastalıklar ile birlikte anılması, zaman zaman

diğer bireylere kişisel bakım konusunda bağımlı olması toplumda yaşlılığın daha çok sosyo-ekonomik boyutuyla sorun olarak algılanmasına yol açmaktadır (Çunkuş vd., 2019:58). Yaşlı olmak sosyal-ekonomik anlamda otorite kaybı ve dezavantajlı hale gelmeyi ifade eden bir boyut olarak algılanmaktadır (Andrews 2008, Akt., Demez, 2012:98). Yaşlılara dair oluşturulan alingan, unutkan, cimri, bunak, sabit fikirli gibi yargılardan dolayı deneyimleri, fikirleri dikkate alınmamakta ve yaşlılar yaş ayrımcılığına maruz bırakılmaktadırlar.

Yaşlılar yaşlı olmayanlar tarafından- özellikle de gençler- yaşam tarzları, olaylara bakış açıları ve giyim stilleri ile modası geçmiş olarak ifade edilmektedirler.

Yaşlılara yönelik önyargılar, en az başka alanlarda olduğu kadar çoktur. Örneğin çokluk, altmış beş ve üstündeki insanların büyük bölümünün hastaneler ya da huzurevlerinde bulunduklarına; bu yaşlıların büyük bölümünün bunak olduğuna, yaşlı işçilerin gençlerden daha az hünarlı olduklarına inanılmaktadır (Giddens, 2008). Fakat ülkemizde yer alan istatistiki verilere bakacak olursak, yatağa bağılı yaşlıların oranı %8 civarında (Buz, 2015:270) ve 70 yaş üstü yaşlıların sadece %11'i Alzheimer hastalık ile ilgili risk grubunu oluşturduğu (TÜİK, 2018); %4,3'ünün Alzheimer nedeniyle hayatını kaybettiğini görmekteyiz (TÜİK, 2020). Yaşlılara yönelik ayrımcılığın gerçeklikten dayanak almayıp süregelen kalıp yargıların neticesinde oluştuğunu görülmektedir.

Yaş ve yaşlı ayrımcılığına yönelik algı ve tutumlar toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Bu farklılıklarda atalardan gelen kültür, eğitim durumu, bulunulan yaş, sosyo-ekonomik durum, yaşanan yerin coğrafi konumu (Kır/Kent) gibi etkili olmaktadır.

İnsan davranışları var olan duygu ve düşünce ekseninde şekil almaktadır. Yaşlılara yönelik toplumda yer alan algılar ise davranışları da etkilemektedir. O halde yaşlılara toplum olarak nasıl baktığımızı incelememiz gerekmektedir. Bu konu da toplum da yer alan kalıp yargılara değinecek olursak : "elin ermez, gücün yetmez", yaşı yetmiş işi bitmiş", "ununu elemiş, eleğini asmış", kendini gezdiremezsin", "artık köşende oturma zamanı" gibi ifadeler karşımıza çıkmakta ve bakış açımızı yansıtmaktadır. Bu bakış açısı insanın yaşlandıktan sonra işlevselliğinin, yaratıcılığının, yetilerinin kaybolduğu ve yaşamın artık bir anlam ifade etmediğini desteklemektedir (Öz, 2002:24). Bu tarz

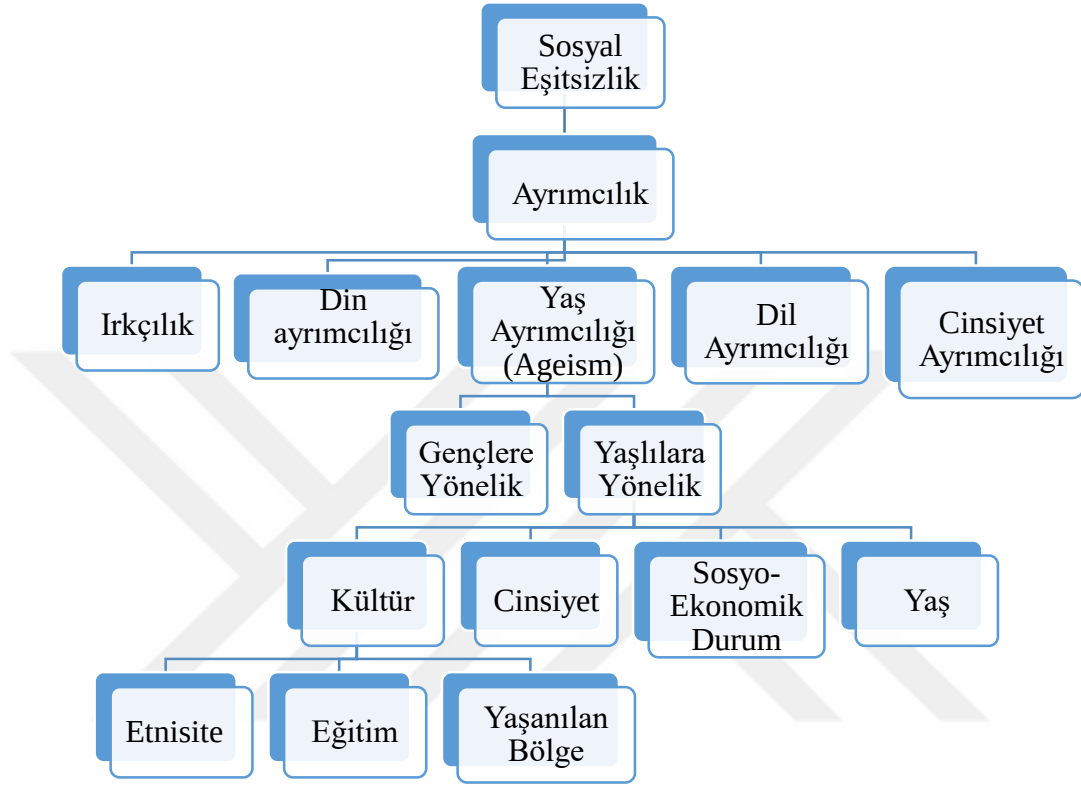
önyargılar üretim faaliyetlerine devam etmek isteyen, fizyolojik anlamda çok fazla gerileme yaşamayan, sosyal-ekonomik sermayesini kaybetmemiş, kendi sorumluluğunu alabilen yaşlılarında yaş ayrımcılığına maruz kalmalarına ve yaşlılığı etkin bir şekilde deneyimlemelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Modern toplumlarda, yaşlılık konusu incelenirken hızlı teknolojik gelişmeler temel alınmaktadır. Çünkü modern toplumlar ani teknolojik ilerlemelere adaptasyon sağlayabilen bireylere ihtiyaç duymaktadırlar (Özdemir ve Bilgili, 2014:129). Bireyler arası farklar dikkate alınmadığında yaşlıların statü ve rolleri teknolojik ilerlemelerle ters korelasyona sahiptir. Teknolojik gelişmelerin yoğun olarak yaşandığı 21. yüzyılda bu değişimlere ayak uyduramayan yaşlılar birikim ve deneyimlerinin etkisini yitirmektedirler (Çataloğlu, 2018:27-28). Bu nedenle modern toplumda yaşlı ayrımcılığı önemli bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlının var olan potansiyeli sahip olduğu kronolojik yaşla değer biçilmekte, karşılanması gereken ihtiyaçlar önemsenmemekte, yaşlılıkla ilgili olumsuz kalıp yargılar keskinleşmektedir.

Yaşlı ayrımcılığının somut çıktıları bireysel, kurumsal ve toplumsal alanda kendini göstermektedir. Bireysel yaşlı ayrımcılığına örnek verecek olursak, yaşlı kişiye saygısız davranma, onunla iletişim kurmama veya ya da iletişim kurarken alaycı dil kullanma gibi olumsuz davranışlar örnektir. Kurumsal alanda yaşlı ayrımcılığı kamu politikalarında, sağlık, istihdam gibi konularda oluşmaktadır. Toplumsal yaşlı ayrımcılığı da yaş eşitsizliği, toplumdaki yaş ve yaşlı ayrımcı önyargılar şekline karşımıza çıkmaktadır (McGuire, Klein ve Chen, 2008: 1 Akt., Müftüler, 2018:186).

Ayrımcılığın diğer türleri (cinsiyet, din, dil, ırk vb.) toplum tarafından daha belirgin olarak fark edilen, bunlara yönelik araştırma ve çalışma yapılan alanlar olmasına rağmen yaş ayrımcılığı alanında yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Yaş ayrımcılığı da diğer ayrımcılık türlerinde olduğu gibi bireylerin toplumdan dışlanmasına, ruhsal sağlığının olumsuz etkilenmesine ve toplumda yer alan sosyo-ekonomik kaynaklardan adaletli şekilde yararlanamamaya neden olmaktadır. Yaş ayrımcılığı, potansiyelini korumaya çalışan ya da var olan potansiyelini daha da geliştirme noktasında uğraş verenleri olumsuz etkilemektedir.

Yaş ayrımcılığının diğer ayrımcılık türleri arasındaki konumunun belirginleştirilmesi ve yaş ayrımcılığını kavramsallaştırılması için aşağıdaki tablo oluşturulmuştur:

Şekil 1: Ayrımcılık Kavramsallaştırma Tablosu

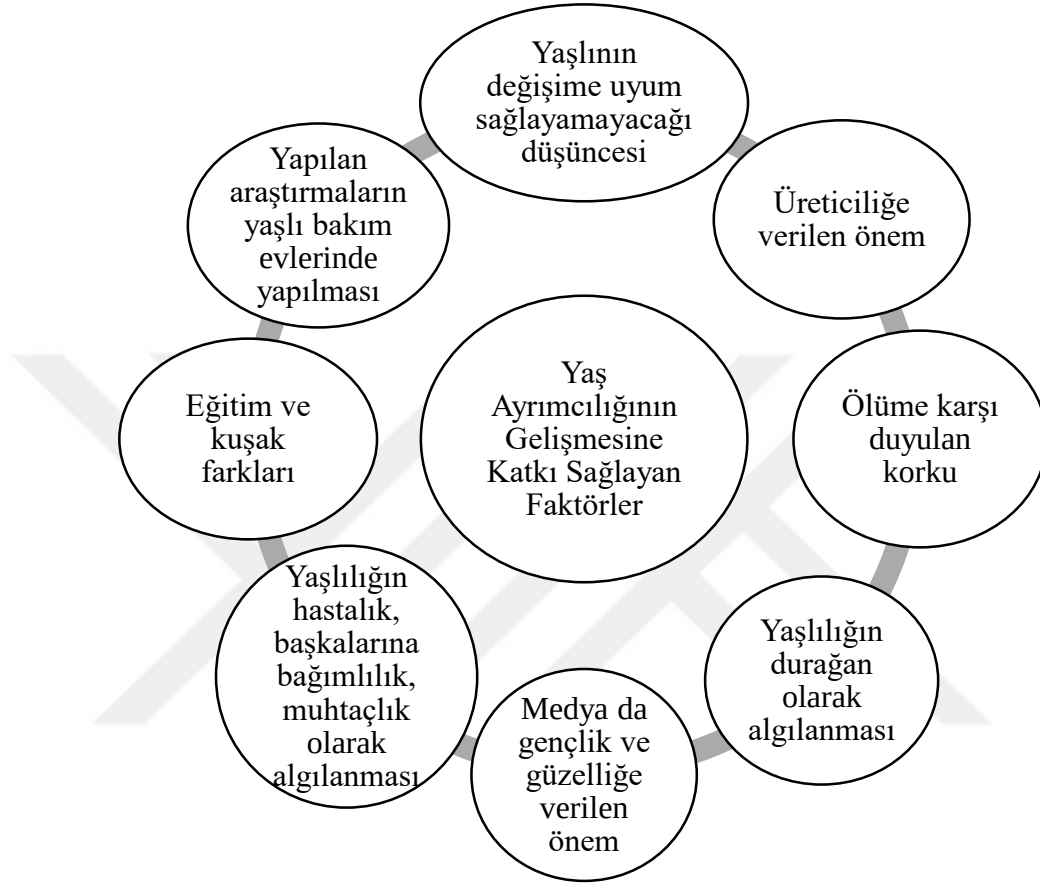
Kaynak: Güngör E., Çetin S., Receptoğlu H. Akt. Yıldız vd., 2017:317

Yaşlı ayrımcılığının oluşmasında etkili olan faktörler-bağımlılık, hastalık, gerilemeler-65 yaşını geçmiş olan tüm bireyler de yoğun olarak görülmemektedir. Fakat genellemenin de etkisi ile tüm yaşlılar aynı tanımlamalara maruz kalmaktadırlar.

Yaşlıların üretken ve aktif olduğu; tecrübeleri ile önemli görevleri yerine getirdikleri birçok örnekte görülmektedir. Bunların birkaçından bahsedecek olursak: Goethe ünlü eseri Dr. Faust'u 80'inden sonra yazmıştır, Mimar Sinan ustalık eseri olarak tanımladığı Selimiye Camii'yi 90 yaşında yapmıştır, Cemal Kutay 90 yaşından sonra birçok eser daha kaleme almıştır, ABD de 2021 yılında başkan olarak seçilen Joe Biden ise 78 yaşındadır

(Tuncay, 2012:91). Tüm bunlardan hareketle yaşam evrelerinden sonuncusu olan yaşlılık üretkenliğin ve gelişim devam ettiği bir dönem olarak karşımıza çıktığı söylenebilir.

1.5.1. Yaşlı Ayrımcılığının Gelişmesinde Rol Oynayan Faktörler

Şekil 2: Yaşlı Ayrımcılığının Meydana Getiren Faktörler

Genel anlamda ayrımcılık kavramını tanımlamak gerekirse; herhangi bir kamu yararı olmaksızın ya da nedensiz bir şekilde bir bireye benzer durum ve koşullardaki diğer bireylerden farklı bir davranış sergileme anlamına gelmektedir (Çelenk, 211:2010). Ayrımcılık din, etnisite, engellilik, yaş, dil, cinsel kimlik temelli olabilmektedir. Ayrımcılığın dil, din, ırk, cinsiyet gibi türleri toplumda daha belirgin olmakla birlikte yaşa dayalı ayrımcılığa yeteri kadar dikkat çekilmemekte, önem verilmemektedir.

Yaşlılara yönelik yapılan araştırmalar çoğunlukla huzurevi, hastane, bakımevi gibi kuruluşlarda gerçekleştirilmektedir. Araştırmacılar diğer yaşlıları yok saymaktadırlar. Kurum bakımından faydalanan yaşlıların çoğunluğu genellikle yakınları tarafından ilgilenilmeyen, terkedilen, kimsesi olmayan ya da sosyo-ekonomik şartları kendi

bakımını sağlayacak seviyede olmayan bireylerden oluşmaktadır. Bu bireyler terk edilmişlik duygusu ile birlikte yaşamış olduğu sorunları daha derinden hissetmektedirler. Araştırmaların bu ortamlarda yapılması genel itibariyle yaşlıların sürekli bakıma ihtiyacı olan, umutsuz ve birden fazla soruna sahip kişiler olarak algılanmasına neden olmaktadır (Vefikuluçay, 2008:11). Ayrıca araştırma örnekleminin yaşlı bakımı hizmeti sunan kurumlardan seçilmesi, bütün yaşlıların kurum bakımından yararlandığını yönünde yanlış bir algıya neden olmaktadır. Oysaki yaşlı nüfusun sadece %5'i bakıma muhtaçtır ve kurum hizmetlerinden yararlanmaktadırlar (Çilingiroğlu ve Demirel 2004 Akt., Buz, 2015:270). Yaşlıların çoğunluğu eşiyle, ailesinin yanında ya da tek başına kendi ortamında hayatını idame ettirmektedirler.

Çocukluk dönemi yaşamın başlangıcı yaşlılık ise sonu olarak kabul edilmektedir. Çocukluk döneminde yeterli fiziksel ve zihinsel olgunlaşma olmadığından dolayı üretim yoktur. Aynı şekilde yaşlılık dönemi de bedensel ve zihinsel olarak getirdiği bir dizi gerileme neticesinde üretimin olmadığı ya da verimliliğin düştüğü bir dönemdir. Bu iki yaşam evresinde bulunan bireylerin bakımını orta yaş grubunda yer alan gençler ve yetişkinler üstlenmektedirler. Çocukların üstlenilen bakımı geleceğe yatırım olarak görülmekte iken yaşlılara yönelik sağlanan sosyo-ekonomik imkânlar kayıp olarak görülmektedir (Bulut ve Çilingir, 2016:447).

Deneyim herhangi bir maddi bedelle elde edilemeyen sadece yılların vermiş olduğu bilgi birikimleridir. Yaşlılar deneyimlerini aktarabildiğinde gençliğin dinamizmi ile bilgi bütünleştiğinde daha yaratıcı ve üretken bir toplum yapısı oluşturulabilmektedir. Fakat toplumda yaşlıların hoşgörü sahibi olmadıkları, esnek davranmadıkları ve yeni düzene karşı duruş sergilediklerine yönelik önyargılar mevcuttur. Oysaki hoşgörü yaş ile kaybolan ya da elde edilen bir tutum olmamakla birlikte bir kişilik özelliğidir ve kişilik birçok psikoloğunda ortak noktada toplandığı şekilde genel olarak 18 yaşına kadar oluşmaktadır. Bu nedenle yaşlılık öncesi bireyler de yeniliğe kapalı ve hoşgörüsüz olabilmekte yaşlılar ise bunun tam tersi şekilde davranabilmektedirler (Öz, 2002:20).

Geleneksel toplumlarda babalarından şiddet gördüğünü ifade eden bireyler ilerleyen yaş ile birlikte babalarının torunlarına karşı daha sevecen ve ilgili olduğu belirtmektedirler.

Bu örnekten de yola çıkacak olursak ilerleyen yaş bireyleri daha yumuşak mizahlı bir hale getirmektedir.

Yaşlı ayrımcılığının nedenlerinden bir diğeri de belirli bir yaşı üzerindeki bireylerin hasta olduğu yargısıdır. Yaşlılıkta kronik rahatsızlıklar artmakla birlikte yaş sağlıklı olmak için engel teşkil etmemektedir. Düzenli beslenme, spor, kötü alışkanlıklardan (sigara, alkol) uzak durularak 80 yaşında bile sağlıklı olunabilmektedir. Sağlıklı bir beden uzun yaşam garantisi vermemekle birlikte etkin, bağımsız ve mutlu bir ömür sağladığı bilinmektedir (Öz, 2002:20). Bazı durumlarda yaşlılar gençlerden daha dinamik olabilmekte, bedenini daha iyi tanıma-kullanma kapasitesi ile birlikte ön plana çıkmaktadırlar.

Yaşlılık dönemi bilişsel sorunların yoğun olduğu bir dönem olarak tanımlanmaktadır. Yaşlılık evresinin bilişsel süreçler üzerinde meydana getirmiş olduğu değişimler incelenirken kullanılan ölçeklerin, değişkenlerin ve düzeneklerin gençlere daha uygun olduğu görülmektedir. Teknolojinin ilerlemesi ile birlikte deneylerin yapılmasında bilgisayar ortamı birçok ölçek geliştirilmiştir. Teknolojinin kullanımının hata payını azaltması ve doğru tespitlerde bulunması göz önüne alınırken yaşlıların bilgisayar kullanımına olan yabancılığı göz ardı edilmektedir (Cangöz, 2008:144).

Psikolojik testler ilerleyen zaman ve değişimler ölçüşünde revize edilmektedir. Fakat değişimi kabullenmeyen ve toplumun genel yaşayış tarzından uzak yaşlıların uygulama sonuçlarında güvenilirlik sağlanamamaktadır.

Medya geniş kitleleri belirli ortak görüşler altında toplama kapasitesi olan ve bu görüşlere modernleşmenin doğrultusunda yön verme gücünü elinde bulunduran toplu iletişim ağıdır. Medya yaşlılara yönelik kalıp yargıları sözlü, görsel ve mizah yoluyla geniş kitlelere sunarak yaşlı ayrımcılığının oluşmasında etkili olmakta, var olan kalıp önyargıların ise güçlenmesine neden olmaktadır. Medya da yer alan ifade ve görseller toplumun gerçeklik algısının oluşmasına etki etmektedir (Demir, 2017: 60-61 Akt., Uysal ve Eren, 2020:1153).

Medyada yaşlıların yansıtılması incelendiğinde iki durum ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki yaşlıların dizi, film ve reklamlarda görmezden gelinmesidir. Diğeri ise medyada yer

verilen portreler izleyiciler üzerinde yaşlılara yönelik olumsuz tutum ve yargıların oluşturulması; var olan yargıların ise pekiştirilmesidir. Ürün satmanın ana amaç olduğu reklamlar satın alınma oranlarını artırmak için olumlu olanı öne çıkarmayı kullanmaktadırlar. Genel olarak genç insanlar, pahalı araçlar ve 30-55 yaş arası bireylere hitap eden konu içerikleri reklamlarda sık sık yer almaktadır. Bir diğer durum ise medyada yaşlıların geri kaldığı fikrinin empoze edilmeye çalışılmasıdır. Buna örnek olarak Luna margarin reklamı verilebilir. Reklamda “Siz hâlâ annenizin margarinini mi kullanıyorsunuz?” spotu yaşlıların yenilikleri takip edemediklerine dikkat çekmektedir (Özmen, 2013:116).

Ayrıca medya da yaşlı sağlığına yönelik olumsuz bir imaj çizilmektedir. Filmlerde, yaşlı karakterlerin genelde sağlık durumları kötüdür ya da kötüye gitmektedir. Kimi daha filmin başında ölürken kimisi de hasta olarak devam etmektedir. Ayrıca söz konusu yaşlı karakterlerin vücutlarının duruş biçimi de değişerek hareketleri yavaşlamıştır (Kuruoğlu ve Salman, 2017:20).

Toplumda yaşlılık istenmeyen bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar genç kalmanın ve ölümsüzlüğün formülünü yıllardır aramıştır ve hala bir arayış içerisinde. Anti-aging olarak da geçen yaşlanma karşıtı adı altında üretilen ürünlerin, cerrahi operasyonların günümüzde piyasada çoğalması ve aynı oranda rağbet görmesi bize bunu kanıt olarak sunmaktadır. Yaşlılık kaygısı olarak da tanımlanan bu durum zaman zaman yaşlıların ihtiyaçlarına karşılık verme noktasında bireyleri pasif halde kalmalarına neden olmaktadır. Yaşlılık bu denli insanlar tarafından kaçınılmaya çalışılan bir durum olduğundan dolayı önyargı ve ayrımcılığın ortaya çıkması kolaylaşmaktadır.

Eğitim durumu yaşlıların topluma entegre olmasında, çağı takip etmesinde ve kültürler arası çatışmalarda etkili olmaktadır. Eğitim durumu düştükçe yaşlılar özellikle teknoloji anlamında geri kalmaktadırlar. Bu ise gençler ve yaşlılar arasında kuşak çatışmalarını tetiklemekte, yaşlılara yönelik cahil, bilgisiz, geri kafalı gibi söylemlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Teknolojik anlamda geri kalan yaşlı, elektronik ortama aktarılan kamusal hizmetlerden yararlanma noktasında güçlük çekmektedir. Banka ATM’leri önünde maaşını çekebilmek için diğerlerinden yardım isteyen yaşlılar buna örnek verilebilir. Bu, yaşlıların hırsızlık gibi durumların hedefi olmasına ve toplumdaki

imgesinin zedelenmesine neden olmaktadır. Fakat unutmamak gerekir ki 2050-60'lı yıllara gelindiğinde ise toplumu, haklarını savunabilen ve teknolojiyi takip eden bir yaşlı kesimi beklemektedir.

Günümüzün küresel toplumunda tüketimin ayakta kalabilmesi değişime açık, hızlı yaşayan, gezgin, spor yapan ve bunun neticesinde ise daima tüketen insan modeline bağlıdır. Bu nedenle sağlıklı, yaşlanmayan ve formda olan birey yaklaşımı bu algılamaları pekiştirecek bir imaja ihtiyaç duymaktadır. Bu yeni anlayışın üzerinde gerçeklik kazandığı alan ise bedendir (Butler, 2005, s. 217 Akt., Demez, 2012:96-97).

Geleneksel toplumlarda insanların doğumdan ölüme kadar geçen yaşam döneminin evreleri doğal kabul edilirdi. Oysa günümüzün küresel toplumlarında ise bireyler genç ve dinç bir vücuda sahip olmak ve bedenden yaşlılığın izlerini olduğunca yok etmek ya da geciktirmek için birçok yöntemi denemeye zorlanmaktadır. Günümüzde ilerleyen tıp bilimi yaşlanmanın etkilerini belirli ölçüde yavaşlatmaktadır. Bu nedenle de tıp da en fazla talebi anti-aging ve estetik cerrahi görmektedir (Demez, 2012:105). Bedenin dış görünüşünün diğer insanlarca beğenilecek durumda muhafaza edilmesi sağlığın korunması ile eş sayılmakta ve gerofobik (yaşlılıktan korkan) bireylerin sayısı her geçen gün artmaktadır (Mandıracıoğlu vd., 2017:77).

Yaşlılık genellikle istemeyen bir olgudur. Genç olarak kalabilmesin yolları aranmakta, ölümsüzlük için çalışmalar yapılmaktadır (Özmen, 2013:111-112). Yaşlanma insan hayatının sonu olduğuna gönderme yapmaktadır. Ölümsüzlüğe ulaşmak gayretinde olan insanoğlu için yaşlılık ile ilgili durum ve belirtiler rahatsız edici olmaktadır (Tufan, 2002 Akt., Demez, 2012:104). Eski çağlardan beridir insanoğlu ölümsüzlüğün yollarını hep aramıştır aramaya da devam etmektedir ve fakat bu uğraşı sonuçsuz kalmaktadır. Çağımızda sürdürülen çalışmalardan birine örnek verecek olursak kanser ve türevi hastalığı olan bireylerin dondurulup ilerleyen yıllarda tekrardan çözerek hayata döndürülmesine yönelik deneylerdir.

Yaşlılık dönemi fiziksel, sosyal ve ekonomik gerilemeleri beraberinde getirmesine karşılık tüm bireylerde bu gerilemeler aynı zaman ve şiddette görülmemektedir. Yaşlı bireylerin azınlığı diyebileceğimiz kadar bir kesimi bakıma muhtaç olmakla birlikte;

çocuklarına maddi ve manevi destek veren, dinamik, sağlıklı ve üretken yaşlıların oranı daha ağır basmaktadır.

Yaşlılık toplumda bunama ile eş anlamlı kabul edilmektedir. Oysaki TÜİK verileri incelendiğinde ülkemizde yaşayan yaşlıların sadece %5'inin Alzheimer olduğu sonucuna ulaşmaktayız. Ayrıca yaşlıların katı, sert ve değişmez kurallara sahip olduğu yönündeki inanışlar yaş ayrımcılığının yanı sıra muhatap almamayı da beraberinde getirmektedir (Buz, 2015:271).

1.5.2. Yaş Ayrımcılığı ve Toplumsal Cinsiyet

Erkek ve kadın kavramı bireylerin biyolojik olarak er ya da dişi olduğu, toplumsal olarak ise kişilere sunulan rolleri ifade etmektedirler. Bu terimlerin biyolojik ve toplumsal boyutu birbirinden oldukça farklıdır (Vatandaş, 2007:30). Toplumsal cinsiyet kadın ve erkeklere toplum tarafından verilen rol ve modellerdir. Toplumsal cinsiyet bireyler için neyin uygun olup olmadığı hakkında kalıplar sunmaktadır.

Yaşam sadece gelir düzeyi ve eğitim seviyesi değişkenleri ekseninde oluşan sınıf farklılıkları ile organize olmamaktadır. Toplumsal cinsiyet ve yaş faktörü gündelik yaşamda bireyleri birbirinden ayırt eden faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır (Arun ve Elmas, 2016:362).

Yaş ayrımcılığı gençleri ve yaşlıları olumlu/olumsuz etkilemekle birlikte yaşlıları olumsuz yönde daha fazla etkilemektedir. Yaşlılık dönemi sorunlarından ve yaşlı ayrımcılığından etkilenme derecesinde cinsiyet önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklere kıyasla ortalama yaşam süresi kadınlarda daha uzundur. Fakat kadınlar yaşlılık dönemi sorunlarına ve yaş ayrımcılığının etkilerine erkeklerden daha fazla maruz kalmaktadırlar.

Kadınlar toplumsal cinsiyet bağlamında bir dizi sorunlar yaşamakla beraber bu duruma yaş faktörü de eklendiğinde yaş ayrımcılığını daha fazla deneyimlemektedirler. Kadınlar yaşamın başlangıcından sonuna kadar özellikle ataerkil yapının egemen olduğu toplumlarda ikincil konumda; erkeklerle eşit hizmet ve fırsatlara ulaşmadan hayatlarını sürdürmektedirler. Bu ise yaşamları süresince daha düşük statü, iş ve yaşam kalitesi anlamına gelmektedir; bu durum yaşlılık evresinde de devam etmektedir. Yaş ayrımcılığı

sınıf farklılıkları, etnik köken ve dil gibi durumlarla birleştğinde ise kadının işlevselliği daha fazla bozulmaktadır (Buz, 2015:271).

Yaşlılık dönemi eş ve akran kayıplarını barındıran bir yaşam evresidir. Bu dönemde bireyler gerçekleşen kayıplar ile yalnızlık, sosyo-ekonomik yetersizlik gibi birçok sorunu da beraberinde yaşamaktadırlar. Eş kaybı oranlarına TÜİK verilerinden baktığımızda kadınların daha uzun ömürlü olması nedeniyle eşi vefat eden yaşlı erkeklerin oranı %12,2 iken yaşlı kadınların oranı %49,2'dir (TÜİK, 2018). Özellikle önceki yaşam dönemlerinde ev hanımı olan ve eşi vefat ettiğinde çeşitli nedenlerle (Eşinin emekli maaşının olmaması vb.) maaşı kendisine geçmeyen yaşlı kadınlar gelir yoksunluğu yaşamaktadırlar. İhtiyaçlarını karşılamakta güçlük yaşayan yaşlı toplumda yer alan kaynaklardan faydalanmamakta ve sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Ayrıca eşi vefat eden kadınların birçoğu duldur. Bunun nedeni eşleri vefat eden erkeklerin tekrardan evlenmesi fakat kadınların evlenmemesidir.

Kadınlar ağırlıklı olarak tarımsal geçim kaynaklarının yaygın olduğu yerlerde ücretsiz aile işçisi olarak çalışmaktadırlar. Köyden kente göç, tarımdan sanayiye yönelik evrim ile birlikte belirli standart ve kurallara bağlı sektörlerde gereken özelliklerden yoksun olan kadınlar genel olarak ev hanımı olarak yaşamlarını devam ettirmektedirler. Bu ise sosyal güvence bakımından kadını eşine bağımlı hale getirmekte; olası boşanma ve vefat durumlarında ise kadını dezavantajlı hale getirmektedir. Kendi ayakları üzerinde kalmak zorunda olan ve düşük eğitim seviyesine sahip kadın ise kentlerde sosyal güvencesi olmayan, düşük ücretli ve süreğen olmayan işlerde çalışmaktadır (Karadeniz ve Öztepe, 2013:92).

Yaşlılar maddi gelirlerinin yeterli olmadığı durumlarda ek işler ile yaşamlarını devam ettirmeye çalışmaktadırlar. Fakat iş gücüne katılım oranlarına bakacak olursak kadın ve erkekler arasında uçurum olduğu sonucuna ulaşmaktayız. İşgücüne katılma oranlarının 2018 yılında yaşlı kadın nüfusta %5,9, yaşlı erkek nüfusta %20,9 olduğu görülmektedir (AÇSHB, 2020). Yine buradan hareketle kadınların gelir yoksunluğunu daha derinden yaşadıklarını söyleyebilmekteyiz.

Eğitim, bireylerin yaşam koşullarına ve değişen imkânlarla adaptasyon sağlamasında, var olan sorunlarının üstesinden gelmesinde yardımcı olmaktadır. Son yarım yüzyıldır

etkileri zayıflayan fakat öncesinde egemen olan ataerkil yapı, eğitim imkânlarının kısıtlı olması gibi nedenlerle yaşlı nüfusumuzun eğitim oranlarının düşük olduğunu görmekteyiz. Kadın yaşlıların erkek yaşlılara oranla eğitim seviyeleri daha düşüktür. TÜİK 2018 verileri incelendiğinde kadın okuma yazma bilmeyenlerin oranlarının erkeklerden 4,5 kat daha fazla olduğu görülmektedir (AÇSHB, 2020).

Son dönemlerde modernleşmede yaşanan hızlı gelişme ve küresel dünya düzeninde tüketim kültürünün en önemli aktörü olan gençlik söylemleri daha fazla ön plana çıkmaya başladı. İnsanlar fiziksel görünümü beğenilmeyen ve bundan suçluluk duyan bir yapıya dönüştü. Bu nedenle de daima gençlik vaat eden tıbbi uygulamalara yöneldi. Böylece kadın olmak belirli bir yaştan sonra kontrol edilen, yeniden revize edilen bir projeye dönüştürüldü (Çabuklu, 2006, s. 24 Akt., Demez, 2012:112).

Yaşlı olmanın kabulünün sadece genç görünme şartı ile kabul edildiği bir zaman diliminde yaşamaktayız. Burada kadınlar erkeklere kıyasla daha fazla baskı altında bulunmaktadır. Modern dünyanın taleplerini yerine getiremeyen yaşlı kadınlar ise ayrımcılıktan daha fazla paylarını almaktadırlar. Tüm bu nedenler temel alındığında kadınlar yaş ayrımcılığını daha derinden yaşamaktadırlar. Toplumsal cinsiyet ekseninde hayata geri olarak başlayan kadınlar, yaş faktörünün de eklenmesi ile birlikte dezavantajlı hale gelmektedirler.

1.5.3.Yaşlı Ayrımcılığının Kendini Gösterdiği Alanlar

Yaşlı ayrımcılığı birçok alanda kendi göstermekle birlikte bu alanların kategorize edilmesi konunun anlaşılmasında ve olası çözümlerin sistematik bir biçimde uygulanması noktasında yol göstereceği düşünüldüğünden aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır. Araştırma sürecinde incelenen literatürde yaşlı ayrımcılığının kendini en çok gösterdiği alanlar iş hayatı, cinsel yaşam, aile ortamı, sağlık hizmetleri ve sosyal yaşam olduğu saptanmıştır.

Eşitsizlikler, yaşlandıkça daha da katmerli hale gelmektedir. Çocukluğunda ve gençliğinde dezavantajlı durumda bulunanların, yaşlılıklarında bu eşitsizliklerin ürettiği yeni biçimlerden azade olması mümkün değildir.

1.5.3.1.İş Hayatında Yaş Ayrımcılığı

İş hayatında yaş ayrımcılığı mesleki eğitim, emeklilik, ek ödeme, işe alma ve çıkarma ve yaş sınırı uygulaması gibi durumlarda gerçekleşmektedir (Müftüler, 2018:188).

Yaş ayrımcılığının iş hayatındaki yansımaları 40'lı yaşlardan sonra kendini göstermektedir. İş ilanlarında genellikle gençler tercih edilmekle birlikte kabul şartlarına 35 yaş altının başvurabileceği belirtilmektedir. Ayrıca yaş ayrımcılığı işyerlerinde yaşlıların gençlere kıyasla yavaş ve yetersiz olması aynı zamanda deneyim ve tecrübe sahibi olan bireylerin yüksek ücretleri talep etmesi nedeniyle bunların yerine genç ve düşük ücretle çalışanların tercih edilmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Vefikuluçay, 2008:12). İşyerlerinde "...şu yaşı geldi hala emekli olmadı..." iş alımlarında "30-40 yaşını aşmamış" ifadesine sıklıkla rastlanmaktadır (Çayır, 2012:172).

İşe alımda yaş ayrımcılığının tespit edilmesi amacıyla yapılan bir çalışmada eleman alımında aynı vasıflara sahip bireyler arasında sadece yaşından dolayı farklı davranışlara maruz kalanların olduğu gözlemlenmiştir. Oysaki yaşlıların daha az hata, işten ayrılma ve iş kazası oranlarına sahip oldukları bilinmektedir (Bulut ve Çilingir, 2016:447).

İş bulma ve çalışma bireylerin topluma entegre olmaları ve işlevselliklerini korumaları açısından gereklilik arz etmektedir. Fakat tüm bireyler işe girme konusunda eşit şartlara sahip olmamakta, iş bulma sürecinde ki şansları diğer bireylerin ön yargıların bağlı olmaktadır. Ayrıca iş bulmak kadar alınacak olan ücret-yardımlar ve işten ayrılma sürecindeki ödenekler konusunda herkesin eşit haklara sahip olması gerekmektedir (Buz, 2015:274).

1.5.3.2.Sosyal Yaşamda Yaş Ayrımcılığı

İnsan fizyolojisi için su ve gıda gerekli olduğu kadar duygusal ve sosyal doyuma gereklidir. Duygusal ve sosyal doyumu bireyler arası sevgi, bağlılık, kabul, saygı gibi elementler sağlamaktadır. Yaşlılar için bu elementlerin temini genelde güç olmaktadır. Bilhassa emeklilik ile birlikte iş-arkadaş çevresinin azalması, akrabalarla olan eski sosyal ilişkilerde görülen uzaklaşma ve tüm bunların ekseninde bireyde oluşan kendini yetersiz hissetme yaşlıları yalnızlığa itmektedir (Yumurtacı, 2013:17).

Yaşlılar toplumda var olan kalıplaşmış, yer yer atasözü haline gelmiş yargılardan dolayı iletişim kurmaktan çekinilen bireyler olarak görülmektedirler. Bunak, anlayışsız, katı gibi iletişim kurmayı engelleyen sıfatların yaşlılarla birlikte anılması sosyal alanlardan dışlanma ve sosyal alanlara kabul görmeme gibi sonuçları doğurmaktadır (Buz, 2015:274). Yaşlılar yenileşme karşıtı ve ileri derecede gelenekçi olarak algılanmaktadır. Fakat yaşlıların yenilikleri deneyimlemeleri, klasik yaşam ortamlarının dışına çıkmaları yaşlı olmayan diğer bireyler tarafından çoğu kez kısıtlanmaktadır. Örneğin yaşlıların kafede arkadaşları ile toplanmaları, spor yapmaları ve eğlence alanlarında bulunmaları diğer bireyler tarafından genelde sıra dışı olarak tanımlanmaktadır.

Yaşlılara çoğunlukla çocuk muamelesi yapılmaktadır. Fakat bu tutum ve davranışlar yaşlılar tarafından küçük düşürücü olarak algılanmaktadır. Ülkemizde belli bir yaşın öncesi bey ya da hanımefendi olarak hitap edilen bireyler belirli bir yaş diliminden sonra amca, teyze, nine statüsüne indirgenmektedirler (Çayır, 2012:169). Tüm bu durumlar sosyal bir varlık olan insanların yaşlılık evresinde kendini soyutlaması ve geçmişe özlem duymasıyla sonuçlanmakta; depresyon ve yalnızlık duygularını tetiklemektedir.

1.5.3.3.Cinsel Yaşamda Yaş Ayrımcılığı

Yaşlılarda cinselliğin olup/olmamasını kültürel değerler etkilemektedir. Kültürümüzde yaşlılarda cinsel yaşamın var olmamasını destekleyen, bunun devamlılığını anormal olarak kabul eden kuvvetli bir yönelim bulunmaktadır. Fakat cinsellik çocukluk sonrası tüm evrelerde görülen bir işlev olarak karşımıza çıkmaktadır (Öz, 2002:23).

Cinsellik psikolojik, sosyal, politik, etik ve kültür etkileşiminin toplamıdır. Cinsellik yaşam kalitesi üzerinde etkili olan ve kişinin benlik saygısını belirleyen bir değişkendir. Kadın ve erkek için cinsellik, ilerleyen yaş ile birlikte azalma gösterse de 80'li yaşlara kadar süregitmektedir (Şen vd., 2015:64).

Cinsel birleşim toplum tarafından belirli bir yaştan sonra onaylanmamaktadır. Oysaki cinsel birliktelik yetişkinlik döneminden sonra aile oluşumu ve çocuk sahibi olma amacını taşımamaktadır. Yaşlılık döneminde cinsel birliktelik gevşeme, birlikte rahatlama amacı taşımaktadır. Belirli bir yaştan sonra cinsel ilişkiye devam etmek erkekliği ve kadınlığı unutmayarak libidoyu ayakta tutmaya fayda sağlamaktadır. Ayrıca

fiziksel olarak beraberlik duygusu haz vermenin yanı sıra daha çok iletişimsel ve duygusal anlamlar sağlamaktadır (Emiroğlu, 1995: 59- 60 Akt.,Terci vd., 2016:91-92).

Bireyler ilerleyen yaşam sürecinde biyo-psiko-sosyal anlamda bir dizi kayıp ve gerileme yaşamaktadırlar. Yaşlanma ile birlikte bu değişimlerin bir kısmı cinsellik üzerinde de etkili olmaktadır. Fakat 75’li yaşlarda beş erkekten üçünün cinsel işlevini sürdürebildiği temel alındığında bu değişimin cinselliğin kaybı yerine cinsel performansın zayıflaması olarak tanımlamak daha doğru bir tespit olmaktadır (Erol, 2010:208-14 Akt., Ören vd., 2016:39).

1.5.3.4.Aile Ortamında Yaş Ayrımcılığı

Aile tüm yaşam dönemlerinde bütün bireyler için en önemli destek sistemidir. Yaşlılar içinde önemi geçerli olan aile, sanayileşme ve çağdaş yaşamla birlikte değişimlere sahne olmuştur. Aile yapısal olarak küçülmüş ve geniş aile yapısının yerini ebeveyn ve çocuklardan oluşan çekirdek aileler almıştır. Ailenin dinamiklerinde yaşanan değişimler yaşlıların aile içindeki konumunu ve rolünü etkilemiştir (Bulut ve Çilingir, 2016:447).

Yaşlılar gelir yoksunluğunun olduğu durumlarda çocukları tarafından yük olarak görülmektedirler. Maddi imkânları yeterli olan yaşlıların ise kontrol hakları elinden alınmakta ve parayı nasıl kullanacağı çocukları tarafından belirlenmektedir. Yaşlıların kıyafet, eşya, araba vb. materyalleri almaları da diğer bireyler tarafından gereksiz olarak nitelendirilmektedir. Fizyolojik anlamda diğer bireylere bağımlı olan yaşlıların bakımı aileleri tarafından yük olarak görülmektedir. Geniş ve ataerkil aile yapısı içerisinde söz sahibi olan yaşlıların değişen dünya ile birlikte artık eskisi kadar aile içinde karar verme aşamasında söz hakları bulunmamaktadır. Yaşlılardan sadece torun bakımı, ev işleri vb. konularda aileye destek olmaları istenmektedir. Oysaki ailenin bütünlüğünün korunması için yaşlıların tecrübelerinden faydalanılmalı ve yaşlı ayrımcılığına yönelik olumlu tutum geliştirilmelidir (Vefikuluçay, 2008:13).

1.5.3.5.Sağlık Hizmetlerinde Yaş Ayrımcılığı

Kurum ve kuruluşlarda yer alan profesyonellerin yaşlılara bakış açıları sunulan hizmetlerin kalitesine etki etmektedir. Sağlık kurumlarında yer alan profesyonellerin yaşlılara yönelik olumsuz önyargıları bireylerin sağlık hizmetlerine ulaşımına, önleyici

sağlık hizmetlerinin etkin hale getirilmesine, görevlilerin yaşlı sağlığı hakkında ehlileşmelerine ve yaşlı sağlığına yönelik uygulanan politikaların verimliliğine olumsuz yönde etki etmektedir. Hastalara hizmet veren kurumlarda yaşlılara önleyici ve tedavi edici uygulamalarda var olan hastalıkların yaşa bağlı ortaya çıktığına; bunun normal bir durum olduğuna yönelik bir algı mevcuttur. Bu ise yaşlıların şikâyetlerinin çoğu zaman önemsenmemesine neden olmaktadır. Doktorların ve hemşirelerin var olan olumsuz algıları davranışlarını etkilemekte ve bu ise sunulan hizmetlerin kalitesini düşürmektedir.

Yaşlılara yönelik ayrımcılığın sağlık alanındaki etkilerinin saptanmasının amaçlandığı bir araştırmada doktorların yaşlı hastalara daha az zaman ayırdıkları, bilgilendirmeleri kısa tuttukları ve bilgileri hasta yerine ailesine bildirdikleri tespit edilmiştir (Dozois, 2006 Akt., Özdemir ve Bilgili, 2014:129). Sağlık alanında yaşlı ayrımcılığının bir diğer tezahürü geleceğe yatırım olarak görülen gençlerin sorunları ile ilgilenmek ve yaşlıların kronik sorunlarını ise ikinci plana atmak şeklinde görülmektedir (Vefikuluçay, 2008:14).

1.6.İlgili Çalışmalar

Ayrımcılığın din, dil, etnik köken, cinsiyet gibi türevlerine yönelik araştırmalar yoğun olarak bulunmasına rağmen yaş ve yaşlı ayrımcılığı konusunda yeteri kadar çalışma bulunmamaktadır. Yaşlılara yönelik yaş ayrımcılığı tutumlarını saptamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmaların uygulanılan grup, evrenin yer aldığı coğrafya ve ulaşılan kişi sayısı açısından çalışmamızla karşılaştırılması amacıyla bu alanda yapılan diğer çalışmalar hakkında literatür çalışması gerçekleştirilmiştir. Aşağı da özellikle ölçüm aracı olarak Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) kullanılan araştırmaların sonuçlarına yer verilmiştir.

Yeliz DİNÇER, Esra USTA ve Serap BULDUK tarafından 2015 yılında üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik tutum ve algılarını saptamak amacıyla bir devlet üniversitesinde üç alanda eğitim gören (tıp, mühendislik, işletme) 18- 24 yaş arsında 286 öğrenci ile bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme aracı olarak yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği (YATÖ) kullanılmıştır. Öğrencilerin uygulanmış olan ölçeğe vermiş oldukları cevapların ortalaması 84 olarak tespit edilmiştir. Ayrıca alt yaşlının yaşamını sınırlama puanı 31, yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ise 17 olarak bulunmuştur. Bu kapsamda 18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına

ve yaşı yaşamını sınırlamaya yönelik olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlı ayrımcılığına yönelik olumsuz ayrımcılık puanının ise 17 olarak tespit edilmesi üniversite öğrencilerinin yaşlılara yönelik ön yargılarının genelde olumsuz yönde olmadığı hakkında bize bilgi vermektedir (Dinçer vd., 2016:26-38).

Yasemin UCUN, Sevinç MERSİN, Emine ÖKSÜZ tarafından gerçekleştirilen bir diğer çalışma da gençlerin, yaşlılara ilişkin tutumları ve bu tutumları etkileyen değişkenler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırma, 2012-2013 eğitim ve öğretim yılında Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada örneklem grubu olarak 485 öğrenci seçilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme aracı olarak yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği (YATÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler şu şekildedir: Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutum puanları 70.69, olumsuz ayrımcılık alt boyut puanı 20.07, yaşlı yaşamını sınırlama alt boyut puanı ise 20.35'dir. (Ucun vd., 2015:1143-1149). Çalışmada bireylerin yaşlı yaşamını sınırlandırılmasına olumsuz baktıkları belirtilmesine karşılık ölçekten alınan puanlar arttıkça olumlu; ölçekten alınan puanlar azaldıkça da olumsuz tutumlar artış göstermektedir. Bundan hareketle Yasemin UCUN, Sevinç MERSİN, Emine ÖKSÜZ tarafından gerçekleştirilen çalışma da bireyler yaşlı yaşamının sınırlandırılmasına olumlu bakmaktadırlar.

Havva KAÇAN, Eşref DİBEKLİ ve Kübra AKKAN tarafından 2015 yılında gerçekleştirilen çalışma Kastamonu da yer alan 1 No'lu Aile Sağlık Merkezi'ne gelen 21-50 yaş arasındaki 222 birey ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme aracı olarak yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği (YATÖ) kullanıldığı çalışmada ölçek ortalama puanı 82.79 olarak tespit edilmiştir. Buna göre araştırmaya dâhil olan bireylerin yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kaçan vd., 2018:8-15).

Atilla ALTUN ve Barış DEMİREL tarafından 2017-2018 yılında üniversitede eğitim gören öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarını saptamak amacıyla Keskin Meslek Yüksek Okulunda 322 öğrenci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında ölçme aracı olarak yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği (YATÖ) kullanılmıştır. Araştırma sonucunda ortalama puan 69.57, yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutu 19.55 ve olumlu ayrımcılık alt boyutu ortalama puanı ise 30,83 olarak tespit edilmiştir. Öğrencilerin yaşlı ayrımcılığına yönelik nispeten olumlu tutuma sahip oldukları, yaşlı

yaşamını sınırlama noktasında ise kararsız kaldıkları fakat 9 a yakın olması nedeniyle de yaşlı yaşamını sınırlama noktasında olumsuz tutuma sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Olumlu ayrımcılık alt boyutu puanının 40'a yakın olması öğrencilerin yaşlılara yönelik olumlu ayrımcılık tutumlarına sahip oldukları tespit edilmiştir (Altun ve Demirel, 2020:423-434).

Tüm bu araştırmalar incelendiğinde ülkemizde gençlerin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumlarının olumlu olduğu fakat yaşlı yaşamını sınırlama noktasında ise kararsız kalmakla beraber yaşlıların toplumdan çekilmesi, karar verme noktasında geri planda durmasına yönelik tutumlarının var olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

1.7.Sosyal Hizmet, Yaşlılık ve Yaş Ayrımcılığı

Dünya nüfusunda yaşanan grileşme ve yaşlı sorunlarında yaşanan çeşitlenmeler bu alanda sosyal politikaların hayata geçirilmesini zorunlu kılmaktadır. Modernleşme öncesi aile kurumu içerisinde çözüm getirilen yaşlıların bakım ve sosyo-ekonomik sorunları artık çekirdek aileye geçiş ile birlikte profesyonel ve sistemli uygulamalara sahip olan sosyal hizmetlere devredilmeye başlanmıştır.

Yaşlıların toplumda iyi noktalara ulaştırılması, yaşamlarının son bölümünde mutlu bir hayat sürmelerinin sağlanması ve kendi sosyal ortamlarında işlevsel olarak kalmalarının tesis edilmesi toplumsal bir görevdir. Bu nedenle yaşlılar için önleyici, sorun çözücü, destekleyici sosyal politikalara ihtiyaç duyulmaktadır (Genç ve Dalkılıç, 2013;464).

Sanayi toplumu yaşlılık ve bakımı açısından kritik bir dönüm noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemle birlikte sosyal güvenlik sistemlerinin ortaya çıkması ve sağlık alanında yaşanan iyileşmeler yaşlı nüfusun artmasında etkili olmuştur. Bu artış ise yaşlılığa olan ilgiliyi artırmıştır. Geleneksel toplumlarda ailesi ile birlikte hayatını idame ettiren yaşlılar artık yalnız başlarına kalmışlardır. Bakım konusunda yalnız kalan yaşlı kendi ihtiyaçlarını karşılama noktasında sıkıntı yaşamıştır. Bu nedenle yaşlılık ve bakımı devletlerin çözüm aradığı; bu alanda kurumsallaşmaya gidildiği bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Çağlar, 2014:150).

Yaşamın son evresi olan yaşlılıkta yaşam kalitesini birden fazla faktör etkilemektedir. Bu nedenle yaşlıların yaşam kalitesinin çok yönlü ele alınması, sorun çözücü hizmetlerden

daha çok henüz problem ortaya çıkmadan önleyici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Yaşlı sağlığının korunması, topluma entegre olmadaki engellerin kaldırılması, meydana gelen fizyolojik kayıplarla mücadelenin sağlanması, yaşlı ve çevresi arasındaki iletişimin devamlılığının sağlanması gerontolojik sosyal hizmet uygulamasının temellerini oluşturmaktadır (Berkman ve Arkadaşları, 2002: 4-5 Akt., Danış, 2009:76).

Sosyal çalışmacılar dezavantajlara sahip müracaatçıları için sosyal adaleti tesis etmeye çalışmaktadırlar. Yaşlılar da diğerleri ile aynı sorunlara sahiptirler. Sadece biyo-psiko-sosyal alanda yaşanan bir dizi gerilemelerle birlikte daha kırılgan hale gelmektedirler. Sosyal çalışmacı gelir yoksulluğu, dışlanma ve sosyal adaletsizlikleri sonlandırmaya çalışmaktadır. Ayrıca sosyal çalışmacılar ayrımcılık ve türevleri noktasında da duyarlı olarak hizmet vermektedirler (Reamer, 2006:6–7 Akt., 2011:149).

Sosyal çalışmacı, sosyal hizmet alanında ihtiyaç duyulan programları kuran, geliştiren aktördür. Sosyal sorunları fazla olan yaşlılarda sosyal sağaltım programları uygulayan sosyal çalışmacı aynı zamanda yaşlıların çevreye uyup problemlerini gidermek amacıyla sosyal rehabilitasyon programlarını hayata geçirmektedir (Tomanbay, 2007:3).

Sosyal hizmet, toplumda adil bir yapının oluşması ve insana yaraşır hayat standartlarının sağlanması noktasında diğer disiplinlerden ayrılmaktadır. Her insanın değerli olduğunu temele alan sosyal hizmet disiplini sadece sorun çözmek değil aynı zamanda sorunların meydana gelmesinde etkili olan faktörlerin tespiti ve bireylerin iyilik halinin sağlanmasında etkin rol almaktadır (Zengin ve Altındağ, 2016:5).

Sosyal hizmet disiplini diğer birçok disipline farklı olarak mikro, mezzo ve makro boyutta bütüncül faaliyetleri kapsamaktadır. Yaşlı ayrımcılığına neden olan faktörler genellikle yaşlıların var olan dezavantajları ekseninde oluşmaktadır. Ayrımcılıkla mücadele mikro boyutta yaşlıların sorunlarına çözüm bulma, mezzo boyutta toplumla olan sosyal ağları tesis etme ve makro boyutta ise kapsayıcı sosyal politika üretiminde sosyal hizmetlere önemli görevler düşmektedir.

Ayrımcılık toplumda yer alan bireyler arasında fark gözetilmesine ve bu nedenle de bazı bireylerin var olan kaynaklardan daha fazla yararlanırken diğer bireylerin ise kaynaklara ulaşamamasına neden olmaktadır. Yaş ve yaşlı ayrımcılığı ile mücadelede sosyal

alışmacılara önemli sorumluluklar düşmektedir. Özellikle ayrımcılığın birden fazla alanda görülmesinden dolayı sosyal hizmet mesleğinin multidisipliner yaklaşımı önem arz etmektedir.

Sosyal hizmet stabil değil dinamik temellere sahip bir disiplindir. Toplumda yer alan sorunlar çağın değişimine göre farklılaşmakta; önceden var olan sorunlar ortadan kalkarken yeni sorunlar ortaya çıkabilmektedir. Yaş ve yaş ayrımcılığı konusu toplumda yaklaşık 20-30 yıldır gündeme gelmektedir. Sadece sahada uygulama mesleği olmayan sosyal hizmet arka planda akademik çalışmaların yürütülmesinde de ön ayak olmakta; sorunların temellerini araştırmakta, politikacıların bu alanlara dikkatinin çekilmesini sağlamaktadır.

BÖLÜM 2: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1. Yöntem

Araştırma nicel araştırma olup, Kastamonu/Tosya ilçesinde ikamet etmekte olan 371 yetişkinin (45-60 yaş) gelişigüzel örneklem metoduna göre belirlenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma, araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeliyle; verileri toplamak için ise anket tekniği ile sürdürülmüştür. Tosya’da yer alan ve rastgele seçilen 371 yetişkine online ortamlardan ve yüz yüze görüşme yoluyla 12 adet sosyo-demografik durumu saptamaya çalışan soru ve 23 sorudan oluşan Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) uygulanmıştır.

Yaş ve yaşlı ayrımcılığı toplumlarda çok yaygın olarak var olmakla birlikte diğer ayrımcılık türleri kadar belirgin olarak farkındalık oluşturulmuş bir alan haline gelmemiştir. Yaşlıların hayat süreci bu tür algılardan olumlu-olumsuz etkilenmekle birlikte çoğunlukla negatif etkileri daha ağır basmaktadır. Nicel araştırma sayesinde yaşlılara yönelik toplumda var olan algıların, yaşlılıktan önce son evre olan ileri yetişkinlik evresindeki bireylerde saptanması, nesnel hale getirilmesi ve olası çözüm önerileri noktasında yardımcı olunması hedeflenmiştir.

Alan araştırması sonucunda elde edilen IBM SPSS 22.00 programına aktarılmış ve analiz edilmiştir. Analiz sonucunda oluşturulan çapraz tablolar ve Ki-kare testi ile değişkenler arasındaki farklılaşmalar belirlenmiştir. Ayrıca yapılmış olan Anova ve T testleri ile yaş ayrımcılığı tutumu, yaşlı yaşamını sınırlama, olumlu ve olumsuz tutum boyutlarında sabit değişkenlere göre farklılaşmalar saptanmıştır.

2.2. Hipotezler

Hipotez 1: Toplum yapısında değişme neticesinde geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşanmıştır. Bu değişim etkisini hayatın idame ettirildiği ev türünde de göstermiştir. Günümüzde daha az odalı ve küçük meskenler tercih edilmekte, yaşlılar için ayrı bir oda bulunmamaktadır. Bu nedenle yaşlıların yakınları bakım sorumluluğunu üstlenmek istememektedirler.

Hipotez 2: İlerleyen yaş ile birlikte bireylerin hayata bakışları ve olayları anlamlandırma biçimlerinde değişim yaşamaktadır. Bu nedenle bir yaşam evresinin erken ve geç dönemlerinde yer alan bireylerin yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumları farklılaşmaktadır.

Hipotez 3: Şimdiye kadar bir yaşlı ile evde kalma durumu yaşlıya yönelik algıyı etkilemektedir. Yaşlı ile aynı ortamda hayatını idame ettirenler yaşlılığın getirdiği bazı olumsuz özellikleri gözlem yoluyla deneyimlediklerinden dolayı yaşlılığa yönelik olumsuz algı geliştirmektedirler.

Hipotez 4: Toplum genç bireylere daha fazla değer vermekte iken yaşlılık ölüme yakın bir evre olarak nitelendirilmekte; pasif bir dönem olarak kabul edilmektedir; bu ise yaşlı bireylerin iş hayatına girişte olumsuz tutumlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır.

Hipotez 5: Yaşam, süregelen olaylar neticesinde bireyleri deneyimli hale getirmektedir. Geleneksel toplumlarda özellikle de doğu toplumlarında bireyler yaşlılığı tecrübe, bilgelik ve danışma organı olarak kabul edilmektedirler

Hipotez 6: Yaşlılık dönemi bir dizi gerilemeyi içinde barındırdığı gibi eş kaybını da beraberinde getirmektedir. Toplum içinde, eşini kaybeden yaşlıların cinsel yaşamına ve tekrardan evlenmesine yönelik olumsuz tutum yer almaktadır.

Hipotez 7: İleri yetişkinlik döneminde yer alan bireyler artık yaşlılık ile yüzleşmeye başlamışlardır. Önceki hayat evrelerini aktif ve üretken olarak geçiren bireyler yaşlılık döneminde yaşamın sınırlandırılmasını istememektedirler.

Hipotez 8: Evin mülkiyeti kendine ait olan bireyler maddi imkânlar açısından daha güçlüdürler. Bu nedenle anne-babalarının bakımını üstlenmeye yönelik tutumları ev sahibi olmayanlara göre daha yüksektir.

Hipotez 9: Geleneksel yapının hâkim olduğu toplumlarda bireylerin yaşlılara yönelik algıları olumludur.

Hipotez 10: Kadınlar modernleşme ile birlikte çekirdek aile yapısına çocuk bakımı vb. konularda destek olduğundan dolayı yaşlılık döneminde yük olarak görülmezken, emeklilik ile eve tamamen kapanan yaşlı erkek yük olarak nitelendirilmektedir.

2.3. Evren ve Örneklem

Evren, gözlem alanına giren bireylerin oluşturduğu topluluktur (Toy ve Tosunoğlu, 2007:6). Evren içerisinde seçilen grup ise örneklemdir. Evren içerisinde seçilen bireyler evrendeki büyük gruba genelleme yapılabilirler (Yener ve Abdülkadir, 2007:397). Seçilen örneklem araştırmanın büyük gruba atfedilmesi açısından önem arz etmektedir. Belirlenen örneklemde %5 hata ve %95 güven seviyesi temel alınmıştır. Buna göre 10.000 kişilik evrende 370 kişinin genele temsili sağlayabileceğinden hareketle katılımcı sayısı 370 olarak belirlenmiş ve 371 kişi ile çalışma gerçekleştirilmiştir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004:50). Bu çalışmada olasılık dışı örneklem türlerinden gelişigüzel ve kotalı örneklem türlerinden yararlanılmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumunun sunmuş olduğu veriler incelendiğinde Türkiye’de 65 yaş üzerinde 7 milyon bireyin yaşadığı görülmektedir. Yaşlı nüfusun illere göre dağılımına bakıldığında ise en fazla yaşlı oranı Sinop (%18,8)’ta yer almaktadır. Bu veriyi ikinci sırada ise Kastamonu (%17,1) takip etmektedir. Kastamonu Anadolu kültüründe orta noktada yer almakta ve köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte geleneksel değerler yoğun bir şekilde aşınmaya ve değişime uğramamıştır. Kastamonu’nun en büyük ilçesi Tosya’dır. Tosya tarihi ipek yolu üzerinde yer alan, geleneksel değerlerin hâkimiyetini belli ölçülerde koruduğu, göç alıp-verme oranlarının düşük olduğu bir yerleşim yeri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tosya’nın toplumda yer alan hâkim değerleri saptamada uygun bir yer olarak kabul edilmesi; elde edilecek verilerin Kastamonu’ya genellenebilir olması ve Kastamonu’nun da coğrafi olarak Anadolu bölgesinin orta noktasında yer alması nedeniyle elde edilecek verilerin Anadolu da ikamet eden bireylerin yaş ve yaşlı ayrımcılığı hakkındaki tutumlarına dair izlenimlerini ortaya koyabileceği göz önünde bulundurulmuş ve evren-örneklem bu doğrultuda seçilmiştir.

“İleri Yetişkinlerin Yaş Ayrımcılığına ve Yaşlılara Yönelik Algısı (Kastamonu Örneği)” araştırmasında evren Tosya ilçesi iken, örneklem ise Tosya’da ikamet etmekte olan 45-60 yaş arasındaki 371 bireyden oluşmaktadır.

2.4. Veri Toplama Yöntemi ve Araçları

Bu çalışmada yetişkinlerde yaş ve yaşlı ayrımcılığına yönelik algılarının saptanması amacıyla veri toplama aracı olarak anket formu tercih edilmiştir. Demografik sorulardan

ve yaşı ayrımcılığı tutum ölçeğinden oluşan anket formu Tosya da ikamet etmekte olan 45-60 yaş arasındaki bireylere 2021 yılı Ocak ayı içerisinde hem yüz yüze hem de online ortamda uygulanmıştır.

Anket uygulanmadan önce araştırmanın amacı, soru formunda dikkat edilmesi gereken noktalar, gizliliğin korunacağı, sonuçların farklı kurum ve kişilerle paylaşılmayacağı hususu açıklanmış ve bireylerden onam alınmıştır.

Ayrıca tezimizde bazı araştırmacıların gerçekleştirmiş oldukları gençlerin yaşlılara yönelik algılarının saptanmasını içeren çalışmalarından; genç ve ileri yetişkin bireylerin algılarındaki farklılaşmaları saptamak amacıyla yararlanılmıştır.

Veriler 10.01.2021 ve 20.02.2021 tarihleri arasında, araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için üniversite yönetiminden yazılı izin ve katılımcılardan sözlü izinleri alınmıştır. Anket formlarının uygulanması ortalama 15 dakika sürmüştür.

2.5. Ölçme Araçları ve Verilerin Çözümü

Araştırmada veri toplama sürecinde alan taraması yöntemiyle anket tekniği uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada demografik bilgiler (cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, aylık gelir, ikamet edilen yer) yer almaktadır. Ayrıca ilk bölümde demografik sorulara ek olarak yaşı bireyle aynı ortamda kalma durumu ve ilerleyen süreçte ebeveyn bakımını üstlenmeye dair tutumları saptamaya yönelik sorular yer almaktadır.

Anket formunun ikinci kısmında Vefikuluçay (2010) tarafından geliştirilen Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) yer almaktadır. Ölçek 5’li likert tipinde oluşturulmuş 23 sorudan oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum” ve “Tamamen Katılıyorum” seçenekleri olan 5’li likert tipi bir ölçek ile değerlendirilmiştir.

“Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği” üç boyuttan oluşmaktadır. Bunlar:

a) *Boyut Yaşlının Yaşamını Sınırlama:* Toplumun yaşı bireyin sosyal yaşamını sınırlamaya ilişkin inanç ve algılarıdır (1, 5, 12, 14, 17, 19, 21, 22, 23 nolu maddeler).

b) Boyut Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumlu inanç ve algılarıdır (2, 4, 6, 7, 8, 9, 13, 20 nolu maddeler).

c) Boyut Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık: Toplumun yaşlı bireye yönelik olumsuz inanç ve algılarıdır (3, 10, 11, 15, 16, 18 nolu maddeler).

Araştırma ölçek sorularına ek olarak geliştirilmiş olunan yaşlıya yönelik tutumu ölçmek, hipotezleri test etmek amacıyla eklenen sorularla desteklenmiş ve hedef kitleye uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler SPSS 22.00 programına aktarılmış ve çözümlenmiştir. Yaş ve yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumların demografik faktörler ile anlamlı ilişkisinin olup olmadığının saptanması amacıyla Ki-kare Testi (Chi-squared test), Anova Analizi ve T testi yapılmış ve anlamlılık değeri $p < 0,05$ temel alınmıştır.

2.6. Sınırlılıklar ve Varsayımlar

Araştırma Kastamonu/Tosya ilçesinde yer alan 371 yetişkin birey ile sınırlıdır. 2021 Ocak ayında gerçekleştirilen çalışmaya 371 kişi katılmıştır. Araştırmaya katılan erkek ve kadın sayıları eşit ya da birbirine yakın tutulmaya çalışılmıştır. İçerisinde bulunduğumuz Covid-19 Pandemisi sürecinden dolayı yüz yüze olarak sürdürülmesi planlanan çalışma bazı noktalarda online ortamda gerçekleştirilmek zorunda kalmıştır; bu ise nicel verilerin elde edilmesi sürecinde aynı zamanda gözlem tekniği ile elde edilecek verilere kısmi olarak ulaşamamasına neden olmuştur.

Ayrıca bazı bireylerin anket çalışmasına virüs bulaşma tehdidinden dolayı katılmak istememesi; araştırmanın sokağa çıkma yasaklarının yaygın olduğu bir dönemde gerçekleşmesi, çalışmanın yapıldığı bölgede bireylerin ilk defa anket formu ile karşılaşmış olması; anket uygulama süresinin 1 ay olması çalışmanın temel sınırlılıklarıdır. Araştırmaya katılan bireylerin, hazırlanmış olan anket formundaki sorulara doğru cevap verdikleri, demografik soruların ve Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinin saptanması amaçlanan verileri işlevsel olarak ölçtüğü ve belirlenen örneklemin evreni yansıttığı varsayılmıştır.

BÖLÜM 3: BULGULAR, YORUM ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırma örnekleminde anket tekniği ile elde edilen verilere dayanılarak araştırma grubunun vermiş olduğu cevapların frekanslarına ve analiz sonucunda elde edilen tablolara yer verilmiştir. Bunlar: Katılımcıların sosyo-demografik durumları, yaşlanmaya yönelik algıları, yaşlı ile birlikte yaşama ve yaşlı bakımını üstlenmeye yönelik tutumları, yaşlı ayrımcılığı tutumlarından oluşmaktadır. İleri yetişkin bireylerde yaş ve yaşlı ayrımcılığına yönelik algıların saptanmasının amaçlandığı araştırmada bireylerin algılarında değişime neden olan ve olabilecek sabit değişkenlerin-demografik faktörler(yaş, cinsiyet, ekonomik durum, ikamet edilen evin yapısı, eğitim durumu)- diğer bulgular ile ilişkisi incelenmiştir. Araştırma kapsamında Kastamonu ili Tosya ilçesinde ikamet etmekte olan 45-60 yaş arasında bireyler yer almaktadır.

3.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Demografik özellikler bir bireyin hangi yaşta olduğu, nerede yaşadığı, yaşamını idame etme biçimi, medeni durumu vb. alanlar hakkında bilgi vermektedir. Bunlar genellikle çalışmalarda sabit değişken olarak karşımıza çıkmakla birlikte ölçülmek istenen özellik üzerinde etkin durumda olmaktadır. Bireyin yaşı, cinsiyeti, medeni durumu gibi değişkenler hayata bakış açılarını, algılarını ve davranışlarını şekillendirmektedir. Bu nedenle yaşlılara yönelik tutum ve algılarda demografik değişkenlere göre farklılaşmalar belirlenmek istenmiştir.

3.1.1. Cinsiyet-Yaş-Medeni Durum

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetleri incelendiğinde (Tablo-3) %55,8'inin erkek, %44,2'sinin ise kadın olduğu görülmektedir. Kadın ve erkek katılımcıların oranlarında %5'lik bir farklılık görülmekle birlikte cinsiyet faktörünün sabit değişken olarak kullanıldığı tutarlı verilerin elde edilmesi amacıyla dağılım mümkün olduğunca eşit oluşturulmaya çalışılmıştır. Ankete katılımda cinsiyet dağılımının eşit ya da yakın oranlarda olması yaşlı ayrımcılığı tutumlarında cinsiyet değişkeninin etkisinin incelenmesi açısından önemlidir. Kadın ve erkeklerin yaşlı ayrımcılığına yönelik algılarındaki farklılaşmalar araştırmamız kapsamında tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yaş ile birlikte bireylerin sosyo-ekonomik durumları ve algılarında değişim yaşanmaktadır. Bu kapsamda ilerleyen yaş ve algılardaki farklılaşmaların saptanması amacıyla yaş durumu araştırma kapsamına eklenmiştir. Yapılan analiz sonucunda en yoğun katılımın %41 ile 45-48 yaş arasındaki bireylerden oluştuğu görülmektedir. En az katılım ise 57-60 yaş (%10,2) arasında olan bireylerden oluşmaktadır.

Tablo 3: Katılımcıların Cinsiyet-Yaş-Medeni Durumları

	Sayı	Yüzde(%)
Cinsiyet		
Erkek	207	55,8
Kadın	164	44,2
Toplam	371	100
Yaş		
45-48	152	41
48-51	77	20,8
51-54	58	15,6
54-57	46	12,4
57-60	38	10,2
Toplam	371	100
Medeni Durum		
Bekâr	32	8,6
Evli	311	83,8
Birlikte Yaşıyor	2	0,5
Dul/Eşi vefat etmiş	14	3,8
Ayrı/Boşanmış	12	3,2
Toplam	371	100

Katılımcıların medeni durumları incelendiğinde büyük çoğunluğun evli (%83,8) olduğu görülmektedir. Bu oranı ise ikinci sırada bekâr (%8,6) olanlar izlemektedir. Geleneksel değerlerin hâkim olduğu toplumlarda evlilik oranları yüksek olmakla birlikte boşanma, nikâhsız birlikte yaşama oranları genellikle düşük olmaktadır.

3.1.2. Eğitim, Gelir ve Meslek Durumları

Eğitim bireylerin algı ve davranışlarında rol oynayan önemli bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların eğitim durumları (Tablo-4) incelendiğinde üniversite mezunlarının (%32,6) yoğunlukta olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise ilkokul mezunları (%28) gelmektedir. Okuma-yazma bilmeyenler eğitim durumu sorusu

anket içerisinde yer verilmesine rağmen araştırmaya dâhil olan bireyler arasında okuma-yazma bilmeyenlerin olmadığı görülmüştür. Araştırmaya katılanların yaşlarına bakıldığında büyük çoğunluğun 45-48 yaş arasında olması ve bu bireylerin 1980-90' lı yılların eğitim-öğretim olanaklarına denk gelen bir dönemde yer alması üniversite mezunlarının yoğunlukta olmasının nedenlerinden biridir. Yaşlıların toplumda ayrımcılığa maruz kalmalarında en önemli faktörlerden biri de eğitimidir. Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler sağlık bilinci, başarılı yaşlanma sosyal ve ekonomik hak bilinci noktasında diğer bireylerden daha avantajlı olmaktadır. 2000'li yıllarda dünyaya gelen eğitim oranları yüksek, haklarını savunabilen ve teknoloji ile tanışık bir neslin de yaşlanacağı göz önünde bulundurulmalıdır.

Tablo 4: Katılımcıların Eğitim-Gelir-Meslek Durumları

	Sayı	Yüzde(%)
Eğitim Durumu		
İlkokul mezunu	104	28
Ortaokul mezunu	59	15,9
Lise mezunu	87	23,5
Üniversite mezunu	121	32,6
Toplam	371	100
Aylık Gelir Durumu		
0-1500	3	0,8
1500-3000	124	33,4
3000-4500	71	19,1
4500-6000	97	26,1
6000+	76	20,5
Toplam	371	100
Meslek		
Çalışmıyorum	22	5,9
Ev hanımı	62	16,7
Memur	110	29,6
İşçi	87	23,5
Serbest meslek	41	11,1
Emekli	34	9,2
Diğer	15	4
Toplam	371	100

Gelir durumu bireylerin yaşam standartlarını belirlemektedir. İnsanların var olan maddi imkânları ölçüsünde toplumda yer alan kaynaklardan faydalanmaktadır. Aynı zamanda

bakıma muhtaç yaşlıların ihtiyaçlarının karşılanması yeterli maddi imkânlar gerektirmektedir. Araştırmaya gelir durumunu sorusu bireylerin artan ya da azalan gelirleri doğrultusunda yaşlılara yönelik algıları ve yaşlı bakımını üstlenmeye yönelik tutumlarının tespiti amacıyla eklenmiştir. Katılımcıların %33,4'ü 1500-3000 TL, %26,1'i 4500-6000 TL, %20,5'i 6000 TL ve üzeri, %19,1'i 3000-4500 TL ve %0,8'i de 0-1500 TL arasında gelir düzeyine sahiptir. Bu verilerden hareketle katılımcıların çoğunluğu asgari geçim tutarı ile ihtiyaçlarını gidermektedirler. Asgari ücretin 2.825 ve aylık sınırının 4 kişilik bir aile için 2.736 TL olduğu ülkemizde yaşlıların aile içinde bakımının ekonomik imkânlar temel alındığında güçleşebileceği tahmin edilmektedir. Bu durum genelde yaşlısına bakmak isteyen ve yeterli ekonomik geliri olmayan bireylerde evde bakım ücreti vb. desteklerle aşmaya çalışılmaktadır. Şehir merkezleri kırsal bölgelere kıyasla sağlık, eğitim, barınma, ulaşım gibi alanlarda daha avantajlı yerleşim yerleridir. Kentleşme ile birlikte özellikle genç erkekler, sonrasında ise eşlerinin de şehir merkezlerine gelmesi ile kırsal bölgelerde yalnız kalan yaşlılar günümüzde kentlere göç etmeye başlamışlardır. İmkânlar bağlamında daha fazla avantajı bulunan kentlere gelen yaşlıların maddi imkânsızlıklar nedeniyle hayat standartları yükselmek yerine daha da düşmektedir.

Araştırmaya katılanların yaklaşık üçte biri memur (%29,6) statüsündedir. Daha sonrasında ise %26,5 işçi, %16,7 ev hanımı, %11,1 serbest meslek, %9,2 emekli ve %5,9 ise çalışmayanlardan oluşmaktadır. Elde edilen verilerden de görüldüğü üzere erken emeklilik ülkemizin yaygın bir sorunudur. Araştırma kapsamına katılan bireyler 45-60 yaş arasında olmasına rağmen her 10 bireyden 1'i emeklidir. Emeklilik dönemi beraberinde ilişkilerde azalma, gelir kaybı, yalnızlık ve sosyal izolasyon gibi problemleri beraberinde getirmektedir. Emekli olan erkek birey zaman zaman evde olumsuzluk çıkaran, huysuz, katı ve işe yaramaz olarak algılanmakta bu da yaşlı ayrımcılığına yönelik algıları beslemektedir.

3.1.3. İkamet edilen Evin Fiziki Durumu, Mülkiyeti ve Yaşanılan Yer

Bireylerin hayatlarını devam ettirmiş oldukları evin fiziksel şartları yaşlı bakımına yönelik tutumu etkilemektedir. Önceleri geniş aile yapısına hitap eden evler yaygınken günümüzde çekirdek aile yapısına uygun küçük alanlı meskenler tercih edilmektedir. Katılımcıların hanelerindeki oda sayılarına (Tablo-5) baktığımızda 2-4 odası (%86) olan

evlerin oranının daha fazla olduğu karşımıza çıkmaktadır. Bu oranı 4 ve fazla odası olan (%11,1) ve en fazla 2 odaya sahip (%0,3) meskenler takip etmektedir. Verilerden de yola çıkıldığı üzere anne-baba-çocuklardan oluşan aile profiline uygun sayıda odaya sahip evler tercih edilmektedir. Yaşlıların bakım gereksinimi olduğu durumlarda çocuklarının yanında ikamet edebileceği, kendine ait odasının olabileceği evler artık günümüzde giderek azalmaktadır. Çoğu zaman evin fiziki şartlarının uygun olmadığı gerekçesiyle yaşlıların bakımı üstlenilmemekte, üstlenildiği durumlarda ise de yaşlının kendini rahat hissedebileceği alanlar tahsis edilememektedir.

Tablo 5: Hanedeki Oda Sayısı-Evin Mülkiyeti-Yaşanılan Yerin Konumu

	Sayı(N)	Yüzde(%)
Hanedeki Oda Sayısı		
0-2	11	3,0
2-4	319	86
4+	41	11,1
Toplam	371	100
Ortalama Oda Sayısı		3,69
Evin mülkiyeti		
Kendi evimiz	271	73
Kira	80	21,6
Akrabalarımızın evi	12	3,2
Diğer	8	2,2
Toplam	371	100
Yaşanılan yerin konumu		
İlçe merkezi	354	95,4
Köy	17	4,6
Toplam	371	100

Katılımcılara evin mülkiyet durumu sorusu yöneltildiğinde yaklaşık olarak dörtte üçünün evlerinin mülkiyetinin kendilerine ait (%73) olduğu görülmüştür. Bu veriyi %21,6 kira, %3,2 ile akrabalarımızın evi ve %2,2 ile de diğer seçeneği takip etmektedir. Tablo-4'teki verilerde temel alındığında katılımcıların üçte birinin aylık geliri 3000 TL'nin altındadır. Hane halkının ihtiyaçlarının yanına eklenen kira ödemeleri ile birlikte bireylerin maddi sıkıntılar yaşaması kaçınılmaz olmaktadır. Bireylerin kendi evlerinin olmaması ve gelir düşüklüğü bireylerin yaşlılık dönemine yoksul olarak girmelerine, emeklilik ile birlikte ise düşen gelir ve artan sağlık giderleri ile birlikte yoksulluğun derinleşmesine neden olmaktadır.

Bireylerin yaşamış olduğu yer/coğrafya durum ve olaylara bakış açılarına etki etmektedir. Araştırma kapsamında kır/kent yaşamının insanların algıları üzerindeki etkisinin saptanması amaçlanmıştır. Fakat çalışma genel olarak Covid-19 pandemisinden dolayı ilçe merkezinde yürütülmüştür. Bu nedenle katılımcıların neredeyse tamamı ilçe merkezinde (%95,4) ikamet etmektedir. Yaşanılan yerin konumunun %90 ve %10 gibi uçlarda dağılım göstermesi ve bu nedenle de diğer değişkenlere etkisinin saptanmasında tutarlı değerler vermeyeceğinden bağımsız değişken olarak kullanılmamıştır.

3.1.4. Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu-Büyükanne/babanın Yaşadığı Yerler

Yaşlılara yönelik algılar batı ve doğu toplumlarında farklılık göstermektedir. Batı toplumlarında çoğunlukla yaşlılara ve yaşlanmaya yönelik olumsuz önyargılar mevcut olmakla birlikte doğu toplumlarında bunun tam tersi görülmekte; yaşlılara sevgi, saygı ve kabul gösterilmektedir. Toplumlar arası bu farklılığın oluşmasında bireylerin yaşlılar ile aynı ortamı paylaşma durumları ve ortak yaşantılar etkili olmaktadır. Katılımcılara yaşlı biriyle daha önceden yaşama-halen yaşama durumları sorulduğunda yaklaşık dörtte üçünün (%76,5) evet, yaklaşık dörtte birinin ise (%23,5) hayır cevabı verdiğini görülmüştür. Bu sonucun elde edilmesinde araştırmanın gerçekleştirilmiş olduğu ilçe merkezinde geleneksel yapıların korunması ve yaşlı bakımının genelde kurum değil aile yanında gerçekleştirilmesi önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 6: Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu-Büyükanne/babanın Yaşadığı Yerler

Yaşlı biriyle yaşama durumu	Sayı (N)	Yüzde (%)
Evet yaşadım	285	76,5
Hayır yaşamadım	87	23,5
Toplam	371	100
Büyük anne/babanın yaşadığı yerler		
Benim ailemle	77	20,8
Birinci derece yakın	39	10,5
Kendileri tek başına	63	17
Huzurevinde	5	1,3
Diğer	187	50,4
Toplam	371	100

Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak gelişmiş ülkelere kıyasla sosyo-demografik dönüşümünü tamamlamamıştır. Modern toplumların temel aile yapısı olan çekirdek aile

Ülkemizde yaygınlık göstermekle birlikte bireyler yaşı ebeveynleri ile yakın bölgelerde yaşımakta, gerektiği durumlarda kendi evlerinde yaşıların bakım sorumluluğunu üstlenmektedirler. Özellikle yaşı ebeveynlerden herhangi birisi vefat ettiğinde hayatta olan diğer birey fizyolojik olarak kendine yetebilir durumda değil ise çocuklarının yanında yaşıamlarına devam etmektedirler.

Katılımcıların büyükanne/babalarının nerede yaşıadıkları incelendiğinde yarısının diğer seçeneğini işaretlediği sonucuna ulaşılmaktadır. Soru formları incelendiğinde diğer seçeneğine eklenen açık uçlu kısma bireylerin büyükanne/babalarının vefat ettiğini belirttikleri gözlemlenmiştir. Türkiye’de ortalama yaşıam süresinin erkeklerde 75,9 kadınlarda 81,3’dr (TK, 2020). Araşıtırmanın 45-60 yaşı arası bireylerle yapılması ve büyükanne/babalar ile torunlar arasında ortalama 40 yaşı farkının bulunması vefat yüzdesinin yüksek olmasının nedeni hakkında bize ipucu vermektedir. Yine soruya verilen cevapta kendi evlerinde tek başlarına kalan yaşıların oranı (%17) azımsanmayacak kadar yüksektir. Bu oran huzurevlerinde ikamet etmekte olanların oranı (%1,3) ile kıyaslandığında yaşılığın biyo-psiko-sosyal açıdan kş dönemi olduğu ve tamamen diğer bireylere bağımlı olduğu önyargısını çürütmektedir. Kendi kendine yetebilen yaşılar geleneksel yapıya uygun olarak evlerini terk etmemektedirler.

Büyükanne/babanın yaşıadığı yerler incelendiğinde katılımcının ailesiyle birlikte ya da akrabalarının yanında yaşıadıklarını belirtenlerin oranı toplam cevapların üçte birine karşılıklı gelmektedir. Bu oran hayatta olan yaşılar içinde kıyaslandığında ise %60’lara kadar çıkmaktadır. Elde edilen veriler ışığında çeşitli nedenlerle (bakıma muhtaçlık, maddi zorluklar, torun bakımı vb.) yaşıların çocukları yanında ikamet ettikleri söylenebilmektedir.

3.2.Ebeveyn Bakımını stlenmeye Yönelik Tutumlar

Araşıtırmaya katılanların ebeveynlerinin bakımını üstlenmeye yönelik tutumlarına bakıldığında büyük oğunluğın (%90,8) anne-babalarının bakımını stlenebileceklerini belirttikleri grlmştir. Sadece %1,9’luk kesim ebeveynlerine bakmayacaklarını belirtmişlerdir. Bu bireylerden bazılarının anne ve babaları hayatta bulunmamaktadır.

Sadece anneye bakma (%5,9) yâda sadece babaya bakma (%1,3) oranları arasında çok fazla fark olmamakla birlikte anneye bakım isteği daha fazla olmaktadır. Bu farkın oluşmasında annenin kadın olması nedeniyle ev işlerinde ve torun bakımında sorumluluk üstlenebilmesi etkili olmaktadır.

Tablo 7: Ebeveyn Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum

	Sayı(N)	Yüzde(%)
Sadece annemin bakım sorumluluğunu üstlenirim	22	5,9
Sadece babamın bakım sorumluluğunu üstlenirim	5	1,3
İkisine de bakarım	337	90,8
İkisine de bakmam	7	1,9
Toplam	371	100

Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması (TNSA)’nın sunmuş olduğu verilere göre ülkemizde yaşlıların bakımı % 41,4 oranında çocukları tarafından, % 56,5 oranında ise kendi kendileri tarafından sağlanmaktadır. Yaşlıların yarısından fazlası çocuklarından en az biriyle birlikte yaşamaktadır. Kadınlarda bu oran daha yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır (Gönül, 2008:32).

Türk kültüründe yaşlılara sağlanan sosyal desteklerde ailenin güçlü bir yeri bulunmaktadır. Özellikle insan yaşamının vazgeçilmezi olan duygusal destek ve yardımı ihtiyacını çoğunlukla aile karşılamaktadır (Küçükşen vd., 2018:585).

Elde edilen veriler incelendiğinde genellikle bireylerin bakım sorumluluğunu üstlenmeye istekli oldukları görülmüştür. Bakım istekliliğinin yüksek olarak karşımıza çıkmasında bireylerin yaşlı anne-babasının kendi yaşam aktivitelerini kendileri yerine getirebilmeleri, araştırmaya katılanların kendilerinin de yaşlanma evresine yakın olmaları ile olumlu yönde empati gerçekleştirmelerinin de etkili olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca tutum ifadelerinin zihinlerde taşınması ve pratik yaşama uygulanmamış olması, ilerleyen süreçte birçok faktörün bakım isteğini kısıtlayabileceği de göz ardı edilmemelidir. Buna örnek vermek gerekirse hırsızlık birçok toplumda ahlaki açıdan değerlendirildiğinde olumsuz bir davranıştır fakat hırsızlık oranları incelendiğinde azımsanamayacak boyutlarda yüksek olduğu da görülmektedir. Sonuç olarak bireylerde yer alan değer, tutum ve yargıların ne şekilde realize olduğu önemlidir (Kalaycı ve Özkul, 2018:101).

3.3. Ebeveynlerden Biri Vefat Ettiğinde Diğerinin Evlenmesine Yönelik Tutum

Türkiye’de yaşlıların en önemli sorunlarının başında dulluk gelmektedir. Bunun oluşmasında toplumsal cinsiyet yani diğer bireyler tarafından biçilen rol ve modeller etkili olmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin genel olarak ebeveynlerinin tekrardan evlenmesine olumsuz baktığı görülmüştür. Baba vefat ettiğinde annenin tekrar evlenmesine yönelik olumsuz tutum (%81,1), anne vefat ettiğinde babanın tekrardan evlenmesine yönelik olumsuz tutuma (%69,3) göre daha ağır basmaktadır.

Kendi ebeveynlerinin söz konusu olmadığı, yaşlıların evlenmesine yönelik tutumun saptanmaya çalışıldığı “Eşlerini kaybeden yaşlılar tekrar evlenmemelidir” sorusuna verilen yanıtlar çoğunlukla yaşlıların tekrardan evlenmesine yönelik tutumun olumlu (%46,9) olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerinin evlenmesine olumsuz, genel olarak yaşlıların evlenmesine ise olumlu tutum sergilenmesinde bireylerin ikinci soruya kendilerini temel alarak cevap vermelerinin rol oynadığı düşünülmektedir. Bireyler yaşlılık evresine yakın olmaları ve olası eş kaybı ile yalnız yaşamak yerine tekrardan evlenmenin kendileri için daha olumlu olacağını düşündükleri varsayılmaktadır.

Tablo 8: Ebeveynlerden Biri Vefat Ettiğinde Diğerinin Evlenmesine Yönelik Tutum

	Sayı Yüzde (%)	
Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim		
Evet	114	30,7
Hayır	257	69,3
Toplam	371	100
Babam vefat ettiğinde annemin tekrar evlenmesini isterim		
Evet	74	19,9
Hayır	297	81,1
Toplam	371	100
Eşlerini kaybeden yaşlılar tekrar evlenmemelidir		
Kesinlikle katılmıyorum	51	13,7
Katılmıyorum	123	33,2
Kararsızım	114	30,7
Katılıyorum	66	17,8
Tamamen katılıyorum	17	4,6
Toplam	371	100

Elde edilen verilere göre bireylerin ebeveynlerinin tekrardan evlenmelerine olumsuz tutum belirtmeleri ve genel anlamda yaşlıların evlenmesine ise olumlu bakmakla birlikte kararsızlıklarının ağırlıkta olması “Yaşlılık dönemi bir dizi gerilemeyi içinde barındırdığı gibi eş kaybını da beraberinde getirmektedir. Toplum içinde, eşini kaybeden yaşlıların cinsel yaşamına ve tekrardan evlenmesine yönelik olumsuz tutum yer almaktadır” hipotezi doğrulanmıştır.

Annenin tekrar evlenme durumunun hayır olmasının babaya göre yüksek olmasının bir nedeni de annenin çocuklarının ev işlerine yardım etmeleri, genç kadın iş hayatına atıldığında ise yaşlı annenin torunların bakımı ile ilgilenmeleridir. Buna karşılık ise emekli olmuş ve eve tamamen yerleşmiş olan erkek birey için artık evde yeni bir rol bulunmamakta, yük olarak görülmekte ve bu nedenle de evlenmesine olumlu bakılmaktadır. Soru formuna ek olarak katılımcılar tarafından eklenen bilgiler incelendiğinde bazı bireylerin babaları eğer bakıma muhtaç ise evlenmeli şeklinde bir tutuma sahip olduğu görülmüştür.

Yaşlı erkek ve kadın arasında dul oranları farklılaşmaktadır. Ülkemizde genele bakıldığında yaşlı erkeklerin %90,3’ü evliyken yaşlı kadınlarda ise sadece %52’si evlidir. Bu verilere bakıldığında kadınlar yaşlılık evresini daha yalnız olarak deneyimlemektedirler. Türkiye’de yaşlı erkeklerin %9,4’ü dul iken, yaşlı kadınların %46,4’ü duldur. Kadınların erkeklere nazaran dulluk oranlarının yüksek olmasında yaşlı kadınların daha uzun ömürlü olmaları ve eşlerinin vefat etmeleri de etkili olmaktadır. Dulluk yaşlılara maddi yetersizlikler, yalnızlık, depresyon ve güven sorunları gibi birçok durumu da beraberinde getirmektedir (Davidson, 2002 Akt., Arun, 2011:1519).

3.4. Yaşlanma ve Yaşlılığa Yönelik Tutum ve Algılar

Yaşlılık dönemi bireylerden bağımsız olarak bazı anlamlar taşımaktadır. Bu anlamlar bireylerin yaşlılardan edindikleri izlenimler ve toplumda yer alan genel yargılar neticesinde oluşmaktadır. Bu nedenle bu anlamlar yaşanan coğrafya, değişen eğitim düzeyleri ve gelire, geçmiş yaşam deneyimlerine göre bireyden bireye; toplumdan topluma farklılık göstermektedir.

Tablo 9: Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Tutum ve Algılar

Yaşlılık Algısı	Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Tamamen katılıyor	Toplam
	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)	(%)
Yaşlılık çocuklara yük olmaktadır	48,5	34,0	10,0	5,9	1,6	100,0
Yaşlılık fedakâr, merhametli olmak demektir	7,0	7,8	11,3	50,9	22,9	100,0
Yaşlı olmak tecrübe sahibi olmak anlamına gelmektedir	7,8	7,0	11,6	42,3	31,3	100,0
Yaşlılık güçsüzlüktür	21,3	38,0	12,9	24,8	3,0	100,0
Yaşlılık çalışmamaktır	19,1	45,6	14,3	17,8	3,2	100,0
Yaşlılık ölümü beklemektir	35,0	37,5	10,2	14,0	3,2	100,0
Yaşlılık hayatını devam ettirmek için başkalarına bağımlı olmaktadır	28,8	37,5	14,8	15,1	3,8	100,0

Katılımcılara yöneltilen yaş algısı sorusuna verilen yanıtlara göre katılımcıların beşte dördü (%82,5) yaşlılığı çocuklara yük olarak görmemektedirler. Soru formunun uygulandığı hedef kitle 45-60 yaş arasındadır. Tablo -7 da görüldüğü üzere yaşlı bakımını üstlenme (%90,8) ve bunu yük olarak görmeme oranları yüksek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun oluşmasında toplum tarafından kınanma korkusu, yaşlı ile geçmişte ya da halen yaşama deneyiminin olması ve ilerde yaşlanma durumu olduğunda da kendisine bakımın yük olarak görülmesini istememe gibi faktörler etkili olduğu düşünülmektedir.

Toplumda genelde yaşlılar hasta ve bakıma muhtaç olarak nitelendirilmektedir. Bu ön yargılar genelde hatalıdır. 65 yaş üzerindeki bireylerin %95'i kendi konutlarında kendi imkânları ile yaşamaktadırlar. Yaşlıların sadece %7'si bunaklık yaşamakta ve iş hayatında gençlere kıyasla daha üstündürler (Kayacan, 2017:25).

Geleneksel toplumlarda yaşlılar sevginin, tecrübenin ve merhametin imgesi konumundadırlar. Araştırmaya katılanların çoğunlukla yaşlılığı fedakârlık, merhamet

sahibi olmak (%73,8) şeklinde tanımlamaktadırlar. Buna göre “Yaşam, süregelen olaylar neticesinde bireyleri deneyimli hale getirmektedir. Geleneksel toplumlarda özellikle de doğu toplumlarında bireyler yaşlılığı tecrübe, bilgelik ve danışma organı olarak kabul edilmektedirler” hipotezi doğrulanmıştır.

Tecrübe zamanın esiri bir kavramdır. Zaman içinde yaşanan olay ve durumlar sayesinde edinilen tecrübe bireyleri hata yapmaktan alıkoyar ve problem çözmeye yardımcı olur. Geleneksel ve geniş aile içinde yaşlı tecrübesi ile gençlere yol gösteren konumundadır. Katılımcıların yaşlılığın tecrübe olmasına yönelik tutum ve algıları (%73,6) olumlu yöndedir. Yaşlılık fizyolojik alanda yaşanan gerilemeler ve işten ayrılma ile birlikte çalışmama, ölüme daha yakın olma ve güçsüzlük dönemi olduğu yönünde ön yargıları barındırır. Araştırma kapsamında katılımcıların yaşlılık ölümü beklemektir cümlesine %72,5; yaşlılık güçsüzlüktür cümlesine %59,3 ve yaşlılık başkalarına bağımlı olmaktır cümlesine ise % 66,3 ile katılmadıkları görülmüştür.

Elde edilen veriler neticesinde “Toplum gençlere daha fazla değer vermekte iken yaşlılık ölüme yakın bir evre olarak nitelendirilmekte; pasif bir dönem olarak kabul edilmektedir; bu ise yaşlıların iş hayatına girişte olumsuz tutumlarla karşılaşmalarına neden olmaktadır” hipotezi doğrulanmamıştır.

Yaşlanma ve yaşlılara yönelik algılara dair Mandıracioğlu ve arkadaşları (2017) tarafından 18-60 yaş arasındaki bireyler ile gerçekleştirilen çalışmada katılımcıların %82,2’si yaşlıları dost canlısı, %75,8’i iş bilen ve %88,5’i ise saygın olarak tanımlamışlardır. Yine Japonya’da gerçekleştirilen Cheung ve arkadaşları tarafından gerçekleştirilen çalışmada toplum ve sosyal hizmet uzmanları tarafından yaşlıların bilinçli, sorumluluk sahibi gördükleri tespit edilmiştir. Ayrıca yaşlıların yeni bir şey öğrenmede gençlere göre çok da geride olmadıkları ve yaşamlarının sürdürebilmek için çalışmaları gerektiğine yönelik tutumun olduğu görülmüştür (Cheung vd., 1999 Akt., Vefikuluçay, 2008:16).

Müftüler (2018) tarafından 65 yaş üstü bireylerin gözünden yaşlılık algısının saptanmasına yönelik gerçekleştirilen çalışmada yaşın ilerlemesi ile birlikte tecrübenin, bireysel dindarlığın, emeklilik ile birlikte maddi sıkıntıların arttığı görülmüştür. Yine araştırma kapsamında çoğu yaşlı bireyin çalışma hayatına devam ettiği, bireysel

bağımsızlıklarını korudukları, aktif olarak yaşlanan bireylerin toplumdan çekilmek; diğer bireylere bağımlı olmak yerine topluma faydalarının devam ettiği, ilerleyen yaş ile birlikte ölümü beklemek yerine sosyal aktivitelere, kurslara ve sivil toplum örgütlerine katılım gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yaşlılar teknolojinin, çocukları ve torunları arasındaki iletişimi olumsuz yönde etkilediğini belirtmişlerdir.

3.4.1.Meslek ve Yaşlılık Başkalarına Bağımlı Olmaktır Algısı

Meslek ve yaşlılığı başkalarına bağımlılık olarak görme tutum yargısı arasındaki ilişki ölçülmek amacıyla Ki-kare analizi yapılmış ve çapraz tablo oluşturulmuştur. Katılımcıların icra etmiş oldukları meslek ve yaşlılık hayatı devam ettirebilmek için başkalarına bağımlı olmaktır tutum yargısı anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Veriler incelendiğinde çalışmayan bireyler %21,1, ev hanımı olanlar % 30,6, memurlar ve serbest meslek icra edenler ise %22 oranında yaşlanmanın hayatın devamı için diğer bireylere bağımlılık olduğuna katıldıklarını belirtmişlerdir.

Genel itibarıyla bakıldığında ise çalışmayan ve tüm meslek gruplarında yer alan bireyler çoğunlukla yaşlılık dönemini diğer bireyler bağımlılık olarak görmemektedirler. Memur olan bireyler diğerlerine kıyasla yaşlılık evresini kendi gereksinimlerinin başkaları tarafından karşılanan bir dönem olarak görmemektedirler (%72,7).

Bu sonucun ortaya çıkmasında bireylerin 65 yaşlarına kadar emekli olmamaları, hayattaki işlevselliklerini, yapmak istediklerini ve sosyo-ekonomik durumlarını yaşlılık evresine de taşıyabilmeleri etkili olmaktadır. Ayrıca yetişkinlik evresinde sağlık bilinci olan, ekonomik imkânları ile de bunu destekleyen bireyler yaşlılık evresinde kendi kendilerine yetebilmektedirler.

Tablo 10: Meslek ve Yaşlılık Hayatını Devam Ettirmek İçin Başkalarına Bağımlı Olmak Algısı Arasındaki İlişki

Yaşlılık, hayatın devam etmesi için başkalarına bağımlı olmaktır

		Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Karar-sız	Katılıyor	Tamamen katılıyor	Toplam
Meslek	Çalışmıyor	% 13,6%	50,0%	18,2%	13,6%	4,5%	100,0%
		% 2,8%	7,9%	7,3%	5,4%	7,1%	5,9%
	E. hanımı	% 32,3%	25,8%	11,3%	29,0%	1,6%	100,0%
		% 18,7%	11,5%	12,7%	32,1%	7,1%	16,7%
	Memur	% 28,2%	44,5%	10,9%	14,5%	1,8%	100,0%
		% 29,0%	35,3%	21,8%	28,6%	14,3%	29,6%
	İşçi	% 31,0%	36,8%	17,2%	11,5%	3,4%	100,0%
		% 25,2%	23,0%	27,3%	17,9%	21,4%	23,5%
	Serbest M.	% 22,0%	31,7%	24,4%	17,1%	4,9%	100,0%
		% 8,4%	9,4%	18,2%	12,5%	14,3%	11,1%
	Emekli	% 26,5%	44,1%	20,6%	0,0%	8,8%	100,0%
		% 8,4%	10,8%	12,7%	0,0%	21,4%	9,2%
	Diğer	% 53,3%	20,0%	0,0%	13,3%	13,3%	100,0%
		% 7,5%	2,2%	0,0%	3,6%	14,3%	4,0%
X ² =42,416 df=24 p=0,012							

Hayatın idamesi için başka bireylere bağımlı olmak bir dizi özgürlük kısıtlayıcı durumları da beraberinde getirmektedir. Yaşlılık öncesi dönemlerde kontrolü ellerinde bulunduran ve bu kontrolü yaşlılık evresine aktaran bireyler yaşama ve olaylara daha olumlu bakmaktadırlar. Yaşamdan alınan doyumun yüksek olması duygusal işlevselliğe, sağlıklı beslenmeye ve yaşamaya bağlıdır. Tüm bunlar gerçekleştiğinde ise birey otonom bir hayat sürmektedir (İmamoğlu, 2015 Akt., Yaşar ve Avcı, 2020:1264).

3.4.2. Gelir Durumu-Yaşlılık/ Güçsüzlük Algısı Arasındaki İlişki

Araştırma kapsamında bireylere yaşlılığı güçsüzlük olarak algılama durumları sorulmuştur. Tablo-9'daki verilerde incelendiğinde katılımcılardan yaklaşık dörtte biri yaşlılığı güçsüzlük olarak nitelerken çoğunluğun bu tutum yargısına katılmadığı görülmüştür. Gelir durumlarına göre “yaşlılık güçsüzlüktür” tutum yargısının nasıl farklılaştığını tespit etmek amacıyla Ki-kare testi ve çapraz tablo (Tablo-11) yapılmıştır. Katılımcıların gelir durumu ve yaşlılık güçsüzlüktür algısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 11: Gelir Durumu ve Yaşlılığı Güçsüzlük Olarak Algılama Arasındaki İlişki

		Yaşlılık güçsüzlüktür					Toplam
		Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Tamamen katılıyor	
Ailenin Aylık Ortalama Geliri	1000-2000	% 23,1%	38,5%	0,0%	38,5%	0,0%	100,0%
	2000-3000	% 3,8%	3,6%	0,0%	5,4%	0,0%	3,5%
	3000-4000	% 19,5%	30,1%	14,2%	36,3%	0,0%	100,0%
	4000-5000	% 27,8%	24,3%	34,0%	44,6%	0,0%	30,6%
	5000+	% 32,7%	42,3%	7,7%	9,6%	7,7%	100,0%
	1000-2000	% 21,5%	15,7%	8,5%	5,4%	36,4%	14,1%
	2000-3000	% 16,5%	45,6%	16,5%	19,0%	2,5%	100,0%
	3000-4000	% 16,5%	25,7%	27,7%	16,3%	18,2%	21,4%
	4000-5000	% 21,4%	38,4%	12,5%	23,2%	4,5%	100,0%
	5000+	% 30,4%	30,7%	29,8%	28,3%	45,5%	30,4%
Toplam		% 21,4%	37,9%	12,7%	24,9%	3,0%	100,0%
		% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		$X^2=32,714$ $df=16$ $p=0,008$					

Aylık maddi geliri 1000-2000 TL arasında olan bireylerin yaşlılığı güçsüzlük olarak algılama oranları % 38,5 iken, aylık geliri 4000-5000 TL arasında olan bireylerin bu algıları %21,5 olarak karşımıza çıkmaktadır. Aylık geliri 3000-4000 TL arasında olan bireyler yaşlılığı %17,3 oranında güçsüzlük olarak tanımlamaktadır. Elde edilen veriler incelendiğinde gelir durumu arttıkça bireylerin yaşlılığı güçsüzlük olarak değerlendirmelerinde düşüş yaşanmaktadır.

Bireyler ihtiyaçlarını biyo-psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşıladıkları oranda yaşam doyumu elde etmekte; özgüven duyguları bunun ekseninde şekillenmektedir. Maddi kaynaklara ulaşım anlamında sorun yaşamayan bireyler sağlık ve bakım sorunları meydana geldiğinde daha kolay üstesinden gelmektedirler.

Yetişkin olmanın önemli bir boyutu ekonomik anlamda bağımsız olmaktır. Bu bağımsızlığı sağlayan bireyler daha aktif, gelecekte beklentileri olan ve benlik bütünlüğünü koruyabilen bir yapıya sahip olabilmektedirler (Ünlü, 2002: 36 Akt., İletmiş ve Arpacı, 2017:50). Ekonomik düzey bireylerin yaşam, sağlık, sosyal ve duygusal beklentilerini olumlu/olumsuz etkilemektedir. İlgili literatür incelendiğinde ekonomik imkanlar ve bireyin işlevselliği arasında pozitif korelasyon bulunduğunu görülmektedir.

3.4.3.Cinsiyet-Yaşlılık Yük Olmak Algısı Arasındaki İlişki

Cinsiyet değişkeni ve yaşlılığın çocuklara yük olmak algısı arasındaki farklılaşmanın saptanması amacıyla yapılan ki-kare testi ve çapraz tablo sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür ($p>.05$). Erkek katılımcıların %83,1'i, kadın katılımcıların ise %81,7'si yaşlılık dönemini diğer bireylere yük olarak görmemektedirler.

Tablo 12: Cinsiyet Grupları ve Yaşlılık Yük Olmak Tutum Yargısı Arasındaki İlişki

		Yaşlılık çocuklara yük olmaktır					Toplam
		Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Tamamen katılıyor	
Cinsiyet	Erkek	% 50,7%	32,4%	11,1%	3,4%	2,4%	100,0%
		% 58,3%	53,2%	62,2%	31,8%	83,3%	55,8%
	Kadın	% 45,7%	36,0%	8,5%	9,1%	0,6%	100,0%
		% 41,7%	46,8%	37,8%	68,2%	16,7%	44,2%
	Toplam	% 48,5%	34,0%	10,0%	5,9%	1,6%	100,0%
		% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=8,402 \quad df=4 \quad p=0,078$$

Bireylerin yaşlılık dönemi ile birlikte biyo-psiko-sosyal ihtiyaçlarını karşılama noktasında bağımsızlıklarını korumaları ve her bireyde yaşlılığın ileri derecede bedensel gerilemeler ile görülmemesi yaşlılığı diğerlerine yük olarak deneyimlemeyi engellemektedir.

3.4.4. Gelir Durumu - Yaşlılık Ölüm Algısı Arasındaki İlişki

Gelir durumu ve yaşlılığı ölümü beklemek olarak algılama arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki olup/olmadığı tespit edebilmek amacıyla ki-kare testi yapılmıştır.

Tablo 13: Gelir Durumuna Göre Yaşlılık-Ölüm Tutum Yargısı Arasındaki İlişki

		Yaşlılık ölümü beklemektir					Toplam
		Kesinlikle katılmıyor	Katılmıyor	Kararsız	Katılıyor	Tamamen katılıyor	
Ailenin Aylık Ortalama Geliri	1000-2000	% 38,5%	23,1%	15,4%	23,1%	0,0%	100,0%
	2000	% 3,9%	2,2%	5,3%	5,8%	0,0%	3,5%
	2000-3000	% 25,7%	34,5%	15,0%	22,1%	2,7%	100,0%
	3000	% 22,5%	28,3%	44,7%	48,1%	25,0%	30,6%
	3000-4000	% 36,5%	51,9%	3,8%	5,8%	1,9%	100,0%
	4000	% 14,7%	19,6%	5,3%	5,8%	8,3%	14,1%
	4000-5000	% 32,9%	41,8%	11,4%	11,4%	2,5%	100,0%
	5000	% 20,2%	23,9%	23,7%	17,3%	16,7%	21,4%
	5000+	% 44,6%	32,1%	7,1%	10,7%	5,4%	100,0%
		% 38,8%	26,1%	21,1%	23,1%	50,0%	30,4%
	Toplam	% 35,0%	37,4%	10,3%	14,1%	3,3%	100,0%
		% 100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

$$X^2=29,449 \quad df=16 \quad p=0,021$$

Ki-kare testi sonucunda gelir durumu ve “yaşlılık ölümü beklemektir” tutum yargısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,05$). Aylık geliri 1000-2000 TL

olanlar %61,6, geliri 4000-5000 TL olanlar % 74,7, geliri 5000 TL ve üzeri olan bireyler ise %76,7 oranında yaşlılık “ölümü beklememektir” tutum yargısına katılmadıklarını belirtmişlerdir. Türk toplumlarında ölüm kavramı “Allah’ın emri” olarak bilinir ve kabul edilir. İnancılı ve dinine bağlılık gösteren bir bireyin ölümü doğal bir durum olarak kabul etmesi beklenir. Buna karşın batı toplumlarında ölüm çok fazla üzerinde durulan bir konu değildir çünkü bu toplumlar gençliğe ve geleceğe daha çok önem vermektedirler. Gençliğe ve geleceğe önem veren toplumlarda yaşlılık algısında olumsuz yargılamaların yoğun olması kaçınılmaz hale gelmektedir. Ayrıca mülk ve parayı elde tutma hırının egemen olduğu modern toplumlarda üretim faaliyetlerinde yer almayan ve sadece tüketen yaşlı bireylerin pekte ilgi göremeyeceği açık olarak karşımıza çıkmaktadır Cüceloğlu, 1990;367-368).

Ölüm bireylerde kaygı kaynağı ya da sonsuz bir yaşamın ilk adımı olarak algılanabilmektedir. Bu algıların oluşumunda bireylerin inanmış olduğu dinler etkili olmaktadır. İncasına güvenli bağlanma gösteren bireylerin daha az depresyon, kaygı ve hastalık şikâyetleri oldukları belirlenmiştir (Kirkpatrick ve Shaver, 1992 Akt., Orak vd.,2015:600).

3.4.5. Eğitim Durumu-Anne Vefat ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesi

Katılımcılara yöneltilen “Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim” tutum yargısına evet/hayır olarak cevaplandırmaları istenmiştir. Eğitim durumunun ise bu tutum yargısı ile anlamlı ilişkisinin olup olmadığının tespiti amacıyla ki-kare testi gerçekleştirilmiş ve çapraz tablo oluşturulmuştur (Tablo-14). Buna göre eğitim durumu ve “Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim” tutum yargısı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Veriler incelendiğinde eğitim düzeyi arttıkça annesi vefat ettiğinde babasının tekrar evlenmesini isterim diyenlerin oranlarında artış yaşanmaktadır. Yöneltilen soruya ilkökul mezunu olan bireyler %21,2 oranında evet derken üniversite mezunu olan bireyler %38,8 oranında evet olarak yanıt vermiştir.

Tablo 14: Eğitim Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi

Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim					
Eğitim düzeyi	İlkokul mezunu		Evet	Hayır	Toplam
		%	21,20%	78,80%	100,00%
	Ortaokul mezunu				
		%	19,30%	31,90%	28,00%
	Lise mezunu				
		%	30,50%	69,50%	100,00%
	Üniversite mezunu				
		%	15,80%	16,00%	15,90%
	Toplam				
		%	31,00%	69,00%	100,00%
		%	23,70%	23,30%	23,50%
		%	38,80%	61,20%	100,00%
		%	41,20%	28,80%	32,60%
		%	30,70%	69,30%	100,00%
		%	100,00%	100,00%	100,00%

X²=8,227

df=3

p=0,0042

Eğitim durumu bireylerin hayat standartları ve ortalama yaşam beklentisine pozitif etki eden bir değişken olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim ve öğretim düzeyi yüksek olan bireyler yetişkinlik döneminde sahip olduğu sosyo-ekonomik şartları yaşlılık evresine büyük oranla taşımaktadırlar. Araştırmaya katılan bireyler her ne kadar eğitim düzeyi arttıkça babalarının tekrar evlenme durumuna tutumlarını evet olarak belirtse de hayır olarak cevaplayanların oranı daha fazla olduğu görülmektedir.

3.2.6. Gelir Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrar Evlenmesi

Araştırma kapsamında bireylere “Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler neticesinde gelir düzeyi ve bahsi geçen tutum yargısı arasındaki ilişkiyi saptamak amacıyla Ki-kare testi yapılmış ve çapraz tablo oluşturulmuştur. Soruya verilen cevaplar ve aylık gelir düzey arasında istatistikse olarak anlamlı ilişki saptanmıştır ($p<0,05$).

Tablo 15: Gelir Durumu ve Anne Vefat Ettiğinde Babanın Tekrardan Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi

Anne vefat ettiğinde babanın tekrardan evlenmesini isterim					
Gelir Düzeyi			Evet	Hayır	Toplam
	0-1500	%	33,30%	66,70%	100,00%
		%	0,90%	0,80%	0,80%
	1500-3000	%	25,00%	75,00%	100,00%
		%	27,20%	36,30%	33,50%
	3000-4500	%	23,90%	76,10%	100,00%
		%	14,90%	21,10%	19,20%
	4500-6000	%	27,80%	72,20%	100,00%
		%	23,70%	27,30%	26,20%
	6000+	%	50,70%	49,30%	100,00%
		%	33,30%	14,50%	20,30%
Toplam	%	30,80%	69,20%	100,00%	
	%	100,00%	100,00%	100,00%	
X ² =17,099	df=4	p=0,002			

Katılımcılardan aylık 6000 TL ve üzeri gelire sahip olan bireyler anneler vefat ettiğinde babalarının tekrar evlenmesine % 50,7 oranında evet derken, 1500-3000 TL arasında gelire sahip olan ise %25 oranın da evet yanıtı vermiştir. Genel olarak aylık 6000 TL' ye kadar maddi geliri olanlarda babanın tekrar evlenmesini isteme oranları birbirine yakınken 6000TL ve üzeri bireylerde yaklaşık olarak iki kat artış göstermektedir.

3.4.7. Gelir Durumu ve Baba Vefat Ettiğinde Annenin Tekrar Evlenmesi

Araştırma kapsamında katılımcılara yöneltilen gelir düzeyi ve “Babam vefat ettiğinde annemin tekrar evlenmesini isterim” tutum yargısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Buna göre aylık gelir durumu 4500-6000 TL olan bireyler belirtilen tutum yargısına %15,5 evet, geliri 6000 TL ve üzeri olan bireyler ise %37,8 evet cevabı vermişlerdir.

Tablo 16: Gelir Durumu ve Baba Vefat Ettiğinde Annenin Tekrardan Evlenmesine Yönelik Tutum İlişkisi

Babam vefat ettiğinde annemin tekrar evlenmesini isterim					
Gelir Düzeyi			Evet	Hayır	Toplam
	1500-3000	%	15,90%	84,10%	100,00%
		%	27,40%	35,90%	34,20%
	3000-4500	%	14,10%	85,90%	100,00%
		%	13,70%	20,70%	19,30%
	4500-6000	%	15,50%	84,50%	100,00%
		%	20,50%	27,80%	26,40%
	6000+	%	37,80%	62,20%	100,00%
		%	38,40%	15,60%	20,10%
	Toplam	%	19,80%	80,20%	100,00%
		%	100,00%	100,00%	100,00%
X²=18,968	df=3	p=0,000			

Araştırma sürecinde anketin uygulanması aşamasında bazı bireyler anne-babanın tekrardan evlenmesine yönelik tutum bildiren soruda “yaşlıyken bireylerin evliliğe daha çok ihtiyacı olur, yalnız ömür geçmez” gibi ifadeler kullandıkları görülmüştür. Ayrıca katılımcılar tarafından soru formlarına dipnot şeklinde eklenen “bakım ihtiyaçları var ise evlenmeleri gerekir” gibi ifadeler saptanmıştır. Katılımcıların yöneltilen soruya kendilerinin de yaşlılık evresine yakın olmaları, olası eş kaybında yalnızlık ile başa çıkma yollarını göz önüne aldıkları da unutulmamalıdır.

Toplumumuzda ileri yaşlı ya da yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesi noktasında diğerlerine bağımlı olan bireylerin evlilik yoluyla bu ihtiyaçlarının karşılanması da görülmektedir. Örnek vermek gerekirse dul ve geliri olmayan bir kadın ile bakım ihtiyacı olan yaşlı erkek evlendiğinde kadının ekonomik ihtiyaçları erkeğin ise bakım ihtiyacı karşılanmaktadır. Huzurevlerinde yapılan bazı gözlem ve literatür araştırmalarında ise yaşlı erkeklerin huzurevine yerleşmesinde tek nedenin eşinin vefat etmesi olduğu görülmektedir. Önceki hayatında sürekli iş yaşamında bulunan yemek, temizlik konularda tecrübesi olmayan yaşlı erkek bireyler eşlerinin kaybı ile birlikte yaşamını idame ettirmekte zorluk yaşamaktadırlar. Çocukları tarafınca bakımı üstlenilmeyen aynı

zamanda evlenmesine de çeşitli nedenlerle (miras bölünmesi vb.) izin verilmeyen birey çareyi huzurevine yerleşmekte bulmaktadır.

3.4.8.Evin Mülkiyeti- Anne-Baba Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum İlişkisi

Yaşlı bakımı bir dizi sorumluluğu ve ekonomik yükü beraberinde getirmektedir. Tablo 4’te de görüldüğü üzere araştırmaya katılan bireylerin yaklaşık %33,4’ü 3000 TL ve altı aylık gelir ile hayatını idame ettirmektedirler. Gelir düşüklüğüne bir de ev kirası eklendiğinde ise bireyler ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük yaşamaktadırlar. Araştırma kapsamında evin mülkiyetinin yaşlı anne-baba bakımı üstlenme tutumuna etkisi saptanmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda yapılan ki-kare çapraz tablo(Tablo-17) sonucunda evin mülkiyeti ve ebeveynin bakım sorumluluğunu üstlenme arasında anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,05$). Elde edilen veriler ve oluşturulan tablo neticesinde kirada oturan bireylerin anne-baba bakımını üstlenmeyi isteme tutumlarının (%93,8) evin mülkiyeti kendisine ait olan bireylere (%90,4) göre fazla olduğu görülmüştür. Aradaki oransal farklılık çok fazla olmadığından dolayı evin mülkiyet durumunun ebeveyn bakımını üstlenmede çok etkili bir bağımsız değişken olmadığını söyleyebiliriz.

Tablo 17: Evin Mülkiyetine Göre Anne-Baba Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum İlişkisi

Anne-Baba Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum							
			Anneme bakarım	Babama bakarım	İkisine de bakarım	İkisine de bakmam	Toplam
Evin mülkiyeti	Kendi evimiz	%	6,30%	0,70%	90,40%	2,60%	100,00%
		%	77,30%	40,00%	72,70%	100,00%	73,00%
	Kira	%	2,50%	3,80%	93,80%	0,00%	100,00%
		%	9,10%	60,00%	22,30%	0,00%	21,60%
	Akrabalarımızın evi	%	0,00%	0,00%	100,00%	0,00%	100,00%
		%	0,00%	0,00%	3,60%	0,00%	3,20%
	Diğer	%	37,50%	0,00%	62,50%	0,00%	100,00%
		%	13,60%	0,00%	1,50%	0,00%	2,20%
	Toplam	%	5,90%	1,30%	90,80%	1,90%	100,00%
		%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%
X²=23,723		df=9	p=0,005				

“Evin mülkiyeti kendine ait olan bireyler maddi imkânlar açısından daha güçlüdürler. Bu nedenle anne-babalarının bakımını üstlenmeye yönelik tutumları ev sahibi olmayanlara göre daha yüksektir” hipotezi doğrulanmamıştır.

3.4.9. Oda Sayısı-Anne Baba Bakımını Üstlenme Tutum İlişkisi

Araştırma kapsamında katılımcılara hanedeki oda sayısı ve yaşlı anne-baba bakımını üstlenme tutumları sorulmuştur. Elde edilen veriler neticesinde ki-kare ve çapraz tablo (Tablo-18) oluşturulmuştur. Hanedeki oda sayısı ve yaşlı anne-babanın bakımını üstlenme tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur ($p<0,05$).

Hanedeki oda sayısı 2-3 olan bireyler %92,4 ve oda sayısı 3-4 olan bireyler ise %91,4 oran ile yaşlı anne-babasının bakım yükümlüğünü üstleneceğini belirtmiştir. Oda sayısı 1-2 olan bireylerde ise bu oran %72,7'ye gerilemektedir. Hanedeki oda sayısı 4-5 olan bireyler ise %9,4 oran ile her ikisine de bakmam yanıtını vermiştir. Genel olarak oda sayısı 1-2 olan bireylerinde ebeveynin bakımını üstlenme yüksek olmakla birlikte ebeveynlerin her ikisinin de bakım sorumluluğunu üstlenmeye yönelik tutum oranları 1-2 oda sayısından fazlasına sahip olanlarda daha yüksek olduğu görülmüştür.

TÜİK verileri incelendiğinde Türkiye 2019 hane halkı büyüklüğü Türkiye geneli ortalaması 3,35 olarak karşımıza çıkmaktadır. Araştırmanın evreni olan Kastamonu'da ise bu oran 2,88'dir (TÜİK, 2020).

Araştırma kapsamına dâhil olan bireylerin hanelerinde bulunan ortalama oda sayısı (Tablo-5) 3,69'dur. Hane halkı büyüklüğü (2,88) ve ortalama oda sayısı (3,69) karşılaştırıldığında yaşlı bireyin bakımı aile yanında üstlenildiği durumlarda yeterli oda sayısının bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Modernleşme çekirdek aile yapısını beraberinde getirmekle birlikte insanların yaşadıkları meskenlerin de küçülmesine neden olmuştur. Eskiden müstakil, bahçeli, yaşlı anne-baba ile aynı ortamda hayatın idame ettirildiği ortamlardan sadece anne-baba-çocukların yaşayabilecekleri yaşam alanlarına doğru bir geçiş yaşanmıştır.

Tablo 18: Oda Sayısı ve Anne-Baba Bakımını Üstlenme Tutumu Arasındaki İlişki

Ebeveyn Bakımını Üstlenmeye Yönelik Tutum							
Oda Sayısı			Anneme bakarım	Babama bakarım	İkisine de bakarım	İkisine de bakmam	Toplam
	1-2	%	18,20%	9,10%	72,70%	0,00%	100,00%
		%	9,10%	20,00%	2,40%	0,00%	3,00%
	2-3	%	6,20%	1,40%	92,40%	0,00%	100,00%
		%	40,90%	40,00%	39,80%	0,00%	39,10%
	3-4	%	5,70%	0,60%	91,40%	2,30%	100,00%
		%	45,50%	20,00%	47,20%	57,10%	46,90%
	4-5	%	3,10%	0,00%	87,50%	9,40%	100,00%
		%	4,50%	0,00%	8,30%	42,90%	8,60%
	5+	%	0,00%	11,10%	88,90%	0,00%	100,00%
%		0,00%	20,00%	2,40%	0,00%	2,40%	
Toplam	%	5,90%	1,30%	90,80%	1,90%	100,00%	
	%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	
X²=29,500		df=12	p=0,003				

Oda sayısı yaşlı bakımının üstlenilmesinde tek başına belirleyici bir faktör olmamakla birlikte önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireylerin yaşlı bakımını üstlenme algısında olumsuz etkiye neden olmasının yanı sıra aynı zamanda bu tür meskenlerde bakımı üstlenilen bireylerin rahat edememesine neden olmaktadır. Özellikle yatalak olan ve ihtiyaçların tamamen diğer bireyler tarafından karşılandığında mahremiyetin zedelenmesi gibi durumlarda söz konusu olmaktadır.

Elde edilen bulgular neticesinde “Toplum yapısında değişme neticesinde geniş aile yapısından çekirdek aile yapısına geçiş yaşanmıştır. Bu değişim etkisini hayatın idame ettirildiği ev türünde de göstermiştir. Günümüzde daha az odalı ve küçük meskenler tercih

edilmekte, yaşlılar için ayrı bir oda bulunmamaktadır. Bu nedenle yaşlıların yakınları bakım sorumluluğunu üstlenmek istememektedirler” hipotezi doğrulanmıştır.

3.6.Güvenirlik Analizi

Tablo 19: Güvenirlik Analizi

Ölçek İsmi	N	Cronbach Alpha Değeri
Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği	371	0,813

Güvenirlik ölçeklerde ölçülmek istenen değişenin tekrarlayan ölçümlerde elde edilen değerlerin kararlılığının göstergesidir. Araştırmalarda elde edilen ölçüm sonuçlarının kararlı nitelikte olduğuna, tekrarlayan ölçümler neticesinde ise yine aynı sonuçlar elde edilebileceğine güven duyulması gerekmektedir. Güvenli olmayan bir ölçme aracı işlevsizdir (Ercan ve Kan, 2004:211). Cronbach alfa değerinin 0.41-0.60 arasında olması düşük güvenilirlik, 0.61-0.80 arası orta güvenilirlik ve 0.80-1.00 arasında olması ise ölçeğin yüksek güvenilirlik orasına sahip olduğunu göstermektedir (Kılıç, 2016:48). Tablo incelendiğinde araştırma kapsamında kullanılan ölçeğin 0,813 değeri ile güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.7. Ölçek Genel ve Alt Boyutları Toplam Puanı

Yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği, ölçekten alınan toplam puan ve üç alt boyuttan oluşmaktadır. Bu alt boyutlar yaşlı yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılıktır. Araştırma kapsamında kullanılan ölçek önceki süreçlerde diğer araştırmacılar tarafından genellikle gençler üzerinde uygulanmıştır. Araştırmamız kapsamında ilerleyen yaşın yaş ayrımcılığına etkisi de ortaya koyulmaya çalışılmıştır. İlerleyen yaşın yaşlıya yönelik tutumlarda olumlu etkilerinin olduğu araştırmalar bulunmaktadır. Bunu öne süren çalışmalar da yaşın ilerlemesi ile birlikte bireyin yaşlılığa yaklaşması ve yüzleşme evresine kendini hazırlamasının etkili olduğu belirtilmiştir.

Tablo 20: Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği (YATÖ) Genel Toplam Puan Değerleri

N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
371	47	102	79,95	10,28

Araştırma kapsamında kullanılan Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeğinde katılımcıların almış oldukları puan ortalaması 79.55, standart sapma 10.28, minimum puan 47 ve maksimum puan ise 102'dir. Normal standartlarda ölçekten alınabilen maksimum puan 115 ve minimum puan 23 olup 115 yaklaşıldığında yaşlı ayrımcılığına yönelik olumlu tutum artmaktadır. Bu veriler temel alındığında katılımcıların YATÖ puan ortalamasına göre yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler doğrultusunda “Geleneksel yapının hâkim olduğu toplumlarda bireylerin yaşlılara yönelik algıları olumludur” hipotezi doğrulanmıştır.

Yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutumlar; tecrübe, sevecenlik, güvenilirlik, bağımsızlık, maddi güç, mutluluk gibi öğeleri; olumsuz tutumlar ise, kronik hastalıklar, güçsüzlük, bedensel çirkinlik, zihinsel fonksiyonlarda kayıp, özgüvensizlik, iş yaramazlık, dışlanma, yoksulluk ve depresyon gibi kavramları içermektedir (Palmore, 1999 Akt., Vefikuluçay, 2008:3). Olumlu tutumların ortaya çıkmasında toplum tarafından yaşlılığa yüklenen değer, bireylerin yaşlılarla olan yaşam deneyimleri, yaşlıların işlevselliklerini sürdürmedeki başarıları gibi faktörler etkili olmaktadır.

Yaşlılara yönelik olumsuz tutumların ortaya çıkmasında sosyal yaşamda meydana gelen değişim, modernleşme, kentleşme, sanayileşme, maddi imkânsızlıklar, kadının iş hayatında eskiye göre daha çok yer alması, aile yapısında meydana gelen nicel ve nitel dönüşüm gibi faktörler etkili olmaktadır. Olumsuz tutumlar yaşlı olanlar ve olmayanlar arasında çatışmaların yaşanmasına ve yaşlılara destek olma noktasında sorumluluk almamaya neden olabilmektedir (Yılmaz ve Özkan, 2010 Akt., Dinçer vd., 2016:32).

Tablo 21:YATÖ-Yaşlının Yaşamını Sınırlama Yönelik Tutum Toplam Puan Değerleri

N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
371	17	45	34,93	5,24

Araştırmaya katılan bireylerin yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutuna ilişkin aldıkları ortalama puan 34.93, standart sapma 5.24, minimum puan 17 ve maksimum puan ise 45 olarak tespit edilmiştir. Bu alt boyutta normal standartlarda en yüksek puan 45 en düşük puan ise 9 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alt boyut “Yaşlıların yaşantısı eviyle sınırlı olmalıdır”, “Eşlerini kaybeden yaşlılar tekrar evlenmemelidir”, “Yaşlılar poşetlerini ve paketlerini yardım almadan taşıyamazlar”, gibi maddeleri içermektedir. Katılımcıların ortalama puanları dikkate alındığında yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutuna ilişkin olumlu tutuma sahip oldukları tespit edilmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda “İleri yetişkinlik döneminde yer alan bireyler artık yaşlılık ile yüzleşmeye başlamışlardır. Önceki hayat evrelerini aktif ve üretken olarak geçiren bireyler yaşlılık döneminde yaşamın sınırlandırılmasını istememektedirler” hipotezi doğrulanmıştır.

Yaşlılar son yüzyılda modernleşme ile birlikte bağımsızlıklarında bazı kayıplar yaşamışlardır. Sanayileşme ve beraberinde gelen sosyal ve ekonomik alanlarda yaşanan değişimlere bağlı aile yapıları küçülmüştür. Önceden geniş aile yapısı içinde söz hakkına sahip olan yaşlı çekirdek aile ile birlikte sosyal ve ekonomik alanda bağımsız karar verme noktasında engellenmeye maruz kalmıştır (Buz, 2015; Ertin ve Özkaya, 2016; Danış, 2011; Arpacı, 2005 Akt., Kaçan vd., 2018:8-15).

Yaşlılar özgür iradeleri ile hareket etme hakları, genellikle diğerleri tarafından bilişsel olarak doğru ve etkin karar verememeleri gerekçesiyle tehdit edilmektedir. Fakat yapılan çalışmalarda yaşlılarda problem çözme-karar verme yetilerinde yavaşlama olmakla birlikte buradaki dezavantajı yaşantılarından elde ettikleri birikimlerle kapattıkları sonucu elde edilmiştir (Cüceloğlu, 1990:365).

Aile ile yapılan araştırmalarda hızlı modernleşme ve kentleşme ile birlikte ortaya çıkan sorunların ilk evrede maddi yoksunluklardan kaynaklandığı görülmüştür. Batı modernleşmesinden farklı olarak Türk aileleri kendilerine özgü bir dönüşüm yaşamışlardır. Toplumumuzda yer alan ailelerde kentlerde akraba ilişkilerinin hala sürmekte olduğu ve çekirdek ile yapısının aslında “değişikliğe uğramış geniş aile” formatına dönüştüğü söylenebilmektedir. Kırdan kente göç eden bireyler yaşlı ve yetişkinler olmak üzere farklı evlerde hayatlarını idame ettirmekte, birbirlerine sosyal-

duygusal ve maddi yönden destek olmaktadır (Dikeçligil, 2012:36 Akt., Kalaycı ve Özkul, 2018:101). Çocukları ile yaşamayan yaşlılar ise aktivite, alış-veriş, yeni kararlar alma noktasında özgür iradesiyle hareket edebilmektedirler. Bu açıdan bakıldığında ve elde edilen bulgulara göz önüne alındığında Türk aile yapısında yaşlıların kendi hayatlarının sorumluluklarını hala alabildikleri, karar verme noktasında diğerleri tarafından özgürlük kısıtlayıcı tutumlara genellikle maruz kalmadıkları söylenebilmektedir.

Tablo 22: YATÖ-Yaşlıya Yönelik Olumlu Ayrımcılık Tutumu Alt Boyutu Toplam Puan Değerleri

N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
371	9	40	30,99	6,02

Katılımcıların Yaşlılara yönelik Olumlu ayrımcılık alt boyutundan alabilecekleri maksimum puan 40, minimum puan ise 8’dir. Alınan değerler 40’a yaklaştıkça bireylerin yaşlılara yönelik olumlu ayrımcılık boyutuna ilişkin olumlu tutuma sahip olma oranları artmaktadır. Veriler incelendiğinde katılımcıların yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutuna dair ortalama değerine (30,99) bakıldığında olumlu tutuma sahip oldukları görülmektedir.

Yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık alt boyutunda “Yaşlılar gençlere göre daha sabırlıdır”, “Yaşlılar sevecendir”, “Yaşlılar gençlere göre daha hoşgörülüdür” gibi ifadeler yer almaktadır.

Tablo 23: YATÖ- Yaşlıya Yönelik Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu Toplam Puan Değerleri

N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
371	8	28	18,11	3,77

Katılımcıların Yaşlılara yönelik Olumsuz ayrımcılık alt boyutundan alabilecekleri maksimum puan 30, minimum puan ise 6’dır. Araştırmada katılımcıların yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık ortalama değerinin 18.11, minimum değerinin 8 ve maksimum değerinin ise 28 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen verilere bakıldığında katılımcıların bu alt boyuta ilişkin tutumlarında kararsız oldukları görülmekle birlikte yaşlıya yönelik olumsuz alt boyutuna ilişkin daha çok olumlu tutum sergiledikleri söylenebilmektedir.

Yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutunda “Yaşlıların temel sorumluluğu ev ve mutfak işleri, torun bakımı gibi konularda çocuklarına yardımcı olmaktır” , “Yaşlılar

değişikliklere gençler gibi uyum sağlayamazlar”, “Yaşlıların tek başına dışarı çıkmamaları gerekir” gibi ifadeler yer almaktadır.

3.8. Ölçek Genel Puanı ve Alt Boyutların Değişkenler Göre İncelenmesi

3.8.1. Cinsiyet-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi

Katılımcıların yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği, yaşlı yaşamını sınırlama, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutlarından almış oldukları ortalama puan ile cinsiyet değişkenine göre farklılığını tespit etmek amacıyla T testi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda ölçek geneli ve alt boyutlarında cinsiyet değişkeni ile anlamlı fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($p>0,05$). Cinsiyet ve yaşlı ayrımcılığı ilişkisinde anlamlı fark bulunmamasına rağmen yapılan birçok araştırmada iki değişken arasında anlamlı fark elde edilmiştir.

Tablo 24: Cinsiyetin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi

YATÖ Ortalama		N	Mean	Anlamlılık Değeri(Sig)	T değeri
Cinsiyet	Erkek	207	3,6743	0,80	0,930
	Kadın	164	3,6288		0,944
Yaşlı Yaşamını Sınırlama Alt Boyutu		N	Mean	Anlamlılık Değeri(Sig)	T değeri
Cinsiyet	Erkek	207	3,8753	0,10	,241
	Kadın	164	3,8900		,245
Olumlu Ayrımcılık Alt Boyutu		N	Mean	Anlamlılık Değeri(Sig)	T değeri
Cinsiyet	Erkek	207	3,9063	0,73	,910
	Kadın	164	3,8346		,918
Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu		N	Mean	Anlamlılık Değeri(Sig)	T değeri
Cinsiyet	Erkek	207	3,0636	0,97	1,541
	Kadın	164	2,9624		1,538

Köse ve arkadaşları (2015) tarafından 2011 yılında hemşirelik, tıp ve sağlık teknisyenliği bölümlerinde öğrenim gören 277 bireyin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının saptanmaya çalışıldığı araştırmada cinsiyet ve yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği toplam puanı ve yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre yaşlıya yönelik ayrımcı tutumların kadınlarda erkeklere kıyasla daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşılık Dinçer ve arkadaşları(2016) tarafından gerçekleştirilen çalışmada kadınların erkeklere göre yaşlıya yönelik daha fazla olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.8.2.Bulunulan Yaş-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi

İlerleyen yaş birçok değişimi beraberinde getirmektedir. Her yaş döneminin kritik gelişim görevleri, psikolojik değişimleri ve sosyal farklılaşmaları bulunmaktadır. Bu gelişim ve değişim ise bireylerin duygu ve düşüncelerine yansımakta; nihayetinde ise var olan tutumları etkilemektedir. Araştırma kapsamında bireylerin değişen yaş ile birlikte yaşlılık ve yaşlılara dair tutumlarında farklılaşmaların olup olmadığının tespiti amacıyla Anova analizi yapılmıştır (Tablo- 25). Analiz sonucunda bulunulan yaş ve yaşlı ayrımcılığı tutumu arasında anlamlı fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır($p>0,05$).Buna göre “İlerleyen yaş ile birlikte bireylerin hayata bakışları ve olayları anlamlandırma biçimlerinde değişim yaşanmaktadır. Bu nedenle bir yaşam evresinin erken ve geç dönemlerinde yer alan bireylerin yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumları farklılaşmaktadır” hipotezi doğrulanmamıştır.

Tablo 25: Bulunulan Yaşın Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

Değişkenler	Sayı(N)	Ortalama(Mean)	Anlamlılık	
			Değeri(Sig.)	f
45-48	152	3,6612	0,823	0,3800
48-51	77	3,6070		
51-54	58	3,6721		
54-57	46	3,6859		
57-60	38	3,7132		
Toplam	371	3,6600		

İlerleyen yaşınlara yönelik ayrımcılık tutumlarına olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koyan araştırmalar olmakla birlikte etkisinin olmadığını saptayan çalışmalar da bulunmaktadır. İlerleyen yaş ve bunun yaşlı ayrımcılığına etkisinin olumlu olduğunu tespit eden çalışmalar, neden olarak her geçen zaman diliminde bireylerin yaşlı adayı olması ve bununla yüzleşmesi olduğunu belirtmişlerdir (Yelden, 2020:7).

3.8.3.Eğitim Durumu-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi

Araştırma kapsamında yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumunda eğitim düzeylerine göre farklılaşan grupları ölçmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Eğitim düzeyleri ve yaşlı ayrımcılığı tutumları arasında anlamlı farklar bulunmuştur ($p<0,05$).

Kıssal ve Okan (2018) tarafından Tokat Aile Sağlığı Merkezinde çalışmakta olan 71 sağlık personeli ile gerçekleştirilen araştırmada eğitim durumuna göre yaş ayrımcılığı tutumlarının farklılaştığı tespit edilmiştir. Eğitim seviyesi arttıkça yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeğinden elde edilen puanların arttığı görülmüştür.

Tablo 26: Eğitim Durumunun Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

Değişkenler	Sayı(N)	Ortalama(Mean)	Anlamlılık	
			Değeri(Sig.)	f
İlkokul mezunu	104	3,581	0,00	6,545
Ortaokul mezunu	59	3,526		
Lise mezunu	87	3,639		
Üniversite mezunu	121	3,811		
Toplam	371	3,661		

Yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumlarında hangi eğitim düzeylerinde farklılıkların olduğunu tespit etmek amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Tukey HSD testi sonucunda eğitim kademelerinden üniversite düzeyine kadar olan dönem mezunları (ilkokul, ortaokul, lise) ile üniversite mezunları arasında anlamlı fark bulunmuştur. Genel itibariyle eğitim düzeyi arttıkça yaşlılara yönelik olumlu ayrımcılık tutumları artış göstermektedir.

Tablo 27: Yaşlı Ayrımcılığı Tutumlarının Eğitim Seviyelerine Göre Farkı**Tukey HSD**

(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	,05516	,893
	Lise Mezunu	-,05399	,864
	Üniversite Mezunu	-,22979*	,002
Ortaokul Mezunu	İlkokul Mezunu	-,05516	,893
	Lise Mezunu	-,10916	,527
	Üniversite Mezunu	-,28495*	,001
Lise Mezunu	İlkokul Mezunu	,05399	,864
	Ortaokul Mezunu	,10916	,527
	Üniversite Mezunu	-,17579*	,045
Üniversite Mezunu	İlkokul Mezunu	,22979*	,002
	Ortaokul Mezunu	,28495*	,001
	Lise Mezunu	,17579*	,045

Arun ve Pamuk (2014) tarafından huzurevi ve bakımevinde gerçekleştirilen araştırmada yaşlı ayrımcılığı ve eğitim seviyeleri arasında anlamlı ilişki saptanmıştır. Araştırma sonucuna göre üniversite mezunu olan bireyler ilkokul mezunu olanlara göre yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumlarının daha az olduğu görülmüştür.

Kaçan ve arkadaşları (2018) tarafından Aile Sağlığı Merkezine gelen 21-50 yaş arası 140 kadın ve 82 erkek ile gerçekleştirilen çalışmada eğitim düzeyleri ve yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. Fakat eğitim düzeylerine göre ölçekten alınan puanlar incelendiğinde okur-yazar olmayanların toplam puanı ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olanlardan daha yüksek olduğu saptanmıştır.

3.8.4.Eğitim Durumu-Yaşlı Yaşamını Sınırlama İlişkisi

Araştırma kapsamında YATÖ yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutunda eğitim düzeylerine göre tutum farklılaşmalarını ölçmek amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda eğitim durum ve yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutum arasında anlamlı farklılaşma bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 28: Eğitim Durumunun Yaşlı Yaşamını Sınırlamaya Yönelik Tutuma Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

Değişkenler	Sayı(N)	Ortalama(Mean)	Anlamlılık Değeri(Sig.)	f
İlkokul mezunu	104	3,836	0,01	5,282
Ortaokul mezunu	59	3,752		
Lise mezunu	87	3,793		
Üniversite mezunu	121	4,047		
Toplam	371	3,881		

Eğitim düzeyi yüksek olan bireyler genelde maddi ve sosyal sermaye kaynaklarına daha fazla sahiptirler. Bireyler bu imkânlarını yaşlılık dönemine aktarmak ve faaliyetlerine devam etmek istemektedirler. Eğitim düzeyi ile pozitif korelasyona sahip bir diğer durum ise sosyal destek mekanizmalarıdır. Eğitim düzeyi arttıkça sosyal destek mekanizmaları da artmaktadır. Yetişkinlik dönemini aktif olarak tamamlayan bireyler sahip olduğu imkanlar neticesinde yaşlılık dönemini diğer bireylerin biçimlendirdiği şekilde deneyimlemek istememektedirler; bunun için de gereken işlevsellikleri bulunmaktadır (Küçükşen vd.,2018:583).

Yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutumun hangi eğitim düzeylerinde farklılaştığını belirlemek amacıyla Tukey HSD testi kullanılmıştır. Tablo-21 de görüldüğü üzere katılımcılar genel olarak yaşlı yaşamının sınırlandırılmasına olumlu bakmamaktadırlar. Fakat eğitim durumuna göre incelendiğinde üniversite mezunu olan bireyler diğer düzeylerde eğitime sahip olanlara göre yaşlıların yaşamında sınırlandırıcı tutumları daha az benimsedikleri görülmektedir.

Tablo 29: Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutumunun Eğitim Seviyelerine Göre Farkı**Tukey HSD**

(I) Eğitim Durumu	(J) Eğitim Durumu	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
İlkokul Mezunu	Ortaokul Mezunu	0,08312	0,81
	Lise Mezunu	0,04309	0,955
	Üniversite Mezunu	-,21150*	0,031
Ortaokul Mezunu	İlkokul Mezunu	-0,08313	0,81
	Lise Mezunu	-0,04004	0,976
	Üniversite Mezunu	-,29462*	0,007
Lise Mezunu	İlkokul Mezunu	-0,04309	0,955
	Ortaokul Mezunu	0,04004	0,976
	Üniversite Mezunu	-,25459*	0,009
Üniversite Mezunu	İlkokul Mezunu	,21150*	0,031
	Ortaokul Mezunu	,29462*	0,007
	Lise Mezunu	,25459*	0,009

Ünalan ve arkadaşları tarafından (2012) tarafından geriatri merkezlerinde çalışanların yaşlı ayrımcılığı ile ilgili tutumlarını saptamaya yönelik gerçekleştiren çalışmada yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutu ve eğitim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. Yine aynı şekilde Kıssal ve Okan (2018) tarafından gerçekleştirilen çalışmada eğitim durumu ve yaşlı yaşamını sınırlama alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır.

3.8.5. Yaşlı Biriyle Yaşama Durumu- YATÖ ve Alt Boyutları İlişkisi

Araştırmaya katılanların YATÖ genel ortalama, yaşlı yaşamı sınırlama, olumlu ve olumsuz ayrımcılık alt boyutlarının yaşlı biri ile yaşayıp/yaşama değişkenine göre farklılaşmaları ölçmek amacıyla Bağımsız Değişkenler T Testi (Tablo-30) yapılmıştır. Yapılan analiz neticesinde YATÖ ve alt boyutları arasında yaşlı biri ile yaşama arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($p>0,05$). Benzer sonuçlar Vefikuluçay (2008) tarafından “Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları” başlıklı çalışmada elde edilmiştir.

Tablo 30: Yaşlı Biriyle Yaşama Durumunun Yaşlı Ayrımcılığı ve Alt boyutlarına Etkisi

YATÖ Ortalama			N	Mean	Anlamlılık Değeri (Sig)	T değeri
Yaşlıyla Durumu	Yaşama	Evet yaşadım	284	3,6633	0,6558	0,234
		Hayır yaşamadım	87	3,6493		0,236
Yaşlı Yaşamını Sınırlama Alt Boyutu			N	Mean	Anlamlılık Değeri (Sig)	T değeri
Yaşlıyla Durumu	Yaşama	Evet yaşadım	284	3,8925	0,2554	,64100
		Hayır yaşamadım	87	3,8467		,61776
Olumlu ayrımcılık Alt boyutu			N	Mean	Anlamlılık Değeri (Sig)	T değeri
Yaşlıyla Durumu	Yaşama	Evet yaşadım	284	3,9066	0,6330	1,481
		Hayır yaşamadım	87	3,7702		1,424
Olumsuz Ayrımcılık Alt Boyutu			N	Mean	Anlamlılık Değeri(Sig)	T değeri
Yaşlıyla Durumu	Yaşama	Evet yaşadım	284	2,9658	0,2800	2,965
		Hayır yaşamadım	87	3,192		2,788

Ceylan ve Öksüz (2015) tarafından gerçekleştirilen Sosyal Hizmet öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının saptanmasına yönelik çalışmada öğrencilerin yaşlı biriyle yaşama durumları ve yaşlı ayrımcılığı ilişkin tutumları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Büyükbaba ile aynı evde yaşayan bireylerin büyük anne ile aynı evde yaşayan bireylere göre daha yaşlı ayrımcılığı tutumlarının daha olumsuz olduğu görülmüştür. Bunun nedeni ise toplumda yer alan kadın ve erkeklere yönelik rollerden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Ünalan ve arkadaşları tarafından (2012) tarafından geriatri merkezlerinde çalışanların yaşlı ayrımcılığı ile ilgili tutumlarını saptamaya yönelik gerçekleştiren çalışmada yaşlı biriyle aynı evde yaşama durumunun yaşlılara yönelik olumlu tutumların var olmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pehlivan ve Vatansever (2019) tarafından 217 hemşire ile gerçekleştirmiş oldukları araştırmada yaşlı biri ile yaşama durumu ile yaşlıya yönelik tutum arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Araştırmaya göre yaşlı biri ile yaşamış olan ya da hala yaşamakta olan bireylerde yaşlıya yönelik olumlu tutumların daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Yaş ve yaş ayrımcılığı konularında yapılan birçok araştırmada kuşakların bir arada yaşaması ya da bir arada yaşamasalar bile aralarındaki kaliteli iletişimi sürdürmeleri gruplar arası depresyonu ve yaşlı ayrımcılığına yönelik olumsuz önyargıyı azalttığı görülmüştür (Pettigrew ve Tropp, 2008 Akt., Ermiş, 2021:186).

3.8.6. Meslek-Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi

Katılımcıların meslek durumlarına göre yaş ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarında görülen farklılaşmaları ölçmek amacıyla Anova analizi(Tablo-31) yapılmıştır. Yapılan Anova analizi sonucunda meslek ve yaşlı ayrımcılığı tutumları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 31:Mesleğin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi				
Değişkenler	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	f
Çalışmıyorum	22	3,4545		
Ev hanımı	62	3,6073		
Memur	110	3,7976		
İşçi	87	3,6525	0,04	3,2294
Serbest meslek	41	3,4855		
Emekli	34	3,6744		
Diğer	15	3,6580		
Toplam	371	3,6600		

Meslek bireylerin sosyo-ekonomik koşullarını, hayata bakış açılarını ve yaşam biçimlerini etkilemektedir. Tüm bunlar ise en son noktada bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemektedir.

Bazı meslek grupları icrası için belirli bir eğitim düzeyinin üstüne çıkabilmeyi gerektirmektedir. Tablo-26’da görüleceği üzere eğitim düzeyleri ve yaşlılık algısı arasında farklılaşmalar bulunmaktadır.

Mesleğin etkisi yaşanan ortamın seçiminde de kendini göstermektedir. Bireyler meslekleri ve gelirleri ölçüsünde birbirine benzeyenler ile yakın ortamlarda hayatlarını devam ettirmektedirler. Tüm bunlardan özetle yapılan meslekten elde edilen gelir, mesleğin icrası için gerekli olan eğitim düzeyi, yaşanan coğrafya, var olan sosyal sermaye bireylerin tutumları ve davranışlar üzerinde etkili olan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yaşlı ayrımcılığı tutumlarında hangi meslek gruplarında farklılaşma olduğunu tespit etmek amacıyla ise Tukey HDS testi yapılmıştır (Tablo-32). Yapılan Tukey HDS testi sonucunda çalışmayanlar ile memur olanlar arasında ve memur ile serbest meslek sahibi olanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Buna göre çalışmayan ve memur olanlar arasında farklılıklara bakıldığında memur olan bireylerin YATÖ’den daha yüksek puan aldıkları görülmüştür. Aynı şekilde serbest meslek sahibi bireyler ve memur olanlar arasında farklılıklara bakıldığında memurların YATÖ’den daha yüksek puan aldıkları tespit edilmiştir. Elde edilen veriler ışığında memur olanların serbest meslek ve çalışmayan bireylere göre yaşlı ayrımcılığına ilişkin olumlu tutuma daha fazla sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 32:Yaşlı Ayrımcılığı Tutumlarının Mesleklere Gruplarına Göre Farkı

Tukes HSD				
(I) meslek	(J) meslek	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	
Çalışmıyorum	Ev hanımı	-0,15275	0,858	
	Memur	-,34301*	0,037	
	İşçi	-0,19817	0,593	
	Serbest meslek	-0,03096	1,000	
	Emekli	-0,21982	0,631	
Ev hanımı	Çalışmıyorum	0,15275	0,858	
	Memur	-0,19026	0,162	
	İşçi	-0,04542	0,998	
	Serbest meslek	0,12179	0,868	
	Emekli	-0,06707	0,995	
Memur	Çalışmıyorum	,34301*	0,037	
	Ev hanımı	0,19026	0,162	
	İşçi	0,14484	0,35	
	Serbest meslek	,31205*	0,008	
	Emekli	0,12319	0,847	
İşçi	Çalışmıyorum	0,19817	0,593	
	Ev hanımı	0,04542	0,998	
	Memur	-0,1448	0,35	
	Serbest meslek	0,16721	0,52	
	Emekli	-0,02165	1.000	
Serbest meslek	Çalışmıyorum	0,03096	1.000	
	Ev hanımı	-0,12179	0,868	
	Memur	-,31205*	0,008	
	İşçi	-0,16721	0,52	
	Emekli	-0,18886	0,616	
Emekli	Çalışmıyorum	0,21982	0,631	
	Ev hanımı	0,06707	0,995	
	Memur	-0,12319	0,847	
	İşçi	0,02165	1.000	
	Serbest meslek	0,18886	0,616	

Memur olarak nitelendirilenlerden yaşlılık alanında çalışanlarda, yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılık tutumlarının daha yüksek olduğunu ortaya koyan çalışmalarda mevcuttur. Örnek vermek gerekirse Pehlivan ve Vatansever (2019) tarafından gerçekleştirilen

araştırmada alan deneyimi ile birlikte yaşlıya yönelik olumlu ayrımcılığın arttığı görülmüştür.

3.8.7.Gelir- Yaşlı Ayrımcılığı Tutum İlişkisi

Katılımcıların yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarında aylık gelir durumuna göre farklılık gösteren grupların ölçümü amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Analiz sonucunda yaşlı ayrımcılığı tutumu ve gelir düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 33:Gelirin Yaşlı Ayrımcılığı Tutumuna Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi

Değişkenler	Sayı(N)	Ortalama(Mean)	Anlamlılık Değeri(Sig.)	f
0-3000	127	3,5560	0,030	3,021
3000-4500	71	3,7155		
4500-6000	97	3,6814		
6000+	76	3,7550		
Toplam	371	3,6600		

Araştırma 45-60 yaş arasında bireyler ile gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde ekonomik olarak sorunlar yaşamayan bireyler birikimlerini çoğunlukla yaşlılık evresine aktarabilmektedirler. Bu nedenle yaşlılık evresinin getirmiş olduğu bir dizi sorunu maddi güçleri ile absorbe edebilme yetisine sahip olmaktadır. Ayrıca kadının çalışıyor olması ya da çekirdek aile yapısı içinde yaşlı bakımını üstlenmek istememesi de ekonomik imkânları yüksek olan bireyler için sorun teşkil etmemektedir. Gerekli olduğu hallerde yaşlı anne-babası için özel kurum bakımı ya da yaşlının kendi evinde bakıcı temini yoluyla var olan sorunu çözüme kavuşturabilmektedirler. Bu ise yaşlılara yönelik tutumlarında yaşlıları/yaşlılığı sorun olarak görmeme algılarına olumlu etkide bulunmaktadır.

Ekonomik yeterlilikler bireylerin ortalama beklenen yaşam sürelerine de etki etmektedir. Başarılı yaşlanma konusunda bilinçli olanlar maddi imkânlarının da etkisiyle birlikte yaşlılığın getirmiş olduğu biyo-psiko-sosyal gerilemelerin yavaşlatılması ya da ötelenmesini konusunda ekonomik yetersizlikleri olanlara göre daha avantajlı durumda olmaktadır.

Yaşlı ayrımcılığı tutumu ve ekonomik durum arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmayan araştırmalar da bulunmaktadır. Köse ve arkadaşları (2015) tarafından 2011 yılında hemşirelik, tıp ve sağlık teknisyenliği bölümlerinde öğrenim gören 277 bireyin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının saptanmaya çalışıldığı araştırmada ekonomik düzey ve yaşlı ayrımcılığı tutumları arasında anlamlı fark bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

3.8.8. Gelir- Yaşlı Yaşamını Sınırlamaya Yönelik Tutum İlişkisi

Katılımcıların yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutum ve aylık farklılaşan gelir gruplarının ölçülmesi amacıyla Anova analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutum ve aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür ($p<0,05$).

Tablo 34: Aylık Gelirin Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutuma Yönelik Etkisi

Tek Yönlü Varyans (ANOVA) Analizi				
Değişkenler	Sayı (N)	Ortalama (Mean)	Anlamlılık Değeri (Sig.)	f
0-3000	127	3,7495	0,016	2,69570
3000-4500	71	3,9544		
4500-6000	97	3,9264		
6000+	76	3,9779		
Toplam	371	3,8818		

Yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutumların hangi ekonomik düzeyler arasında anlamlı fark bulunduğunun tespit edilmesi amacıyla yapılan Tukey HSD testi (Tablo-35) sonucunda aylık geliri 0-3000 TL olanlar ile aylık geliri 6000 TL ve üzeri olan olanlarda anlamlı fark bulunmuştur.

Araştırma kapsamında uygulanan YATÖ'nin alt boyutu olan yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutumların ortalama puanı tablo-21 de görüleceği üzere 34,93 yani katılımcılar günlük aktivitelerinde, eşya alımında, eşin kaybı ile birlikte tekrardan evlenme gibi konularda yaşlıların self determinasyon haklarına dokunulmaması gerektiği yönünde tutuma sahip oldukları görülmüştür. Genel olarak böyle bir tutum yargısı görülmesiyle birlikte aylık gelir düzeyi 6000+ TL olan bireyler aylık gelir düzeyi 0-3000 TL aylık geliri olanlara kıyasla daha ölçek puan ortalamalarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 35: Yaşlı Yaşamını Sınırlama Tutumunun Aylık Gelir Düzeylerine Göre Farkı

(I) Aylık Gelir	(j) Aylık Gelir	Ortalama Farkı (Mean Difference)	Anlamlılık Değeri (Sig.)
0-3000	3000-4500	-0,204903	0,08
	4500-6000	-0,176854	0,107
	6000+	-0,228369*	,034*
3000-4500	0-3000	0,204903	0,08
	4500-6000	0,02805	0,99
	6000+	-0,023466	0,995
4500-6000	0-3000	0,176854	0,107
	3000-4500	-0,02805	0,99
	6000+	0,051515	0,937
6000+	0-3000	0,228369*	,034*
	3000-4500	0,023466	0,995
	4500-6000	0,051515	0,937

Bireyler yaşam aktivitelerini yerine getirirken özgür olmak istemektedirler. Yaşamın çocukluk-gençlik-yetişkinlik ve yaşlılık evrelerinin tümünde somut olan/olmayan davranışlarda diğerleri tarafından engellemeye maruz bırakılan bireyler bu duruma bazı tepkiler geliştirirler. Bu tepkilere örnek verecek olursak kızgınlık, saldırganlık, acizlik, duygusal çöküntü, gerileme, hayal dünyasına kaçma, kendini yıpratma ve davranışlarına ket vurmaktır (Cüceloğlu, 1990:312-320). Görüldüğü üzere diğer bireyler tarafından yaşamlarının sınırları çizilenlerin psikolojik-duygusal ve davranışsal alanlarda işlevsellikleri, yaşam doyumları ve enerjileri olumsuz etkilenmektedir. Huysuz ve gelenekçi olarak tanımlanan ve bu yönde davranış sergileyen yaşlı bir bireyin bu şekilde bir kişilik yapısına bürünmesinde diğer bireylerin tutum ve davranışları etkili olabilmektedir. Yaşlıların aktif bir şekilde yaşam içinde yer almaları, sosyal ilişkilerine devam etmeleri kendi inisiyatiflerinin yanı sıra diğerlerinin de müdahalesi ile belirlenebilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Modern toplum ve ekseninde gelişen sağlık imkânları, aile yapısında yaşanan değişim ve kentleşme toplumda ortalama ömrün uzaması ve doğum oranlarının azalması ile sonuçlanmıştır. Ülkemizde dâhil olmakla birlikte özellikle gelişmiş ülkelerde yaşlılık devletlerin müdahalede bulunması gereken bir sorun haline gelmiştir. Sosyal politikalara ihtiyacın her geçen gün arttığı yaşlılık, sosyal hizmet disiplinin de odak noktası haline gelmiştir. Toplumda yaşlılara yönelik var olan algılar bireylerin yaşlılık deneyimlerini etkilemektedir.

Yaş ve yaşlı ayrımcılığı bireylerin sadece bulundukları yaştan dolayı diğer etkenlerin göz önünde bulundurulmayarak belirli ön yargı ve tutumlara maruz kalmalarını ifade etmektedir. Yaş ayrımcılığı olumlu/olumsuz olarak hem geçlere hem de yaşlılara yönelik olmaktadır. Fakat toplumlarda özellikle yaşlılara yönelik olumsuz tutumlar şeklinde kendini göstermektedir. Yaşlı ayrımcılığı ilerleyen yaş ile birlikte sağlık, ekonomi, barınma, bakım ve gelir yoksunluğu gibi alanlarda sorun yaşayanların dezavantajlılık düzeylerini artırmaktadır.

Bu araştırmada yaşlılık öncesi olarak tanımlayabileceğimiz 45-60 yaş arasında bulunan yetişkinlerin cinsiyet, yaş, ekonomik düzey, yaşlı biri ile yaşama durumu, hane mülkiyeti ve oda sayısı, meslek gibi değişkenler göz önünde bulundurularak yaş ve yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumları saptanmaya çalışılmıştır.

Araştırma Kastamonu ili Tosya ilçesinde ikamet etmekte olan 45-60 yaş arasındaki 371 birey ile nicel araştırma formatında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada veri elde etmede literatür taraması ve anket tekniği kullanılmıştır. Soru formu olarak Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Ölçeği(YATÖ)'den yararlanılmıştır. Elde edilen veri sonuçları ölçeğin güvenilir ve ayrımcılık tutumlarını ölçebilir düzeyde olduğu görülmüştür.

Araştırma kapsamında cinsiyet faktörünün sabit değişken olarak kullanıldığı durumlarda tutarlı verilerin elde edilmesi için dağılım mümkün olduğunca eşit oluşturulmaya çalışılmıştır. Çalışmaya yoğunlukla 45-48 yaş aralığındaki bireyler dâhil olmuştur. Bireylerin büyük bir kısmı evlidir. Katılımcıların eğitim düzeyleri incelendiğinde

üniversite mezunlarının; gelir durumu 1500-3000 TL ve meslek dağılımında ise memurların oranının yüksek olduğu görülmüştür.

Soru formuna eklenen “Yaşlılık sizin için neyi ifade etmektedir?” sorusu ile bireyler için yaşlılığın neleri çağrıştırdığı saptanmak istenmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde katılımcılar yaşlılığı başkalarına bağımlı olmak, ölümü beklemek, çalışmamak güçsüzlük olarak görmediklerini; yaşlılığın tecrübe sahibi olmak, fedakâr olmak gibi anlamlar ifade ettiğini belirttikleri görülmüştür.

Katılımcılara yaşlı bakımını üstlenmeye yönelik tutum ve yaşlı ayrımcılığı tutumlarında etkili olabileceği düşünüldüğü için hayatın devam ettiği evin mülkiyeti, oda sayısı, yaşlı biri ile önceden ve şuan yaşama durumu soruları yöneltilmiştir. Katılımcılar genellikle çekirdek aile yapısına uygun sayıda odası olan konutlarda hayatlarına devam etmekte iken bu yapıların mülkiyeti çoğunlukla kendilerine ait olduğu görülmektedir.

Ayrıca kullanılan YATÖ’ ye ek olarak, yaşlı bakımını üstlenmeye yönelik tutum ile anne-babanın vefat etme durumuna göre tekrardan evlenmelerine yönelik tutuma da soru formunda yer verilmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar incelendiğinde bireylerin büyük çoğunluğu ebeveynlerinin bakımını üstlenmek istemektedirler. Anne bakımını üstlenmeye yönelik tutum babanın bakımını üstlenmeye yönelik tutuma göre daha fazla orana sahiptir. Ebeveynlerden birinin ölümü ile birlikte tekrar evlenmelerini isteme durumuna genel olarak hayır cevabı verilmekle birlikte annenin tekrardan evlenmesine babaya göre daha olumsuz bakıldığı görülmüştür.

Bireylerin yaşlı ayrımcılığı tutumları hakkında bilgi veren ölçek genel toplam puanı ve ölçek alt boyutu puanlarına göre katılımcılar yaşlılara yönelik tutumlarının genellikle olumlu olduğu görülmüştür. Yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik alt boyut puanı dikkate alındığında katılımcıların yaşlı yaşamını sınırlandırmamaya yönelik tutum içinde oldukları saptanmıştır. Bireylerin yaşlıya yönelik olumsuz ayrımcılık alt boyutuna verdikleri cevaplar ise kararsız olmakla birlikte yaşlıya yönelik olumsuz alt boyutuna ilişkin daha çok olumlu tutum sergiledikleri söylenebilmektedir.

Yaşlılık algısı, ebeveyn bakımını üstlenmeye yönelik tutum ve ebeveynlerden birinin vefatı ile diğerinin tekrardan evlenmesini istemeye yönelik tutumun farklı değişkenler ile ilişkisi incelendiğinde:

- Meslek gruplarına göre “Yaşlılık hayatını devam ettirmek için başkalarına bağımlı olmaktır” algısı arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında anlamlı fark tespit edilmiştir. Veriler incelendiğinde genel itibarıyla çalışmayan ve tüm meslek gruplarında yer alan bireyler çoğunlukla yaşlılık dönemini diğer bireyler bağımlılık olarak görmemektedirler. Memur olanların diğerlerine kıyasla yaşlılık evresini kendi gereksinimlerinin başkaları tarafından karşılanan bir dönem olarak görmemektedirler.
- Katılımcıların gelir durumu ve yaşlılığın ölümü beklemek olarak algılanması arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunmuştur. Veriler incelendiğinde asgari geçim tutarının altında gelire sahip olanların diğerlerine göre yaşlılığı ölümü beklemek olarak algılama oranları daha fazla olduğu görülmektedir.
- Katılımcıların gelir durumu ve yaşlılık güçsüzlüktür algısı arasında anlamlı fark bulunmuştur. Aylık maddi geliri düşük olanların yaşlılığı güçsüzlük olarak nitelendirme oranlarının gelir durumu yüksek olanlara kıyasla fazla olduğuna ulaşılmıştır.
- Cinsiyet değişkeni ve yaşlılığın diğer bireylere yük olmaktır algısı arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı fark bulunamamıştır.
- “Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim” tutum yargısına verilen yanıtlar ve eğitim düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde anlamlı fark bulunmuştur. Elde edilen veriler incelendiğinde eğitim düzeyi arttıkça “annem vefat ettiğinde babasının tekrar evlenmesini isterim” diyenlerin oranları artmaktadır.
- “Babam vefat ettiğinde annemin tekrar evlenmesini isterim” tutum yargısı ve gelir düzeyi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki saptanmıştır. Elde edilen veriler incelendiğinde aylık gelir durumu 4500-6000 TL olan bireylerin belirtilen tutum yargısına evet diyenlerin oranı geliri 6000 TL ve üzeri olan bireylerin oranından düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- Evin mülkiyetinin yaşlı bakımını üstlenmeye yönelik tutuma etkisi incelendiğinde anlamlı fark bulunmuştur. Veriler incelendiğinde kirada oturanlar ile evin mülkiyeti kendisine ait olanların yaşlı bakımını üstlenme yönelik tutum oranlarının birbirine yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Hanede bulunan toplam oda sayısının ebeveyn bakımını üstlenmeye yönelik etkisi incelendiğinde bakım sorumluluğunu üstlenmeye yönelik olumlu tutumda oda sayısının artış göstermesi ile birlikte pozitif korelasyon görülmüştür. Hanesinde oda sayısı az olanlara kıyasla daha çok odası bulunan bireylerin yaşlı bakımını üstlenemeye yönelik olumlu tutum oranlarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşlıya yönelik tutumlarda farklı değişkenlerin etkileri incelendiğinde:

- Eğitim düzeyleri ve yaşlı ayrımcılığı tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Verilere ve gerçekleştirilen testlere göre eğitim düzeyi arttıkça yaşlıya yönelik olumlu tutumun arttığı sonuna ulaşılmıştır.
- Eğitim düzeyinin yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Üniversite mezunu olan bireyler diğer düzeylerde eğitime sahip olanlara göre yaşlıların yaşamında sınırlandırıcı tutumları daha az benimsedikleri görülmüştür.
- Yaşlı biri ile önceden yaşama ve hala yaşıyor olma durumunun yaşlı ayrımcılığı tutumu ile ilişkisi incelendiğinde anlamlı fark elde edilememiştir. Fakat incelenen literatürde yaşlı biri ile yaşama durumu ile yaşlı ayrımcılığı tutumu arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkinin bulunduğu çalışmalar görülmüştür. Bu çalışmalara göre yaşlı biri ile olan yaşam deneyimi bireylerin yaşlılara yönelik olumsuz tutumlarını azaltmaktadır.
- İcra edilen mesleği yaşlı ayrımcılığı tutumuna etkisi incelendiğinde memur olanların ölçekten daha yüksek puan aldıkları ve yaşlıya yönelik olumlu tutumlarının diğerlerine göre yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
- Aylık elde edilen gelirin yaşlı ayrımcılığı ve yaşlı yaşamını sınırlamaya yönelik tutuma etkisi incelendiğinde artan gelir yaşlı ayrımcılığı tutumunu ve yaşlı yaşamını sınırlamamaya yönelik tutumu olumlu etkilemektedir.
- Katılımcıların cinsiyet gruplarına göre yaşlı ayrımcılığı tutum ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin veriler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişki

bulunamamıştır. Bu alanda yapılan diğer çalışmalar incelendiğinde bazılarında kadınların yaşlıya yönelik olumlu tutum oranları daha fazla iken bazı çalışmalarda ise erkeklerin olumlu tutum oranlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu alanda netlik kazandırılması için diğer değişkenlerinde detaylı incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

- Bulunulan yaştan yaşlı ayrımcılığı tutumuna etkisi incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı ilişki bulunamamıştır. İlgili çalışmalar incelendiğinde ilerleyen yaştan tutumlarda olumlu etkilerinin olduğu ve buna yaşlılık evresine yaklaşma durumun etkili olduğu görülmüştür.

Öneriler

Bilgelik yaşlanma ile bedeli ödenen bir olgudur. Bilgelik insanlar için paha biçilemez bir yetenektir. Tecrübenin ve bilgi birikiminin sonucu meydana gelen bilgeliğin zirvesi olarak yaşlılık imtiyaz olarak kabul edilmelidir. Yaşam süresince insanları karşılayan problemlerle mücadelede yaşlılar tecrübeleri ile diğerlerine göre daha geniş ve işlevsel çözüm mekanizmalarına sahiptirler.

45-60 yaş arasında yer alan yetişkinlerin yaşlı ayrımcılığı tutumlarının saptanmaya çalışıldığı araştırmada bireylerin genel anlamda yaşlılara yönelik ayrımcılık tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Soru formu ve gözlem yoluyla elde edilen veriler ve incelenen literatür neticesinde aşağıda yer alan öneriler geliştirilmiştir:

- Toplumda var olan yaşlı ayrımcılığı ile olan mücadelenin farklı kanallar üzerinden ilerlemesi gerekmektedir. Yaşlı ile ortak yaşam deneyiminin bulunmasının yaşlıya yönelik olumlu tutumlara katkı sağladığı araştırmamız kapsamında da görülmüştür. Yaşlı biri ile hayat sürmeyi öğrenmek ailede başlamaktadır. Ebeveynleri tarafından yaşlısına sahip çıkan bir aile ortamında sosyalizasyonu tamamlanan birey yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip olma olasılığı daha fazla olmaktadır. Yaş ve yaşlı ayrımcılığı ile mücadele de ise bir diğer kanal politika kanalıdır. Hızla artan nüfus ve farklılaşan sorunlar neticesinde devletin bu alana sosyal adaletin temini için sosyal politikalar yolu ile müdahalede bulunması gerekmektedir. Birçok Batı ülkesinde yaş ve yaşlı

ayrımcılığı ile kanunlar yarım asırdır yürürlükte olmasına rağmen ülkemizde bu alanda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

- Yaşlılara yönelik sağlanan kurum bakımı ayrımcılığın derinleşmesinde bazı noktalarda aktif rol oynamaktadır. Bireylerin yaşlısını sahiplenmesi ve bakımını üstlenmesinde evde bakım modelinin geliştirilerek sürdürülmesi gerekmektedir.
- Toplumda yer alan toplumsal cinsiyet ve değerler genellikle yaşlı bireylerin eş kaybı ile birlikte tekrardan evlenmesine olumsuz bir yaklaşımı barındırmaktadır. Oysaki hayat arkadaşını kaybeden, akranları bulunmayan ve çocukları tarafından sosyal-duygusal-ekonomik anlamlarda desteklenmeyen yaşlılar yalnızlık, yalıtılmışlık, depresyon gibi birçok problem yaşamaktadırlar. Bu alanda akademik çalışmalar artırılmalı ve çoğu birey tarafından sorun olarak görülmeyen bu duruma dikkat çekilmelidir.
- Bireylerin emekli olması ile birlikte azalan gelir düzeyi yaşlı yoksulluğunu tetiklemektedir. Toplumda var olan iş yaşamında yaşlı ayrımcılığı neticesinde gelirini destekleyici bir iş bulamayan bireyler barınma, gıda ve sağlık giderlerinin karşılama noktasında sorun yaşamaktadırlar. İş hayatında ayrımcılıkla mücadeleye yönelik politikalar ve emeklilikte düzenlemelerin yapılması gerekmektedir.
- Yaşlılık evresi genellikle artan kronikleşen rahatsızlıklar ile birlikte aynı cümle bahsedilmektedir. Oysaki başarılı yaşlanma ile birlikte bireyler kronolojik yaşın etkilerini azaltabilmekte, öteleyebilmektedir. Ayrıca fizyolojik ve psikolojik anlamda işlevselliğini koruyan bireyler ihtiyaçlarının karşılanması noktasında başkalarına muhtaç olmamaktadırlar. Yaşlılık hayatın devamı için başkalarına bağımlı olmakla eş tutulmasının önüne geçilmesinde başarılı yaşlanma önemli bir etkidir. Başarılı yaşlanma ise tüm yaşamı kapsayan bir süreçtir. Bu nedenle bu alandaki eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri okul yıllarından başlamalı ve tüm yaşam boyu devam ettirilmelidir.
- Ülkemizde yaş ve yaşlı ayrımcılığı alanında gerçekleştirilen birçok çalışmada yaşlılara hizmet veren çalışanların yaşlılara yönelik olumlu tutuma sahip oldukları saptanmıştır. Her ne kadar olumlu tutuma sahip olursa da yaşlılara hizmet veren bireylerin bilgi ve tecrübe eksikleri bulunmaktadır. Yaşlılara

sağlanan hizmetlerde bilgi ve tecrübe temeli olması gerekmektedir. Bu alandaki hizmet içi eğitimler artırılmalıdır.

- Modernleşme, kentleşme ve teknolojinin getirmiş olduğu ürünler yaşlıların diğer kuşaklarla olan ilişkisinde mesafenin açılmasına neden olmuştur. Kuşak çatışmaları ile desteklenen yaşlı ayrımcılığı tutumlarının önüne geçilmesinde kuşaklar arası dayanışmayı destekleyen politikalar düzenlenmelidir.
- Yaşlıların karşılaştıkları sorunların en önemlilerinden birisi de sosyal dışlanmadır. Sosyal dışlanma ile mücadelede öncelikle bireyin dışlanmaya maruz kalmasına neden olan sorun çözülmelidir. Örnek vermek gerekirse gelir yoksunluğu nedeniyle dışlanan bir bireyin öncelikle bu problemi çözülmelidir. Ön yargıların-ayrımcı tutumların yok edilmesi, bireyin yaşama aktif katılımı ve toplumla bütünleşmesi için gerçekleştirilecek olan projelerle farkındalık kazandırılmalıdır. Önyargı kelime manasına bakıldığında bir birey ya da durum hakkında önceden beliren koşullanmış inançlardır. Toplumda yaşlılara yönelik ön yargılardan birine örnek verecek olursak “yaşlılar huysuz, gelenekçi, katıdır”. Bu yargının oluşmasında bir tek birey ya da durum etkili olabilmektedir. Oysaki yaşlıların hepsinin bu şekilde olmadığını belirten birçok araştırma bulunmaktadır. Bu yüzden kuşakların birbirini doğru şekilde tanıyabilmesi için bireyler arası sağlıklı etkileşim sağlanmalıdır.
- Yaşlı kadın ve yaşlı erkeklerin nicel ve nitel değişkenleri birbirinden oldukça farklıdır. Yaşam süreleri, yoksulluk oranları, eğitim düzeyleri, dulluk oranları genel itibarıyla yaşlı kadınlarda daha olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyetin keskin hatları ile sosyo-ekonomik anlamda dezavantajlı olan kadınlar yaşlandığında bu sorunlara yaşlı ayrımcılığı eklenmektedir. Bu anlamda yaşlı ayrımcılığı ile yürütülecek olan mücadelede toplumsal cinsiyet sorunsalı da göz önünde bulundurulmalıdır.
- Yaşlılık döneminde sosyal izolasyon ve yalnızlık sorunu ile başa çıkmada yaşlıların katılabileceği, ekonomik gücüne uygun ve erişebilirliğin sağlandığı etkinlik ve faaliyetler artırılmalıdır.
- Yaşlılık döneminde bilişsel gerilemelerle birlikte bireylerin artık yeni şeyler öğrenemeyeceğine yönelik algılar mevcuttur. Fakat bu algının yanlış olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur. Ülkemizde yaşlıların eğitim seviyeleri

düşüktür. Bu ise diğer bireyler ve yaşlılar arasında kopuklukların yaşanmasına neden olmaktadır. Toplumda yaşanan değişimlere ayak uydurma, kuşaklar arası iletişimi geliştirme ve yaşam aktivitelerini yerine getirirken zorlanmamak için yaşlılara yönelik eğitim programları düzenlenmelidir.

- Medya yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumların insanların zihinlerinde yer edinmesinde etkili olmaktadır. Özellikle tek bir yaşlıda görülen bir dezavantajın tüm yaşlılara genellemesi noktasında önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Medya yaşlıları yoksul, başkalarına bağımlı, katı, huysuz, gelenekçi olarak tanımlamasının yerine yaşlılara yönelik daha olumlu bir imge oluşturmalıdır.
- Yaşlıların toplumdan uzaklaşmaması tam tersine diğer bireyler ile etkin ve sağlıklı iletişimlerin yer aldığı bir ortamda yaşamlarını sürdürebilmeleri için kentlerde bina ve dış mekân düzenlemelerinin yapılması gerekmektedir. Yaşlıların özellikle de ulaşım ağlarında sorun yaşamamaları gerekmektedir. Özellikle son yıllarda yaygınlaşan 65 yaş üzeri bireylere ücretsiz ulaşım da yaşlı olmayanlarca ayrımcı ithamların sıkça yer aldığını görmekteyiz. Yaşlıların ulaşım imkânlarından yararlanması çoğu kez diğerleri tarafından gereksiz bulunmaktadır. Bu açıdan yaşlıların sosyal-ekonomik ve fizyolojik açıdan rahat edebileceği, ayrımcılığa maruz kalmayacağı toplu taşıma sistemleri kurulmalıdır.
- Yapılan çalışmalarda genellikle yaşlıların sağlık sektörü ile daha fazla etkileşim halinde olması nedeniyle doktor, hemşire ve yaşlı ilişkisine odaklanılmıştır. Fakat bir birey sürekli hastaneye giden kronik hasta dahi olsa yaşamındaki bütün etkileşimler bundan ibaret değildir. Bu nedenle yaş ayrımcılığının görüldüğü diğer alanlar üzerinde de araştırmalar yapılmalı, sorunların çözümüne ışık tutulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AÇSHB.(2020).<https://www.ailevecalisma.gov.tr/media/45354/yasli-nufus-demografik-degisimi-2020.pdf> adresinden alındı.(Erişim Tarihi:20.04.2021)
- Arun, Ö., ve Elmas, Ç. (2016). Yaşlılıkta Ayrım: Çağdaş Türkiye'de Yerel Yönetimleri Bekleyen Zorluklar. *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 36(2), 351-372.
- Arun, Ö. ve Arun, B. K.(2011). Türkiye'de Yaşlı Kadının En Büyük Sorunu: Dulluk. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 10(4).
- Arun, Ö. ve Pamuk, D.(2014). Kurumsal Bakım Sektöründe Ageism: Yaşlı Bakım Personelinin Yaşlanma ve Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumlarının Nedenleri ve Müdahale Önerileri. *Akdeniz Beşeri Bilimler Dergisi*, 19-33.
- Ardahan, M. (2010). Yaşlılık ve Huzurevi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 20(20), 25-32.
- Akdemir, N. (2008). Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 15(1), 68-75.
- Akturan, S. Gümüş, B. Ömer, Özer. Balandız, H. ve Erenler, A. K. (2019). TÜİK Verilerine Göre Türkiye'de 2009 Ve 2016 Yılları Arasındaki Ölüm Oranları Ve Nedenleri. *Konuralp Tıp Dergisi*, 11(1), 9-16.
- Altun, A. ve Demirel, B. (2020). Üniversite Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığıyla İlgili Tutumları: Keskin MYO Örneği. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(1), 423-434.
- Aslan, D. ve Ertem, M. (2012). Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler. Halk Sağlığı Uzmanları Derneği. Palme, Ankara.
- Görgün Baran, A., Günay, B., Işık, I. (2020) Sosyal Sermaye, Güven ve Yalnızlık Açısından Yaşlıların Yaşam Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 13(2), 72-89.
- Başol, R. Ö.(2019). Türkiye ve AB Ülkelerinde Yaşlı Nüfusun Görünümü. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 35-46.
- Beğer, T. ve Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve Yaşlılık Epidemiyolojisi. *Klinik gelişim*, 25(3), 1-3.
- Bulut, E. ve Çilingir, D. (2016). Yaşlı Ayrımcılığı ve Hemşirelik Bakımına Yansımaları. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 15(5), 446-449.
- Buz, S. (2015). Yaşlı Bireylere Yönelik Yaş Ayrımcılığı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 268-278.

- Cankurtaran, M. (2005). Yaşlılık, Yaşlanma Mekanizmaları, Antiaging Ve Yaşam Tarzı Değişiklikleri. 7. *Ulusal İç Hastalıkları Kongresi. Antalya.*
- Çağlar, T. (2014). Yaşlılık ve Sosyal Hizmet: Yaşam Destek Merkezi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25(2), 145-162.
- Çataloğlu, S. (2018). Yaşlılık, Değer ve Teknoloji. *Uluslararası İnsan Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 27-35.
- Ceylan, H. ve Öksüz, M. (2015). Sosyal Hizmet Lisans Öğrencilerinin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Journal of International Social Research*, 8(39).
- Çiftçi, E. G. ve Gönen, E. (2011). Sosyal Hizmet Uygulamalarında Etik Karar Verme Süreci. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22(2), 149-160.
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83-104.
- Cangöz, B. (2008). Yaşlılık: Sadece kayıp mı? Bir ayrıcalık mı?. *Türk Geriatri Dergisi*, 11(3), 143-150.
- Çayır, K. (2012). Yaşlılık/yaşa Dayalı Ayrımcılık. *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar*, 163-174.
- Çelenk, S. (2010). Ayrımcılık ve Medya. *Televizyon Haberciliğinde Etik*, 211-228.
- Çunkuş, N., Yiğitoğlu, G. T., ve Akbaş, E. (2019). Yaşlılık ve Toplumsal Dışlanma. *Geriatik Bilimler Dergisi*, 2(2), 58-67.
- Cüceloğlu, D. (1990). “İnsan ve Davranışı”. Remzi Kitabevi: İstanbul.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık Ve Yoksulluk Durumları Ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar. *Toplum ve sosyal hizmet*, 20(1), 67-84.
- Danış, M. Z. (2015). *Yaşlıların Evde Bakım Gereksinimleri ve Evde Bakıma İlişkin Düşünceleri*. İstanbul: Nar.
- Demirbilek, S. (2007). Yaşlılık Ve Emeklilik İlişkisinin Sosyolojik Boyutu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 131-146.
- Demez, G. (2012). Gençlik İdeali: Anti-Aging Uygulamaları Ve Değişen Yaşlılık Algılarının Medyada Temsili. *Ethos: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 5(1), 94-120.
- Dinçer, Y., Usta, E., ve Bulduk, S. (2016). Üniversite Öğrencileri Gözüyle Yaşlılık Nasıl Algılanıyor?. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 26-38.

- Ermiş, E. N.(2021) Üniversite Öğrencilerinin Beden Algısı ve Yaşamda Anlam Duygularının Yaşlılığa İlişkin Tutumları Üzerine Etkilerinin İncelenmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 185-194.
- Ercan, İ., ve Kan, İ. (2004). Ölçeklerde güvenirlik ve geçerlik. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*,30(3),211-216.
- Erol,S., Sezer, A., Şişman, F. N.,Öztürk, S. (2016). Yaşlılarda Yalnızlık Algısı Ve Yaşam Doyumu. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 5(3), 60-69.
- Gürsoy Çuhadar, S., Lordoğlu, K. (2016). Demografik Dönüşüm Sürecinde Türkiye'de Yaşlanma Ve Sorunlar. *Journal of Faculty of Political Science*, (54).
- Giddens, A. (2008). *Sosyoloji*. İstanbul.Okty Özdemir(Ed). Kırmızı.
- Genç, Y., Dalkılıç, P. (2013), Yaşlıların Sosyal Dışlanma Sendromu ve Toplumsal Beklentileri, *The Journal of Academic Social Science Studies* 6(4).
- Genç, Y. ve Barış, İ. (2015). Yaşlı Bakım Hizmetlerinde Çağdaş Yaklaşım: Kurumsal Bakım Yerine Evde Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 36-57.
- Güler, G., Güler, N., Kocataş, S., ve Akgül, N. (2009). Yaşlıların Sağlık Bakım Gereksinimleri. *Cumhuriyet tıp dergisi*, 31(4), 367-373.
- Gönül, İ. (2008). Yaşlılar ve Yetişkin Çocuklar. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1(1), 29-38.
- İletmiş, T. ve Arpacı, F. (2017). 45-59 Yaş Grubu Bireylerin Yaşlılık Dönemlerine İlişkin Beklentilerini Belirleyen İlişkiler. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 49-62.
- Kaçan, H., Dibekli, E. ve Akkan, K. (2018). Toplumda Yaşayan Bireylerin Yaşlı Ayrımcılığı Tutum Düzeylerinin İncelenmesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 11(2), 8-15.
- Kalaycı, İ. ve Özkul, M. (2018). Modernleşme Sürecinin Toplumsal Mağdurları Olarak Yaşlılar: Türkiye’de Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (43), 92-119.
- Karadeniz, O. ve Öztepe, N. D. (2013). Türkiye'de Yaşlı Yoksulluğu. *Calisma ve Toplum*, 38(3).
- Kapıkıran, Ş. (2016). Yaşlılarda Yalnızlık İle Yaşam Doyumu Arasındaki İlişki: Sosyal Desteğin Aracılık Rolünün Sınanması. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 9(1), 13-25.
- Karacan, E. (2017). Sosyal Politika Kapsamında Türkiye'de Yaşlı Nüfus: Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Journal of International Social Research*, 10(49).

- Kayacan, G. (2017). Modern Toplumlarda Yaşlılık, Ölüm Algısı ve Yaşlılık/Ageing, Perception of Death and Ageism in Modern Societies. *MSGSU Sosyal Bilimler Dergisi*, 15.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Kıssal, A. ve Okan, F. (2018). Tokat İlinde Aile Sağlığı Merkezi Sağlık Çalışanlarının Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumları. *Lise Öğrencilerinde Sosyal Medya Bağımlılığı ve Uyku Kalitesi*, 202.
- Konak, A. ve Çiğdem, Y. (2005). Yaşlılık olgusu: Sivas huzurevi örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 23-63.
- Kurt, G., Yücel Beyaztaş, F. ve Erkol, Z. (2010). Yaşlıların Sorunları ve Yaşam Memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi* 24(2), 32-39.
- Kuruoğlu, H. ve Salman, S. (2017). Medyada yaşlılık ve Türk Sinemasında Yaşlılık Temsili. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 1-23.
- Küçükşen, K., Kilci, R., Orhan, E. F., Maral, A. B. (2018). Türk Toplumunda Yaşlıların Sosyal Destek Mekanizmaları ve Sosyal Dışlanma Algısı.
- Koldaş, Z. L. (2017), Yaşlılık ve Kardiyovasküler Yaşlanma Nedir? *Türk Kardiyol Derneği Ars*, 45(5), 1-4.
- Köse, G., Ayhan, H., Taştan, S., İyigün, E., Hatipoğlu, S., Açikel, C. H. (2015). Sağlık Alanında Farklı Bölümlerde Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 57(2), 145-151.
- Mandıracıoğlu, A., Lülecı, N. E., Özvurmaz, S. (2017). Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerinde Toplumun Yaşlılara Yönelik Görüşleri. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 10(2), 76-86.
- Müftüler, H. G. (2018). Modern Toplumda Yaş ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 181-214.
- Müftüler, H. G. (2018). İstanbul'da Yaşlılık ve Yaşlılığın Yapısal Değişimi. *Yıldız Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 58-80.
- Müftüler, H. G. (2018). Yaşlılar Açısından Yaşlılık Gerçeği. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 93-129.
- Nazlı, A. (2016). Yaşlanma, Birey ve Toplum: Yaşlanmaya Sosyolojik Bakış. *Ege Tıp Dergisi*, 55.
- Orak, O. S., Gök Uğur, H., Başköy, F., Özcan, M., Seyis, N. (2015). Yaşlı Hastalarda Tanrı Algısı Ölüm Kaygısını Etkiler Mi?. *Journal of International Social Research*, 8(38).

- Öksüzokyar, M. M., Eryiğit, S. Ç., Düzen, K. Ö., Mergen, B. E., Sökmen, Ü. N., Öğüt, S. (2019). Biyolojik Yaşlanma Nedenleri ve Etkileri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1).
- Özdemir, Ö. ve Bilgili, N. (2014). Sağlık Hizmetlerinde Yaşlı Ayrımcılığı. *Gülhane Tıp Dergisi*, 56(2), 128-131.
- Öz, F. (2002). Yaşamın Son Evresi: Yaşlılık Psikososyal Açıdan Gözden Geçirme. *Kriz dergisi*, 10(2), 17-28.
- Özmen, Ş. Y. (2013). Türk Kültüründe Yaşlının Yeri Ve Medyayla Yaşlılığın Değişen Konumu. *Milli Folklor Dergisi*, 13(100), 110-119.
- Ören, M., Kızıltepe, R., Özekes, B. Ç. (2016). Yaşlılıkta Cinsellik. *Ege Tıp Dergisi*, 55.
- Pehlivan, S. ve Vatansever, N. (2019). Hemşirelerin Yaşlıya Yönelik Tutumları Ve Etkileyen Faktörler. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 45(1), 47-53.
- Sancaklı, S. (2006). Hadislerde" Yaşlılık Olgusunun" Değerlendirilişi. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(1), 49-71.
- Şen, S., Usta, E., Aygin, D., Sert, H. (2015). Yaşlılık Ve Cinsellik Konusunda Sağlık Profesyonellerinin Yaklaşımları. *Androloji Bülteni*, 17(60), 64-7.
- Şentürk, S.(2017). Avrupa Birliği ve Türkiye'nin Sorunu Yaşlılık. *Ayrıntı Dergisi*, 5(53).
- Tezcan, M. (1982). Toplumsal değişme ve yaşlılık. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 15(2), 169-177.
- Tuncay, A. C. (2012). Geciken Yaşlılık ve Zorunlu Emeklilik Üzerine. *Sgd-sosyal güvenlik dergisi*, 2(2).
- Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması(TNSA-2018). http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tnsa2018/rapor/TNSA2018_ana_Rapor.pdf
- TÜİK.(2018,11).https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/kronik-hastaliklar-engelli-db/hastaliklar/Yasli_Sagligi/raporlar_istatistikler/TUIK_Yasli_Istatistik_2018.pdf adresinden alındı.(Erişim Tarihi: 15.04.2021).
- TÜİK.(2019a,Nisan5).İstatistiklerleYaşlılar,2019.<http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30699> adresinden alındı.(Erişim Tarihi:15.04.2021).
- TÜİK(2020,Mayıs,6.)İstatistiklerleAile,2019.<https://tuikweb.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=33730> adresinden alındı. (Erişim Tarihi:03.05.2021).
- Türkbeyler, İ. H., Öztürk, Z. A., Kalem, A., Abiyev, A. (2018). Gelişen Ve Yaşlanan Toplumumuzda Yaşlılık Algısı. *Health*, 22, 30.

- Toy, B. Y. ve Tosunoğlu, N. G. (2007). Sosyal Bilimler Alanındaki Araştırmalarda Bilimsel Araştırma Süreci, İstatistiksel Teknikler Ve Yapılan Hatalar. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-20.
- Tereci, D., Turan, G., Kasa, N., Öncel, T., ve Arslansoyu, N. (2016). Yaşlılık Kavramına Bir Bakış. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 16(1), 84-116.
- Tomanbay, İ. (2007). Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler.
- Ucun, Y., Mersin, S., Öksüz, E. (2015). Gençlerin Yaşlı Bireylere Karşı Tutumu. *Journal Of International Social Research*, 8(37).
- Uysal, M. T. ve Eren, G. T. (2020). COVID-19 Salgın Sürecinde Sosyal Medyada Yaşlılara Yönelik Ayrımcılık: Twitter Örneği. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Ünalın, D., Soyuer, F., Elmali, F. (2012). Geriatri Merkezi Çalışanlarında Yaşlı Tutumunun Değerlendirilmesi. *Kafkas Journal of Medical Sciences*, 2(3), 115-120.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Sosyoloji Konferansları*, (35), 29-56.
- Vefikuluçay, D. (2008). Üniversitede Öğrenim Gören Öğrencilerin Yaşlı Ayrımcılığına İlişkin Tutumlar. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). *Spss uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Yaşar, Ö. ve Avcı, N. (2020). Değişen Yaşlılık Algısı: COVID-19 ile Damgalanan Yaşlılar. *Electronic Turkish Studies*, 15(4).
- Yerli, G. (2017). Yaşlılık Dönemi Özellikleri ve Yaşlılara Yönelik Sosyal Hizmetler. *Journal of International Social Research*, 10(52).
- Yeşil, P., Taşçı, S., Öztunç, G. (2016). Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 128-134.
- Yener, Özen., Abdulkadir, G. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örneklem Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (15), 394-422.
- Yelden, Ş.(2020). Türkiye’de Sağlık ve Yaşlı Bakım Alanında Yaşlılığa İlişkin Ayrımcı Tutumların Değerlendirilmesi. *Aydın Sağlık Dergisi*, 6(1), 1-12.
- Yılmaz, T.T. (2020). Yaş Algısı Ve Etkileyen Faktörler. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Yıldız, R., Ömeroğlu, G., Terim, N. (2017). Yaşlı Penceresinden Yaşlı Ayrımcılığı: Bursa ve Yalova Örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 313-329.
- Yıldız, M. (2012). Bağlanma Kuramı Açısından Yaşlılık Dönemine Genel Bir Bakış. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 36(1), 1-30.
- Yumurtacı, A. (2013). Demografik Değişim: Psiko Sosyal ve Sosyo Ekonomik Boyutlarıyla Yaşlılık. *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6).
- Zastrow, C. (2010). “Sosyal Hizmete Giriş.” Çiftçi, D. B. (Çev.), Ankara, Nika Yayınevi.
- Zengin, O. ve Altındağ, Ö. (2016). Bir İnsan Hakları Mesleği Olarak Sosyal Hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 27(1), 179-190.

EKLER

Ek 1: Kişisel Bilgi (Anket) Form

İLERİ YETİŞKİNLERİN YAŞ AYRIMCILIĞINA VE YAŞLILARA YÖNELİK ALGILARININ BELİRLENMESİ ARAŞTIRMASI

ANKET FORMU

Anket no:.....

Değerli Bireyler,

Bu çalışma Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı kapsamında gerçekleştirilmektedir. “İleri Yetişkinlerin Yaş Ayrımcılığına ve Yaşlılara Yönelik Algısı” adlı çalışma kapsamında bu formda vereceğiniz cevaplar bilimsel olarak araştırma açısından önem arz etmektedir. Bu çalışmanın amacı, ileri yetişkin bireylerin yaşlılara ve yaş ayrımcılığına ilişkin tutumların belirlenmesidir. Anket için vereceğiniz tüm bilgiler gizli ve saklı tutulacaktır. Katılımınız için şimdiden teşekkür ederiz. Lütfen adınızı soyadınızı **yazmayınız**. Anket çalışmamız **45-60** yaş arasında ki bireylere yöneliktir.

Danışman: Prof. Dr. Yusuf GENÇ

Araştırmacı: Samet KULAOĞLU

1) Cinsiyetiniz

() Erkek () Kadın

2) Kaç Yaşındasınız? (.....)

3) Medeni durumunuz

() Bekar () Evli () Birlikte yaşıyor
() Dul/eşi vefat etmiş () Ayrı/boşanmış

4) Eğitim Durumunuz

() Okur- Yazar değil () Okur- Yazar () İlkokul mezunu
() Ortaokul mezunu () Lise mezunu () Üniversite mezunu

5) Ailenin Aylık Toplam Geliri Ne Kadar?

.....

6) Oturduğunuz evin mülkiyeti kime aittir?

- () Kendi evimiz () Kiracıyız () Akrabalarımızın evinde oturuyoruz
() Diğer.....

7) Evinizdeki Toplam Oda Sayısı Kaçtır?

.....

8) Mesleğiniz

- () Çalışmıyorum () Ev Hanımı () Memur () İşçi
() Serbest meslek () Emekli () Diğer.....

9) Eşinizin Mesleği

- () Çalışmıyor () Ev Hanımı () Memur () İşçi
() Serbest meslek () Emekli () Diğer.....

10) Yaşadığınız yer konum olarak nerededir?

- () İlçe Merkezi () Köy

11) Şimdiye kadar 65 yaş ve üzeri yaşlı/yaşlılar ile birlikte aynı evde yaşadınız mı?

- () Evet yaşadım/yaşıyorum () Hayır, hiç yaşamadım

12) Ebeveynlerinizin bakımını üstlenme durumu ile ilgili tutumunuz.

- () Annemin bakımını üstlenirim/Babamın bakımını üstlenmem
() Babamın bakımını üstlenirim/Annemin bakımını üstlenmem
() Her ikisinin de bakım sorumluluğunu üstlenirim
() Her ikisinin de bakım sorumluluğunu üstlenmem

13) Büyükanne ya da büyükbabanız hayatta ise yaşadıkları yere ilişkin aşağıda belirtilen uygun maddeyi işaretleyiniz.

- () Benim ailemle birlikte
- () Birinci derece yakınlarımla birlikte (amca, dayı, teyze, hala gibi)
- () Kendi evlerinde tek başlarına
- () Huzurevinde
- () Diğer (Lütfen açıklayınız).....

14	Size göre yaşlılık neyi ifade etmektedir?	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
a.	Yaşlılık çocuklara yük olmaktır					
b.	Yaşlılık fedakâr, merhametli olmak demektir					
c.	Yaşlı olmak tecrübe sahibi olmak anlamına gelmektedir					
d.	Yaşlılık güçsüzlüktür					
e.	Yaşlılık çalışmamaktır					
f.	Yaşlılık ölümü beklemektir					
g.	Yaşlılık hayatını devam ettirmek için başkalarına bağımlı olmaktır					

15. Annem vefat ettiğinde babamın tekrar evlenmesini isterim.

- () Evet () Hayır

16. Babam vefat ettiğinde annemin tekrar evlenmesini isterim.

- () Evet () Hayır

Bu ölçekteki cümleler, sizin 65 yaş ve üzerindeki bireylere yönelik yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarınızı belirlemek için hazırlanmıştır. Bu formda sıralanan maddelere yönelik düşüncenize “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” olmak üzere yer alan kutucuklardan uygun olanı (X) işareti ile belirtiniz. Anket sorularına vereceğiniz yanıtların doğruluğu, araştırmanın niteliği açısından çok önemlidir. Tüm					
Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Yaşlıların yaşantısı eviyle sınırlı olmalıdır.					
2. Yaşlılar gençlere göre daha sabırlıdır.					
3. Yaşlılar sürekli hasta olur.					
4. Sıra beklenmesi gereken yerlerde yaşlılara öncelik verilmelidir.					
5. Yaşlıların dış görünüşleri iticidir.					
6. Gençler yaşlıların yaşam deneyimlerinden faydalanmalıdır.					
7. Yaşlılar birlikte yaşadığı aile bireyleri tarafından önemsenmelidir.					
8. Yaşlılar sevecendir.					
9. Ailede kararlar alınırken yaşlıların görüşü alınmalıdır.					
10. Yaşlıların temel sorumluluğu ev ve mutfak işleri, torun bakımı gibi konularda çocuklarına yardımcı olmaktır.					
11. İşe eleman alımında yaşlılar yerine gençler tercih edilmelidir.					
12. Yaşlıların ev, araba, eşya, kıyafet almaları gereksizdir.					
13. Yaşlılar gençlere göre daha hoşgörülüdür.					
14. Eşlerini kaybeden yaşlılar tekrar evlenmemelidir.					
15. Yaşlılar değişikliklere gençler gibi uyum sağlayamazlar.					
16. Çalışma yaşamında bireyler arasındaki terfilerde gençlere öncelik verilmelidir.					
17. Yaşlılar huzurevine yerleştirilmelidir.					
18. Yaşlıların tek başına dışarı çıkmamaları gerekir.					
19. Hastanede yaşlılar yerine öncelikle gençlere bakım verilmelidir.					
20. Ailede bütçe oluşturulurken yaşlıların da görüşü alınmalıdır.					

Bu ölçekteki cümleler, sizin 65 yaş ve üzerindeki bireylere yönelik yaşlı ayrımcılığına ilişkin tutumlarınızı belirlemek için hazırlanmıştır. Bu formda sıralanan maddelere yönelik düşüncenize “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum” ve “tamamen katılıyorum” olmak üzere yer alan kutucuklardan uygun olanı (X) işareti ile belirtiniz. Anket sorularına vereceğiniz yanıtların doğruluğu, araştırmanın niteliği açısından çok önemlidir. Tüm					
Tutum İfadeleri	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
21. Çalışma yaşamında, yaşlılara gençlerden daha düşük ücret ödenmelidir.					
22. Yaşlılar poşetlerini ve paketlerini yardım almadan taşıyamazlar.					
23. Yaşlıların bakımı aile bireyleri tarafından ekonomik yük olarak görülmemelidir.					

Ek 2: İş-Zaman Çizelgesi

	İş Planı Adı/ Tanımı	AYLAR											
		2020/Temmuz	2020/Ağustos	2020/Eylül	2020/Ekim	2020/Kasım	2020/Aralık	2021/Ocak	2021/Şubat	2021/Mart	2021/Nisan	2021/Mayıs	2021/Haziran
1	Literatür Taraması												
2	Araştırmanın Planlanması												
3	Tez Öneri Formunun Enstitüye Gönderilmesi, Ölçek uygulama izinlerinin alınması												
4	Etik Kurul İzni Alınması, Örneklemin seçimi, hesaplanması ve ölçeğin uygulanması												
5	Verilerin değerlendirilmesi, Tabloların oluşturulması												
6	Bulguların Yorumlanması, Sonuç ve Önerilerin Oluşturulması												

ÖZGEÇMİŞ

Samet KULAOĞLU ilk ve ortaöğretimini Kastamonu’da tamamladı. 2015 yılında girmiş olduğu Sakarya Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nden 2020 ve 2016 yılında Çift Anadal Programı ile girmiş olduğu Sakarya Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bölümü’nden ise 2020 yılında mezun oldu. 2019 yılında girmiş olduğu Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı’nı başarıyla tamamladı. Yabancı dili İngilizce olan yazarın ilgi alanlarını yaşlılık, sosyal politikalar, adli sosyal hizmet gibi konular oluşturmaktadır.

